

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

HOLDOVÁNÍ PANSTVÍ TŘEBOŇ KNÍŽETI
FERDINANDOVÍ ZE SCHWARZENBERKU ROKU 1683

Vedoucí práce: PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D.

Autor práce: Veronika Juhaňáková

Studijní obor: historie - archeologie

Ročník: III.

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci „Holdování panství Třeboň knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku roku 1683“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 31. července 2010

Děkuji PhDr. Rostislavu Smíškovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady a připomínky, kterými mi pomáhal při vypracování bakalářské práce.

Anotace

Předmětem zájmu předložené bakalářské práce je rituál holdování knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku v roce 1683. Práce přibližuje raně novověký rituál prostřednictvím metodologické koncepce symbolické komunikace, jejíž teoretická východiska zpracovala Barbara Stollberg-Rilinger. Rituál holdování je zde chápán jako prostor symbolické komunikace, v němž se odrážela dobová společenská hierarchie a prezentace raně novověké společnosti. Úvodní část práce představuje přípravy, které vedly k uskutečnění tohoto slavnostního aktu. V další části je interpretován rituál holdování panství Třeboň a následně porovnán v kontextu s jinými rituály holdování. Nakonec práce pohlíží na symbolickou prezentaci aktérů rituálu holdování třeboňského holdování.

Annotation

The subject of this work is the homage ritual to the prince Ferdinand of Schwarzenberg in 1683. The work depicts the modern ritual through the symbolic communication methodological conception, whose theoretical grassroots were elaborated by Barbara Stollberg-Rilinger. The homage ritual is comprehended as a symbolic communication space, in which the period social hierarchy and the presentation of the early modern society reflected. The introductory part of the work depicts the preparations leading to the realization of the homage ritual. In the further parts, the homage ritual of the manor Třeboň is interpreted and compared with other homage rituals. Finally, the work summarizes the symbolic presentation of the homage ritual actors at the manor Třeboň.

Obsah

I.	Úvod	7
I.1.	Pramenná základna a výchozí otázky	11
I.2.	Schwarzenberkové	13
I.3.	Schwarzenberkové ve světle literatury	17
II.	Přípravy holdování panství Třeboň	21
III.	Holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku	32
IV.	Třeboňské holdování v kontextu holdování dalších panství.....	43
IV.1.	Holdování Ferdinandovi ze Schwarzenberku na panství Hluboká nad Vltavou.....	43
IV.2.	Holdování poddaných na panství Jindřichův Hradec v roce 1694.....	47
IV.3.	Ferdinand ze Schwarzenberku a augustiniánský klášter v Borovanech.....	49
V.	Prezentace účastníků holdování na panství Třeboň.....	53
V.1.	Ferdinand ze Schwarzenberku	53
V.2.	(Sebe)rezentace Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu.....	56
V.3.	Prezentace třeboňských poddaných	60
VI.	Závěr	63
VII.	Seznam použitých pramenů a literatury	65
VII.1.	Archivní prameny	65
VII.2.	Vydané prameny	65
VII.3.	Literatura	66
VIII.	Seznam zkratk	74
IX.	Seznam obrazových příloh.....	75
X.	Obrazové přílohy	77

I. Úvod

Předmětem zájmu předkládané bakalářské práce je holdování schwarzenberských panství novému knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku v roce 1683. Práce usiluje o interpretaci jednotlivých symbolických kroků průběhu konkrétního rituálu, při němž došlo k převzetí panství novou vrchností.¹ Výzkum ceremoniálů a slavností, symbolů a gest, rituálů a jejich kontextu v raném novověku patří v současné evropské historické vědě ke klíčovým tématům. Významné postavení v současném dějepisectví zaujímá především období raného novověku a s tím spojené slavnosti.² V české historické vědě na téma slavností upozornili v polovině osmdesátých let 20. století Miloš Štědroň a Josef Válka ve své studii o slavnostech v průběhu dějin.³ Na jejich práci pak od poloviny devadesátých let navázaly další odborné publikace a rozličné příspěvky v historických periodikách.⁴ Historické bádání o předmoderní době se zaměřilo na ritualizované chování a jeho projevy v soudobé společnosti.⁵ Na

---

¹ Problematice holdování se v zahraniční historiografii z právně-historického hlediska věnuje André HOLENSTEIN, *Die Huldigung der Untertanen. Rechtskultur und Herrschaftsordnung (800-1800)*, Stuttgart-New York 1991. V české historické vědě na rituál holdování a s ním spojenou symboliku upozornil Václav PRAŽÁK, *Převzetí panství Jindřichův Hradec hrabaty Černíny v roce 1694. Anatomie jednoho rituálu*, in: Václav Bůžek - Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= OH 12).

² Výběrově Ronnie MULRYNE - Eliyabeth GOLDRING (edd.), *Court Festivals of European Renaissance. Art, Politics and Performance*, Burlington 2002; Roy STRONG, *Art and Power. Renaissance Festivals 1450-1650*, Los Angeles 1984.

³ Miloš ŠTĚDRŮN - Josef VÁLKA, *Svátky a slavnosti v dějinách kultury*, OM 18, 1986, s. 289-297.

⁴ Výběrově Jiří PEŠEK (ed.), *Pražské slavnosti a velké výstavy. Sborník příspěvků z konferencí Archivu hl. m. Prahy 1989 a 1991*, Praha 1995 (= DP 12); Václav BŮŽEK - Pavel KRÁL (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= OH 8).

⁵ První teoretická práce vyšla již v roce 1909, stále je však nepřekonaná: Arnold VAN GENNEP, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997. Dalšími hodnotnými díly ke studiu rituálů jsou: Edward MUIR, *Ritual in Early Moderne Europe*, Cambridge 1997; Victor TURNER, *Průběh rituálu*, Brno 2004; Jens KREINATH - Jan SNOPEK - Michael STAUSBERG, *Theorizing Rituals. Issues, Topics, Approaches, Concepts*, Leiden 2006. Z českých prací např. Pavel KRÁL, *Rituál a ceremoniál. Na příkladu pohřebních slavností na šlechtických dvorech v raném novověku*, SPFFBU C 49, 2002, s. 71-86; Týž, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. století a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= OH 10), s. 439-454.

slavnostech, zábavách, obřadech a rituálech badatele přitahuje zejména použitá symbolika, která obsahuje informace o myšlenkovém světě dané společnosti.⁶

Také předkládaná bakalářská práce se zabývá obdobím raného novověku. Byla použita metodologická východiska historické antropologie.⁷ V české historické vědě se tato metoda historického výzkumu výrazněji uplatňuje teprve od poloviny devadesátých let 20. století.⁸ Autorka rovněž využívá koncept symbolické komunikace, jež v historii představila přední znalkyně problematiky, münsterská historička Barbara Stollberg-Rilinger.⁹ Ve své práci se hlásí k teoretickým východiskům fenomenologie, kulturní antropologie, sociologie a etnologie a nechává se inspirovat díly Maxe Webera, Ernsta

---

⁶ Ke studiu symbolů a gest zvláště práce Jean-Claude SCHMITT (ed.), *Svět středověkých gest*, Praha 2004. Dále výběrově Jan N. BREMMER - Herman ROODENBURG (edd.), *A Cultural History of Gesture*, Ithaca 1992; Mari WOMACK, *Symbolic and Meanings. A Concise Introduction*, Oxford 2005; Peter BURKE, *Jazyk gesta v raně novověké Itálii*, in: Týž (ed.), *Variety kulturních dějin*, Brno 2006; Jean-Paul ROUX, *Král. Mýty a symboly*, Praha 2009.

⁷ Koncept historicko-antropologického přístupu vypracoval Richard VAN DÜLMEN, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002. Mezi další významné historiky zabývající se historickou antropologií patří i Gert DRESSEL, *Historische Anthropologie. Eine Einführung*, Wien 1996; Týž, *Wissenschaftspraxis - Biographien - Generationen. Ein paar Facetten einer Reflexiven Historischen Anthropologie*, in: Václav Bůžek - Dana Štefanová (edd.), *Menschen - Handlungen - Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= OH 9), s. 27-69.

⁸ Srov. některé teoretické práce, které užívají historicko-antropologických metod pro výzkum raného novověku: Václav Bůžek - Dana Štefanová (edd.), *Menschen - Handlungen - Strukturen. Historisch-anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= OH 9); Václav BŮŽEK, „Páni a přátelé“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku, *ČČH* 100, 2002, s. 229-264; Václav BŮŽEK - Josef HRDLIČKA - Pavel KRÁL - Zdeněk VYBÍRAL, *Šlechta raného novověku v historickoantropologických proudech současné evropské historiografie*, *ČMM* 122, 2003, s. 375-409; Daniela TINKOVÁ, *Hřích, zločin a šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004; Pavel HIML, *Zrození vagabunda: neusedlí lidé v Čechách v 17. a 18. století*, Praha 2007.

⁹ Barbara STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe - Thesen - Forschungsperspektiven*, *ZHF* 31, 2004, s. 489-527. Výběrově některé české odborné práce, které vycházejí z konceptu symbolické komunikaci: Václav BŮŽEK - Rostislav SMÍŠEK, *Symboly rituálu. Volba Karla V. římským králem ve Frankfurtu nad Mohanem a jeho korunovace v Cáchách*, in: Lenka Bobková - Mlada Holá (edd.), *Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc., k nedožitým 85. narozeninám*, Praha-Litomyšl 2005, s. 123-132; Václav BŮŽEK, *Ferdinand II. Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006; Jiří HRBEK, *České barokní korunovace*, Praha 2010.

Cassirera či Clifforda Geertze.¹⁰ Pod pojmem „komunikace“ chápe Barbara Stollberg-Rilinger oboustranné předávání zpráv mezi dvěma či více stranami, kdy takové výměně mohou porozumět i nezúčastněné strany.¹¹ Podle ní nese každá taková komunikace zároveň i symbolický děj.¹² Symboly zde charakterizují různé verbální, vizuální, věcné nebo gestikulační projevy, jako například jazykové metafory, posunky, obrazy, hmotné artefakty či sledy dějů (rituály).¹³ Díky symbolické komunikaci lze odkrýt myšlenkový význam jednotlivých symbolů i rituálních kroků v myšlení raně novověkého člověka.

Rituál holdování, jenž je stěžejním tématem pro tuto práci, představoval pro poddané formu předem daných symbolických úkonů, které byly formálně stanovené.¹⁴ V případě Ferdinanda ze Schwarzenberku šlo o převzetí panství po zemřelém otci, během něhož museli poddaní formálně uznat mladého knížete za svého nového pána. Význam takového rituálu spočíval v tom, že si poddaní fakticky uvědomili změnu vrchnosti a vykonáním holdování tuto změnu také patřičným způsobem přijali.¹⁵ Pro novou vrchnost naopak představovalo holdování a s ním spojená přísaha věrnosti nedílnou součástí procesu převzetí vlády nad panstvím a poddanými.¹⁶ Takový rituál probíhal v několika rovinách současně; v rovině pohybu a gest, hlasu a zvuku a zahrnoval také manipulaci se symbolickými předměty.¹⁷ Forma ritualizace¹⁸ přísahy byla dána tím, že na veřejnosti se jednalo o otázku cti.¹⁹ Slíbení holdu mělo být individuálním aktem mezi novou vrchností a poddanými.²⁰ Formulace přísahy se odvíjela od tradice, od toho, na co si poddaní zvykli.²¹ Tradiční forma přísahy symbolizovala také návaznost na předchozí majitele panství, přičemž poddaní se

---

¹⁰ B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 490, 495-496.

¹¹ TAMTÉŽ, s. 493.

¹² TAMTÉŽ, s. 495-496.

¹³ TAMTÉŽ, s. 500.

¹⁴ Srov. V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 161; B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 503.

¹⁵ Srov. V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 161.

¹⁶ Srov. A. HOLENSTEIN, *Die Huldigung*, s. 267; V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 163.

¹⁷ B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 442.

¹⁸ TAMTÉŽ, s. 443.

¹⁹ Co pro raně novověkého člověka znamenala čest srov. Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004, s. 22-29.

²⁰ Srov. A. HOLENSTEIN, *Die Huldigung*, s. 51; V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 162.

²¹ Srov. A. HOLENSTEIN, *Die Huldigung*, s. 67; V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 162.

nemuseli obávat změn. Pro účinnost rituálu bylo také důležité důsledné dodržení rituálních slov, gest a hierarchie jednotlivých úkonů i osob.²²

Raně novověký člověk nebral gesta na lehkou váhu, ale přisuzoval jim určitý význam a dokázal je vyložit.²³ Historici umění definují gesto jako „*symbol pohybového, nejazykového a obrazného vyjádření situace, děje, vůle, myšlenky, vztahu, citů apod.*“²⁴ Právě zvláštní gesta či symboly použité během holdování umožňují interpretovat tento rituál, pomáhají pochopit význam takového aktu pro raně novověkého člověka a nahlédnout do jeho myšlenkového světa. V raném novověku gesta a symboly tvořily nepostradatelný prvek v sociální interakci jednotlivých vrstev společnosti i konkrétních osob.²⁵ Rituál holdování každému ze zúčastněných přesně vymezil jeho místo v dané společnosti.²⁶ Zkoumání tohoto slavnostního aktu také umožňuje nahlédnout na způsoby sebeprezentace knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku v očích poddaných.²⁷

Před interpretací samotného rituálu holdování je třeba seznámit se s krátkými dějinami rodu Schwarzenberků až ke knížeti Ferdinandovi, který žil v letech 1652 až 1703. Kromě dějin rodu Schwarzenberků nebude opomenuto představení dosavadní dostupné odborné literatury k historii tohoto šlechtického rodu. Druhá kapitola se zaměří na přípravy, jež vedly k uskutečnění holdování na panství Třeboň. Konkrétní rekonstrukcí průběhu rituálu holdování se autorka práce zabývá ve třetím oddíle. Optikou historicko-antropologického pohledu bude analyzovat obsah symbolických prostředků komunikace během rituálu holdování a přebírání panství novým knížetem. Autorka také bude sledovat reflexi hierarchie společenského řádu během slavnostního

---

²² B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 452.

²³ Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11), s. 460. Srov. Thomas KEITH, *Introduction*, in: Jan N. Bremmer – Herman Roodenburg (edd.), *A Cultural History of Gesture*, s. 1-14, zde s. 4; John WALTER, *Gesturing at Authority: Deciphering the Gestural Code of Early Modern England*, in: Michael J. Braddick (ed.), *Politics of Gesture: Historical Perspectives, Past and Present 2009, Supplement 4*, s. 96-127, zde s. 111-113.

²⁴ Jan BALEKA, *Gesto*, in: Týž (ed.), *Výtvarné umění - výkladový slovník*, Praha 1997, s. 113.

²⁵ T. KEITH, *Introduction*, s. 4.

²⁶ Srov. V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 161; B. STOLLBERG-RILINGER, *Symbolische Kommunikation*, s. 504-508.

²⁷ Václav BŮŽEK, *Zrcadlo ctností, bohů a rozkoší. Sebe prezentace Ferdinanda Tyrolského v rytířských kratochvilích*, *Studia Rudolphina. Bulletin Centra pro výzkum umění a kultury doby Rudolfa II.* 6, 2006, s. 45-58.

aktu a neustálé potvrzování sociálního postavení jednotlivých účastníků prostřednictvím rituálů moci. Čtvrtá kapitola se pokusí o srovnání rituálu holdování na panství Třeboň s podobnými slavnostními akty jiných panství. Předposlední kapitola interpretuje konstrukci obrazů z rituálů holdování jako sebe prezentace individua i skupin. Tato kapitola také ozřejmí postavení třeboňského vrchního hejtmána Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu a poddaných v rámci celého rituálu holdování.

I. 1. Pramenná základna a výchozí otázky

Základním stavebním kamenem historické práce a východiskem k zodpovězení výše naznačených otázek se stala obsáhlá pramenná základna k danému tématu.²⁸ O přípravách rituálu holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku roku 1683 informuje celkem 12 dochovaných německy psaných dopisů.²⁹ Pouze jediný dopis je psán zrcadlově - německy i česky.³⁰ Význam dochované korespondence spočíval především v předávání a výměně informací mezi pisateli. Díky listům je historik také schopen odhalit různé formy sociálních vazeb mezi komunikanty.³¹ V dochovaných dopisech si vyměňovali informace zejména hlavní aktéři holdování - Ferdinand ze Schwarzenberku a vrchní hejtmán panství Třeboň Theobald Carl Siebert z Liliensteinu. Tato korespondence naznačuje průběh příprav a několik způsobů, jimiž bylo možné provést rituál holdování.

K interpretaci vlastního rituálu holdování posloužilo 20 „*Nachrichten*“ a 8 „*Prothocollů*“, které detailně popisovaly provedení holdování. Z třeboňského holdování knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku roku 1683 se dochovaly „*Nachrichten*“,

---

²⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400; TAMTÉŽ, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, „*Narození, sňatky, zasnuby, jmeniny apod. v rodině knížecí, vzácné návštěvy. Titulatury, hodnosti, holdy poddaných knížecí vrchnosti.*“, 1665-1774.

²⁹ Ze SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, pochází 4 dopisy z 19. a 24. července, 14. září a 2. října 1683. V SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400, se dochovalo 8 dopisů z 27. května, 2. a 30. června, 17. července, po dvou dopisech s datem 7. srpna a 28. září 1683. Kopie dopisu z 2. října 1683, jehož originál je uložen rovněž v SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, se nachází v SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

³⁰ List od neznámého pisatele Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu, z 24. července 1683. TAMTÉŽ, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

³¹ Více k významu komunikace mezi urozenými osobami R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 292-298.

schwarzenberskými archiváři označené jako „*Erbhuldigung der herrschafft Wittingau geschehen den 14. 8bris A[nn]o 1683.*“³² Podle datování uvedených na těchto popisech došlo k jejich sepsání v ten samý den, kdy proběhl slavnostní akt holdování poddaných panství Třeboň mladému knížeti. V případě „*Nachrichten*“ jde o záznamy a popisy složení slibu věrnosti knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku.³³ Některé z nich mají rozsah až 22 stran. Dochovaly se také kratší záznamy o třeboňském holdování, které jsou psány v českém i německém jazyce. Některé zprávy jsou také označeny jako „*Copia*“; pouze jedna zpráva nese označení „*Originale*.“³⁴ Pokud jsou zprávy podepsány, jejich autorem je vždy vrchní hejtmán třeboňského panství Theobald Carl Siebert z Liliensteinu.³⁵ Některé z nich navíc obsahují popis průběhu celé holdovací ceremonie. Autor zprávy uvádí nejen města a jejich zástupce, kteří se složení přísahy knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku účastnili, ale také chronologický sled jednotlivých kroků celého rituálu.

V Rodinném archivu Schwarzenberků se rovněž dochoval popis holdování Ferdinandovi ze Schwarzenberku v roce 1683 z panství Hluboká nad Vltavou a záznam slavnostní návštěvy mladého knížete v augustiniánském klášteře v Borovanech.³⁶ Navíc se nabízí možnost porovnat symbolický rituál holdování panství Třeboň s jiným, dosud jediným publikovaným rituálem holdování nové vrchnosti z období novověku v Království českém.³⁷ Pro snadnější porozumění textu byly písemné prameny transkribovány podle moderních edičních zásad.³⁸

---

³² SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

³³ TAMTÉŽ; SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

³⁴ TAMTÉŽ.

³⁵ Theobald Carl Siebert z Liliensteinu se podepisoval celým jménem s označením svého postavení jako „*Wirtschafttes Secretarius*“.

³⁶ Oba popisy jsou uloženy v SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

³⁷ Jedná se o práci Václava Pražáka *Převzetí panství Jindřichův Hradec hrabaty Černíny v roce 1694*, kterou publikoval v roce 2007. V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*.

³⁸ Logicky byla doplněna interpunkce, velká písmena na začátku vět a ve vlastních jménech. Psaní *i/i* a *y/y* bylo přizpůsobeno tak, aby se shodovalo se současnou normou českého jazyka. U sloves byla ponechána koncovka *aj* (*přísahaj*). Podle soudobého užívání byla spřežka *rz* nahrazena *ř* (*přítomný* namísto *przítomný*). Užití *ie* bylo změněno podle významu na *i* nebo *ě* (*věrnost* namísto *viernost*), *ia* bylo přepsáno na *á* (*žádný* namísto *ziadný*). Četnost samohlásek byla upravena podle současného pravopisu - *uo* bylo změněno na *ů* (*svůj* místo *suoj*), *ss* bylo přepsáno jako dnešní *š* (*všemohoucí* namísto *vssemohoucí*). Dvojhlaska *au* byla opravena na dnešní *ou* (*všemohoucí* namísto *všemohaucí*). Užití *s/z* v předložkách a předponách bylo upraveno, aby odpovídalo dnešnímu užívání (*z tohoto světa* namísto

I. 2. Schwarzenberkové

První písemná zmínka o šlechtickém rodu původem z Dolních Frank pochází z roku 1127, kdy se ještě psal s predikátem podle své tvrze - ze Seinsheimu či Sowensheimu.³⁹ K přívlastku ze Schwarzenberku přešel rod až v 15. století, kdy Erkinger ze Seinsheimu (1362-1437) získal panství a hrad Schwarzenberk.⁴⁰ Po boku krále Zikmunda Lucemburského se tento šlechtic zúčastnil křížové výpravy do husitských Čech. Aby český král Erkingerovi ze Seinsheimu vynahradil nemalé peněžní půjčky, dočasně mu propůjčil do zástavy hrady a města Beroun, Kadaň, Točnick, Žatec, Žebrák a dvůr v Libanicích.⁴¹ Díky tomuto kroku se Erkinger ze Seinsheimu stal prvním členem rodu Schwarzenberků, který získal panství v Království českém. O sedm let později - 1429 - povýšil Zikmund Lucemburský svého důvěrníka do stavu svobodných pánů.⁴²

V průběhu 15. století se rod Schwarzenberků rozdělil na tři linie, z nichž dvě vymřely v průběhu 16. a 17. století. Třetí větev Schwarzenberků se usadila v Čechách. Jejím zakladatelem se stal Michal ze Schwarzenberku (zemřel 1469).⁴³ Jedním z nejznámějších příslušníků této linie byl Adolf ze Schwarzenberku (1551-1600), který v čele císařských vojsk 1598 dobyl tureckou pevnost Ráb. Toto slavné vítězství nad Turky přineslo Adolfovi ze Schwarzenberku věhlas a vděčnost panovníka: „*Císař Rudolf II. kázal děkovnou průpovídku vytesati na kamenné sloupy na rozcestích, vítěze samotného pak na pražském hradě slavnostně pasoval 5. června 1599 na rytíře a vedle odměny 40.000 zlatých povýšil jej do stavu říšských hrabat, přičemž znak jeho rozhojněn o Turčínovu hlavu s havranem.*“⁴⁴ Hrabě ze Schwarzenberku se však ze svého úspěchu příliš dlouho netěšil. Dne 29. července 1600 byl zabit vzbouřenými

---

s tohoto světa), w bylo změněno na v (*věčnost* namísto *wěčnost*). Tam, kde bylo třeba, byly doplněny háčky a čárky. V hranatých závorkách [ ] je rozepisován text, který byl zkrácen (*m[ilos]ti, v[ýsost]*). Stejně závorky byly použity pro doplnění chybějících písmen (*městys[ů], své[mu]*).

³⁹ Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Schwarzenberská ročenka 1935, s. 19.

⁴⁰ Jan ŽUPANIČ - Michal FIALA - František STELLNER (edd.), *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2001, s. 239.

⁴¹ TAMTÉŽ, s. 239.

⁴² TAMTÉŽ.

⁴³ Petr MAŠEK, *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003, s. 253.

⁴⁴ A. MARKUS, *Rod*, s. 26.

císařskými žoldněři.⁴⁵ Jeho žena Markéta Wolfová z Metternichu porodila slavnému vojevůdci jediného syna - Adama (1583-1641). Také on - po vzoru otce - bojoval na uherské frontě. V roce 1610 však přešel do služeb braniborského kurfiřta Jana Zikmunda a stal se jeho tajným radou a nejvyšším komořím.⁴⁶ Ve svém postavení měl Adam ze Schwarzenberku velký vliv na nového braniborského kurfiřta Jiřího Viléma, což bylo trnem v oku švédskému králi Gustavu II. Adolfovi. Ten přinutil braniborského kurfiřta, aby Adama ze Schwarzenberku propustil ze svých služeb a zkonfiskoval mu majetek. Navrácen byl až jeho synovi Janu Adolfu I. (1615-1683).⁴⁷

Jan Adolf I. ze Schwarzenberku kvůli otcově pádu nemohl začít veřejnou kariéru v Braniborsku. Proto vstoupil do služeb arciknížete Leopolda Viléma a stal se členem dvorské rady. Od roku 1670 byl Jan Adolf I. ze Schwarzenberku prezidentem říšské dvorské rady. Již roku 1650 odměnili Habsburkové mladého šlechtice za jeho věrné služby Řádem zlatého rouna.⁴⁸ Tento urozenec se také stal zakladatelem schwarzenberské moci v Čechách. Císař Leopold I. povýšil svého služebníka 14. července 1670 do stavu knížat Římsko-německé říše.⁴⁹ Díky titulárnímu zisku bylo také dědičné říšské hrabství Schwarzenberk povýšeno na okněžněné hrabství.⁵⁰ O rok později obdržel od císaře právo velkého palatinátu, prostřednictvím něhož mohl jmenovat osoby do prostého šlechtického stavu, razit vlastní mince či udělovat znaky.⁵¹ Roku 1644 se mladý šlechtic oženil s hraběnkou Marií Justinou ze Starhemberku.⁵² Ze sedmi dětí se dospělosti se dožily pouze dcera Marie Arnoštka a jediný syn Ferdinand. Marii Arnoštku (1649-1719) provdal Jan Adolf I. ze Schwarzenberku v roce 1666 za knížete Jana Kristiána I. z Eggenberku (1641-1710).⁵³ Manželství však zůstalo bezdětné. Když v roce 1717 zemřel prasynovec Jana Kristiána I. z Eggenberku - Jan

---

⁴⁵ TAMTÉŽ.

⁴⁶ P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 254; A. MARKUS, *Rod*, s. 27.

⁴⁷ J. ŽUPANIČ - M. FIALA - F. STELLNER (edd.), *Encyklopedie*, s. 242.

⁴⁸ TAMTÉŽ.

⁴⁹ TAMTÉŽ.

⁵⁰ TAMTÉŽ.

⁵¹ TAMTÉŽ.

⁵² A. MARKUS, *Rod*, s. 32.

⁵³ Jan Kristián II. z Eggenberku, vévoda krumlovský, byl synem Jana Antonína II. z Eggenberku, prasynovcem Jana Kristiána I. Srov. J. ŽUPANIČ - M. FIALA - F. STELLNER (edd.), *Encyklopedie*, s. 340.

Kristián II., přešel rozsáhlý eggenberský majetek společně s titulem vévodů krumlovských do držení Schwarzenberků.⁵⁴

Pro Schwarzenberky byl přelomový také rok 1654, kdy Jan Adolf I. získal inkolát v Království českém. Stal se prvním Schwarzenberkem trvale usazeným v Čechách.⁵⁵ Zástavou obdržel roku 1658 komorní panství Křivoklát a Krušovice. Díky obrovským finančním půjčkám bezedné císařské pokladně, které Habsburkové nedokázali splácet, mu arcikníže Leopold Vilém přenechal jako náhradu za nesplacené dluhy rozsáhlé panství Třeboň.⁵⁶ Rodový majetek první kníže ze Schwarzenberku postupně v šedesátých a sedmdesátých letech 17. století rozšířil o přikoupená panství Hluboká nad Vltavou, Mšec, Radomilice u Protivína, Bzí a Branovice u Třeboně, Vlčice v severovýchodních Čechách, Žimutice a Nižburk u Křivokláta.⁵⁷ Jan Adolf I. ze Schwarzenberku zemřel náhle 26. května 1683 v Laxenburku u Vídně.⁵⁸

Syn Jana Adolfa ze Schwarzenberku - Ferdinand Vilém Eusebius - se narodil 23. května 1652 v Bruselu, kde jeho otec působil na dvoře arciknížete Leopolda Viléma, habsburského místodržícího ve Španělském Nizozemí. Kavalírskou cestu strávil mladý šlechtic na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 17. století na cestách po Francii a Itálii.⁵⁹ Po vzoru svého otce hledal uplatnění u císařského dvora. Roku 1676 jej císař ustanovil dolnorakouským vládním radou a o rok později říšským dvorním radou. Další kariérní vzestup kníže ze Schwarzenberku zaznamenal v roce 1678, kdy se stal nejvyšším štolmistrem ovdovělé císařovny po Ferdinandovi III. - Marie Eleonory Gonzagové.⁶⁰ Tento úřad zastával až do roku 1683. Ferdinand ze Schwarzenberku se vyznamenal mezi léty 1679 až 1680, kdy Vídeň sužovala morová nákaza. Šlechtic stanul v čele komise, jež se měla postarat o potlačení zákeřné nemoci. Od habsburských poddaných si za své činy během morové epidemie vysloužil přezdívku „*Pestkönig*“ -

---

⁵⁴ P. MAŠEK, *Modrá krev*, s. 254.

⁵⁵ J. ŽUPANIČ - M. FIALA - F. STELLNER (edd.), *Encyklopedie*, s. 242.

⁵⁶ TAMTÉŽ.

⁵⁷ Panství Hluboká nad Vltavou bylo zakoupeno v roce 1661, Mšec 1662, Radomilice u Protivína 1671, Bzí a Branovice u Třeboně 1661, Vlčice 1675, Žimutice 1678 a Nižburk u Křivokláta 1679. A. MARKUS, *Rod*, s. 30. K tomu také Jiří ZÁLOHA, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, *Obnovená tradice* 3, 1993, č. 7, s. 14-18.

⁵⁸ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 569.

⁵⁹ Anna KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku - 300 let od úmrtí*. *Obnovená Tradice* 14, 2003, č. 28, s. 30.

⁶⁰ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 108.

„*morový král*“.⁶¹ Od císaře Leopolda I. získal mladý urozenec čestný úřad tajného rady. V letech 1685 až 1693 zastával úřad nejvyššího dvorního maršálka. Španělský král Karel II. mu mezitím - v roce 1688 - udělil Řád zlatého rouna. O čtyři roky později jmenoval panovník knížete nejvyšším hofmistrem své třetí ženy - císařovny Eleonory Magdaleny Falcko-Neuburské.⁶² V tomto vysokém dvorském úřadě setrval až do své smrti 22. října 1703.⁶³

Z deníkových zápisků Ferdinanda ze Schwarzenberku je zřejmé, že byl na své místo v bezprostřední blízkosti císařovny náležitě hrdý: „*Dosažené místo u dvora v jeho [tzn. Ferdinandových] očích představovalo naplnění rodových ambicí, ba dokonce jejich povznesení na vyšší úroveň než jaké dosáhl jeho otec Jan Adolf I.*“⁶⁴ Nové prestižní místo znamenalo pro Ferdinanda ze Schwarzenberku prokázání zvláštní milosti ze strany císaře Leopolda I. Díky němu se Ferdinand ze Schwarzenberku každodenně stýkal s císařovnou Eleonorou Magdalenou Falcko-Neuburskou a mohl se snažit prosazovat vlastní mocenské zájmy na úkor politických konkurentů.⁶⁵

Dne 22. května 1674 v bádensko-württenberském Langenargenu se kníže Ferdinand ze Schwarzenberku oženil s landkraběnkou Marií Annou, dcerou Jana Ludvíka II. ze Sulzu a Marie Alžběty z Königsegg-Rotenfelssu.⁶⁶ Díky tomuto hluboce promyšlenému sňatku získali roku 1687 Schwarzenberkové dědictví po otci Marie Anny.⁶⁷ Schwarzenberské rodové državy se rozšířily o hrabství Sulz ve Švábsku, lankrabství Kleggau a někdejší majetek panů z Brandisu.⁶⁸ Nebývalý

---

⁶¹ „[...] neohroženě vytrval na svém místě, konal skutky dobra, svou štedrostí tisíce zachránil před nouzí a záhubou, ale přísně dokračoval na udržení pořádku a zdravotních předpisů; zlosyny, olupující bezbranné nemocné, dal věšeti [...]“ A. MARKUS, *Rod*, s. 33.

⁶² A. KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku*, s. 30.

⁶³ A. MARKUS, *Rod*, s. 35.

⁶⁴ R. SMÍŠEK, *"Dvorská" kariéra*, s. 99.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 99, 105.

⁶⁶ S manželkou Marií Annou ze Sulzu měl kníže Ferdinand ze Schwarzenberku syna a čtyři dcery - Marii Františku (1677-1731), Marii Annu (1688-1739), Marii Louisu (1689-1739) a Marii Johanu (1692-1744). Dědicemrodového majetku se stal syn Adam František (1680-1732). Více k tomu R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, FHB 24, 2009, č. 1, s. 167-198.

⁶⁷ A. KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku*, s. 30.

⁶⁸ Ke vztahu Schwarzenberků s landkrabaty ze Sulzu a se svobodnými pány z Brandisu více Karl zu SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichständischen Hauses Schwarzenberg I*, Neustadt an der Aisch 1963, s. 131-142.

majtkový zisk znamenal i polepšení schwarzenberského erbu.⁶⁹ Na schwarzenberský znak v roce 1688 přibyly 3 červené špice na stříbrném poli, znázorňující panství Sulz. Vedle znaku panství Schwarzenberk byly na srdeční štít erbu umístěny také tři zlaté snopy, symbolizující landkrabství Kleggau.⁷⁰

Do rodinné historie Schwarzenberků se Ferdinand zapsal nejen obohacením rodinného majetku,⁷¹ ale především svou poslední vůlí z roku 1703. V jednom z bodů testamentu zavázal své potomky, aby se v případě dosažení dospělosti dvou synů v jedné generaci rodina rozdělila na dvě linie.⁷² Tímto způsobem chtěl předejít neustálé hrozbě vymření rodu. K naplnění tohoto bodu závěti Ferdinanda ze Schwarzenberku došlo o 100 let později - roku 1802.⁷³

I. 3. Schwarzenberkové ve světle literatury

Dějiny raně novověké šlechty patří v současnosti k jednomu z hlavních témat evropského historického bádání. Z prací zahraničních historiků o nejurozenější vrstvě společnosti v 16.-18. století je na prvním místě třeba zmínit díla německého profesora historie na univerzitě ve Freiburgu im Breisgau Ronalda G. Asche.⁷⁴ Stranou pozornosti

---

⁶⁹ „Od roku 1599 používali Schwarzenberkové čtvrcený štít, na jehož prvním až čtvrtém stříbrném poli byly modré seinsheimské pruhy, na druhém a třetím zlatém poli hlava Turka s krkavcem (havranem).“ Krkavec klovající do hlavy Turka byl přidán do schwarzenberského erbu po porážce Turků roku 1598 Adolfem I. ze Schwarzenberku. TAMTÉŽ, s. 30-31.

⁷⁰ R. SMÍŠEK, *Šlechtic a sňatek*, s. 197.

⁷¹ Ferdinand ze Schwarzenberku přikoupil 1688 statky Scheifling a Teuffenbach, 1690 Raten, 1696 Schratzenberg a Tschakaturm a 1703 statek Burggrub. Svá panství v Království českém obohatil 1683 o statky Čejkovice a Křenovice, 1684 o Jinonice s Butovicemi a Smíchovem, 1692 o Postoloprty, 1693 o dvůr Vřesná u Třeboně, 1700 o statky Kestřany, Skočice, Drahonice a Přečín. A. MARKUS, *Rod*, s. 33-34.

⁷² A. KUBÍKOVÁ, *Ferdinand Ze Schwarzenberku*, s. 31.

⁷³ V roce 1802 si mezi sebe rozdělili schwarzenberský majetek bratři Josef (1769-1833) a Karel (1771-1820). Primogenitura - nazývaná linie krumlovská - vymřela v mužské linii roku 1950 dr. Adolfem ze Schwarzenberku. Orlická sekundogenitura žije dodnes. TAMTÉŽ, s. 31. Srov. A. MARKUS, *Rod*, s. 35; J. ŽUPANIČ - M. FIALA - F. STELLNER (edd.), *Encyklopedie*, s. 243.

⁷⁴ Nejnovější publikace od Ronalda G. Asche vyšla v roce 2008, Ronald G. ASCH, *Europäischer Adel in der frühen Neuzeit. Eine Einführung*, Böhlau-Köln-Weimar-Wien 2008. Dále např. TÝŽ (ed.), *Der Adel im Ancien Régime. Von der Krise der ständischen Monarchien bis zur Revolution (ca. 1600-1789)*, Böhlau-Köln-Weimar-Wien 2001.

nemohou zůstat ani metodologicky podnětné příspěvky Jonathana Dewalda, Michaela Sikory či Merry E. Wiesner-Hanksové, jejichž publikace se zabývají šlechtou z obecnějšího hlediska.⁷⁵ V českém prostředí jsou známé monografie kolektivu jihočeských autorů pod vedením Václava Bůžka, Jiřího Juroka a Marie Koldinské.⁷⁶ Velice diskutovanou se stala práce Petra Matěje *Svět české aristokracie (1500-1700)*, ve které se pokusil o celkovou syntézu dějin šlechty mezi léty 1500 až 1700.⁷⁷ Ve své práci se zaměřil na nejurozenější skupinu obyvatel Království českého bez hlubšího heuristického ponoření do šlechtických rodinných archivů.⁷⁸

Zájem moderní historiografie se v současnosti orientuje i na osudy konkrétních šlechtických rodin, Schwarzenberky nevyjímaje.⁷⁹ Knížecí rod Schwarzenberků byl a nadále zůstává námětem historického bádání. Mezi jedny z nejstarších sepsaných dějin rodu Schwarzenberků se řadí dílo od Franze Adolfa Bergera z roku 1866. Ve svém díle zaznamenal dějiny Schwarzenberků od Erkingera ze Seinsheimu až po svou dobu.⁸⁰ Z počátku 20. století pochází pokus o syntézu dějin Schwarzenberků z pera Antonína Markuse, která vyšla v časopise *Schwarzenberská ročenka* v roce 1935. Antonín Markus přiblížil dějiny rodiny - od legendárních předků až po počátek 20. století. Ve své práci však příliš zidealizovaně vykreslil portréty jednotlivých příslušníků rodu i

---

⁷⁵ Jonathan DEWALD, *The European Nobility, 1400-1800*, Cambridge 1996; Merry E. WIESNER-HANKS, *Early Modern Europe 1450-1789*, Cambridge 2006; Michael SIKORA, *Der Adel in der Frühen Neuzeit*, Darmstadt 2009.

⁷⁶ Pouze výběrově Jiří JUROK, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudalit v českém státě ve 13. - první polovině 17. století*, Nový Jičín 2000; Václav BŮŽEK - Josef HRDLIČKA - Pavel KRÁL - Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002; Václav BŮŽEK - Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007; TITÍŽ (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007; Marie KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2004.

⁷⁷ P. MAŤEJ, *Svět*.

⁷⁸ Srov. kritické přijetí Maťejevy práce vědeckou obcí.

⁷⁹ Výběrově Tomáš BALETKA, *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003; Jan URBAN, *Lichtenburkové. Vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003; David PAPAŽÍK, *Páni z Holštejna. Významný, ale zapomenutý panský rod*, České Budějovice 2007; Vladimír BŘEZINA, *Rytířský stav v Čechách a na Moravě v raném novověku. Rod Bukůvků z Bukůvky od středověku do 20. století*, České Budějovice 2008; Ivo CERMAN, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008; Simona KOTLÁROVÁ, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008; Tomáš STERNECK, *Mezi měšťany a šlechtou. Dějiny rodu Daublebských ze Sternecku*, Brno 2009.

⁸⁰ Franz Adolf BERGER, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866.

jejich činy. Proto je nutné toto dílo podrobit přísné kritice.⁸¹ Dějinami vlastního rodu se zabýval také kníže Karel VI. ze Schwarzenberku. Práci o dějinách schwarzenberského rodu *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg* vydal během svého exilu v Německu roku 1963. Český literární historik Martin C. Putna, jenž se zabýval dílem Karla VI. ze Schwarzenberku, objektivně hodnotil styl sepsání zmiňované práce: „[Kníže Karel VI. ze Schwarzenberku psal] jako objektivní, "chladný" historik, který sice nezastírá svou osobní vazbu s tématem, ale jeho hlavním zájmem je seřadit a tlumočit fakta.“⁸² Kníže ve svém díle sepsal syntézu dějin rodu a v krátkosti zmínil osudy členů této šlechtické rodiny.⁸³ Nejnovější kniha o Schwarzenbercích *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii* - vyšla z iniciativy Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích v roce 2008. Zabývá se především kulturní historií spjatou s rodem Schwarzenberků. Současně obsahuje cenný soupis literatury k dějinám rodu i k jeho členům. Tato publikace je však zaměřena především na 19. a 20. století, raným novověkem se zabývá pouze okrajově.⁸⁴

Rovněž osobnost Ferdinanda ze Schwarzenberku nepatří v očích odborné historické veřejnosti mezi nejznámější členy rodu. Přesto však zásluhou několika českých i zahraničních historiků přestávají být jméno a životní osudy druhého knížete ze Schwarzenberku zahaleny rouškou tajemství. Jedním z prvních badatelů, kteří se věnovali Ferdinandovi ze Schwarzenberku, byl Adam Wolf. Jeho práce *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg* vyšla již v roce 1880 a zabývá se životními osudy knížete.⁸⁵ Krátký biogram knížete sepsal v roce 1935 v periodiku *Schwarzenberská ročenka* již zmiňovaný Antonín Markus.⁸⁶ Obsáhlejší životopis svého předka sepsal až kníže Karel VI. ze Schwarzenberku v roce 1963.⁸⁷

---

⁸¹ A. MARKUS, *Rod*, s. 19-88.

⁸² Martin C. PUTNA, *Předběžný náčrt díla Karla VI. Schwarzenberga na základě jeho pozůstalosti*, Souvislosti 15, 2004, č. 4, s. 130-144, zde s. 137.

⁸³ K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*.

⁸⁴ Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenberkové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

⁸⁵ Adam WOLF, *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg. 1652-1703*, in: týž (ed.), *Geschichtliche Bilder aus Österreich II*, Wien 1880, s. 146-197.

⁸⁶ A. MARKUS, *Rod*, s. 33-36.

⁸⁷ K. zu SCHWARZENBERG, *Geschichte*, s. 143-164.

Nejčastěji využívaným historickým pramenem k osobnosti Ferdinanda ze Schwarzenberku je jeho deník z let 1686 až 1688 a 1696 až 1697.⁸⁸ Z takového písemného pramene osobní povahy může historik načerpat informace o každodenním životě dvorské společnosti a myšlenkovém světě raně novověkého šlechtice ve druhé polovině 17. století. Ve 20. století na tento pramen a na osobu Ferdinanda ze Schwarzenberku upozornil již zmiňovaný historik Petr Maťa.⁸⁹ Ze současných historiků se osobě Ferdinanda ze Schwarzenberku nejvíce věnuje Rostislav Smíšek. Ve svých pracích se zabýval především dvorskou kariérou Schwarzenberků za vlády císaře Leopolda I.⁹⁰ V roce 2003 - 300 let od úmrtí knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku - sepsala článek o životě knížete archivářka z Českého Krumlova Anna Kubíková.⁹¹

---

⁸⁸ Deník je uložen v SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Sbirka rukopisů č. 21 (158), sign. 19 červená. Blíže k němu Rostislav SMÍŠEK, *Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání. Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století*, in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.-18. století*, Pardubice 2007, s. 129-161.

⁸⁹ Petr MAŤA, *Nejstarší české a moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, FHB 18, 1997, s. 99-120; TÝŽ, *Tagebücher*, in: Josef Pauser - Martin Scheutz - Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert)*. Ein Exemplarisches Handbuch, Wien-München 2004 (= Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungsband 44), s. 767-780.

⁹⁰ Rostislav SMÍŠEK, *"Dvorská" kariéra očima knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku*, JSH 73, 2004, s. 94-120; TÝŽ, *Deník*; TÝŽ, *Císařský dvůr*.

⁹¹ A. KUBÍKOVÁ, *Ferdinand ze Schwarzenberku*, s. 30-31.

II. Přípravy holdování panství Třeboň

První holdování panství Třeboň Schwarzenberkům se uskutečnilo již za Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku ve druhé polovině padesátých let 17. století. K tomuto slavnostnímu rituálu holdování se v českých archivech nedochovala žádná písemná svědectví.⁹² Slavnostní příslibení věrnosti poddaných svým pánům však probíhalo již v 16. a 17. století na říšských panstvích Schwarzenberků. Z archivních pramenů uložených ve Státním okresním archivu Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinném archivu Schwarzenberků, je známé holdování říšských panství Schwarzenberk, Hohenlandberk a Seinsheim roku 1665 tehdy třináctiletému synovi knížete Jana Adolfa I. - Ferdinandovi ze Schwarzenberku.⁹³ Mezi panstvími, která slíbila věrnost mladému šlechtici, zaujímal zvláštní místo právě hrabství Schwarzenberk. Jan Adolf I. ze Schwarzenberku předal tehdy třináctiletému potomkovi rodinné panství proto, aby se na něm dospívající Ferdinand naučil spravovat majetek a vládnout. Až v roce 1683 - po smrti Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku 26. května - přešla na jednatřicetiletého Ferdinanda ze Schwarzenberku zodpovědnost za všechna rodová panství. Nedílnou součástí převzetí schwarzenberského majetku se stal i rituál holdování panství Třeboň novému majiteli, jenž se uskutečnil 14. října 1683.

Období mezi úmrtím Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku a holdováním třeboňského panství Ferdinandovi ze Schwarzenberku se neslo ve znamení příprav na tento slavnostní okamžik. Kníže ze Schwarzenberku pověřil přípravou slavnosti holdování vrchního hejtmána panství Třeboň Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu.⁹⁴

---

⁹² Je však možné říct, že holdování Janu Aldolfovi I. ze Schwarzenberku proběhlo snad během roku 1658 (či po tomto datu), kdy mladý šlechtic získal první panství na území Království českého. Více o tom v předcházející kapitole, s. 16-17.

⁹³ Celkem roku 1665 přijal mladý hrabě Ferdinand ze Schwarzenberku hold od 939 osob. Z toho jich 514 pocházelo z panství Schwarzenberk a Hohenlandberk, 425 z panství Seinsheim a města Erlachu. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

⁹⁴ Theobald Carl Siebert z Liliensteinu působil v letech 1675-1679 jako archivář města Třeboň. Poté byl jmenován na místo sekretáře u moravského zemského hejtmána hraběte Ferdinanda Ludvíka z Kolowrat. V pramenech je uvedeno, že od roku 1684 zastával úřad hejtmána na třeboňském panství. Z dostupných písemností je ale zřejmé, že Theobald Carl Siebert z Liliensteinu v tomto úřadě působil již o 2-3 roky dříve. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, Inventář Sbírký rukopisů Český Krumlov 1327-1968, s. 296; TAMTÉŽ, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

Právě dochovaná korespondence mladého šlechtice s vrchním hejtmanem třeboňského panství z června až října 1683 poskytuje zevrubné informace o přípravě rituálu.⁹⁵

Z obsahu listů je zřejmé, že přípravy k třeboňskému holdování začaly bezprostředně po smrti knížete Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku - po 26. květnu 1683. V té chvíli bylo nejdůležitější vypracovat podobu slavnostního aktu holdování a vypracovat znění slibu věrnosti poddaných. Oproti dřívějšímu rituálu holdování se nesmělo téměř nic změnit. Velmi záleželo na tradici, která měla v myšlení zúčastněných symbolizovat kontinuitu dřívější klidné vlády Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku. Kníže i vrchní hejtman třeboňského panství se nejprve pokoušeli najít nějaký popis průběhu dřívějších holdování na panství Třeboň. Právě vazba na předky či předchozí majitele panství a neměnnost jednotlivých rituálních kroků hrála důležitou legitimizační roli v očích poddaných i urozených jedinců.⁹⁶ Bylo nutné zajistit, aby se v průběhu celého aktu nevynechala žádná část rituálu. Její vynechání mohlo znevážit nového knížete, nebo dokonce popřít význam celého slavnostního aktu.⁹⁷ Dochovaná korespondence Ferdinanda ze Schwarzenberku s Theobaldem Carlem Siebertem z Liliensteinu odhalila tři základní směry, kterými se kníže a vrchní hejtman třeboňského panství ubírali při hledání potřebných informací.

Prvním cestu představovalo pátrání ve schwarzenberském rodinném archivu a v archivu města Třeboně. Ferdinand ze Schwarzenberku i Theobald Carl Siebert z Liliensteinu nejprve zjišťovali informace o předchozím holdování Třeboně a dalších schwarzenberských panství Janu Adolfovi I. ze Schwarzenberku či předchozím majitelům výše zmiňovaného jihočeského dominia. Podle obsahu dopisu dostali úředníci nařízení najít jakoukoli zprávu o třeboňském holdování Janu Adolfovi I. ze Schwarzenberku. Schwarzenberští úředníci se museli pokusit vyhledat i zprávy týkající

---

⁹⁵ O holdování ostatních schwarzenberských panství v Království českém roku 1683 se nedochovala žádná korespondence. Je možné předpokládat, že jakmile byla dohodnuta podoba třeboňského holdování, rituál holdování na jiných panstvích se od třeboňského rituálu odvíjel a příliš se nelišil. O tom více nadcházející kapitola.

⁹⁶ Více k tomu Jiří HRBEK, *České barokní korunovace*, rigorózní práce, Praha 2006, s. 19. Srov. Marie RYANTOVÁ, „*In perpetuum sui memoriam scripsit*“. *Raně novověké památníky jako prostředek uchování paměti*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Paměť urozenosti*, s. 117.

⁹⁷ Srov. „*I panovník musí komunikovat s poddanými pomocí forem, na které jsou zvyklí, jazykem, který ovládají a užívat pojmy, kterým rozumějí.*“ J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 23.

se panství Třeboň z období, kdy toto panství vlastnili Rožmberkové nebo jiní šlechtici.⁹⁸ Bylo nutné zjistit, jak na Třeboni probíhala holdování v době, kdy Třeboň ještě nepatřila mezi schwarzenberská panství. Během rituálu holdování nesměla být opomenuta žádná maličkost. Ferdinanda ze Schwarzenberku zajímala především dosavadní privilegia města Třeboně.⁹⁹ Při samotném slavnostním rituálu holdování byly městské výsady novým vlastníkem panství znovu udělovány a potvrzovány. Kníže se potřeboval dozvědět, jaká privilegia město Třeboň obdrželo už dříve, aby je mohl znovu slavnostně uznat. Stvrzením starých výsad kníže svým poddaným potvrdil kontinuitu a také to, že i on sám podléhá právu.¹⁰⁰

Již následující den po smrti Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku - 27. května 1683 - mladý kníže rovněž adresoval list radě města Schwarzenberk. V něm si vzpomněl na vlastní holdování poddaných na panství Schwarzenberk roku 1665 a požádal představitele franckého města o zevrubný popis rituálu.¹⁰¹ Jejich jménem odpověděl počátkem června 1683 sekretář městské rady Caspar Langen. Ve svém dopise z 2. června 1683 mladému knížeti stručně vylíčil průběh rituálu, kterého se údajně osobně zúčastnil. Za nejdůležitější prvky slavnostního aktu považoval mši svatou a podání rukou mezi Ferdinandem ze Schwarzenberku a představiteli panství. Současně šlechtici přislíbil, že se pokusí získat více informací a při nejbližší příležitosti mu je zašle.¹⁰²

Souběžně s tím pátral Theobald Carl Siebert z Liliensteinu v archivu města Třeboň, kde měl „*einige hierzu nöthige shrifften aldort auffsuchen*“.¹⁰³ O tom, že se mu

---

⁹⁸ V průběhu staletí se na Třeboni vystřídalo několik vlastníků: Vítek z Prčice, bratři Pelhřim a Ojří z landštejnské větve Vítkovců, Rožmberkové, Švamberské, Fridrich Falcký a Habsburkové. Rod Schwarzenberků vlastnil panství třeboňské až do konce první světové války.

⁹⁹ List Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 28. září 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

¹⁰⁰ J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 79.

¹⁰¹ List Ferdinanda ze Schwarzenberku radě města Schwarzenberk z 27. května 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

¹⁰² Caspar Langen také vyjádřil Ferdinandovi ze Schwarzenberku upřímnou soustrast nad úmrtím otce a ujistil jej o své věrnosti. Další korespondence se sekretářem městské rady panství Schwarzenberk (ani s žádným jiným úředníkem panství Schwarzenberk), která se vztahovala k průběhu holdování, se nedochovala. List Caspara Langena Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 2. června 1683. TAMTÉŽ, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

¹⁰³ List Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu z 14. září 1683 TAMTÉŽ, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

nedařilo najít sebemenší zmínku, svědčí jeho časté nářky o zbytečně vynaložené námaze: „Über allen angewendten fleiß ist doch khein Nachricht weder im Archivio noch sonsten befindlich.“¹⁰⁴

Z dochované korespondence vysvítá, že se ve schwarzenberském rodinném archivu nepodařilo najít potřebné informace. Tuto skutečnost si palčivě uvědomoval také Ferdinand ze Schwarzenberku a oprávněně se obával možného odkladu slavnostního aktu.¹⁰⁵ Proto pověřil Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu, aby se s prosbou o pomoc obrátil na jiné šlechtice v blízkém okolí Třeboně. Vrchní hejtman proto upřel svou pozornost k Jindřichovu Hradci, který vlastnil hrabě Jan Jiří Jáchym Slavata z Chlumu a Košumberka.¹⁰⁶ Slavatové patřili ke starobylé české šlechtě. V roce 1602 se hrabě Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka¹⁰⁷ oženil se sestrou Jáchyma Ondřeje z Hradce, Kateřinou, a po smrti jejího bratra - posledního mužského příslušníka rodu - zdědil majetek pánů z Hradce, jedné z větví slavných Vítkovců. Po převzetí majetku se Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka přihlásil k tradici a odkazu rodu

---

¹⁰⁴ TAMTÉŽ.

¹⁰⁵ List Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu z 2. října 1683. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

¹⁰⁶ Jan Jiří Jáchym Slavata z Chlumu a Košumberka se narodil v roce 1634 (nebo 1637) hraběti Jáchymu Oldřichovi Slavatovi z Chlumu a Košumberka (1606-1645) a Františce Slavatové z Meggau (1610-1676). V letech 1673-1685 byl nejvyšším sudím dvorským, poté nejvyšším sudím zemským a v letech 1688-1689 spravoval úřad nejvyššího hofmistra. Jiří KUBEŠ, *Sídla Jana Jiřího Jáchyma hraběte Slavaty z Chlumu a Košumberka (1634/37-1689) v proměně*, Scientific Papers of the University of Pardubice, Series C, Faculty of Humanities 9, Pardubice 2003, s. 55-87. Srov. František TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce, I/3 Slavatové v Jindřichově Hradci (1604-1691)*, Jindřichův Hradec 1935, s. 310-363.

¹⁰⁷ K Vilémovi Slavatovi z Chlumu a Košumberka podrobněji Josef HRDLIČKA, *Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře*, JSH 69-70, 2000-2001, s. 188-208; TÝŽ, *Mezi ctí a normou. Ke kultuře služby slavatovských hejtmanů okolo roku 1630*, in: Václav Bůžek - Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (= OH 11), s. 347-373; TÝŽ, *Slavatova obrana jezuitského řádu a jeho představy o konfesijním uspořádání Čech z počátku dvacátých let 17. století*, FHB 23, 2008, s. 225-249; Jiří KUBEŠ, *Vilém Slavata a jeho hejtmáni. K anatomii prestiže raně novověké šlechty*, HO 12, 2001, č. 3-4, s. 70-75; Petr MAŤA, *Von der Selbstapologie zur Apologie der Gegenreformation: Konversion und Glaubensvorstellungen des Oberstkanzlers Wilhelm Slawata (1572-1652)*, in: Ute Lotz-Heumann - Jan-Friedrich Mißfelder - Matthias Pohlíg (edd.), *Konversion und Konfession in der Frühen Neuzeit*, Gütersloh 2007, s. 287-322.

Rožmberků a označil se za pokračovatele slavné vítkovské tradice.¹⁰⁸ Právě slavatovské bigotní katolictví a historie jejich rodu, v níž se zrcadlila starobylá tradice a paměť, mohly být důvodem, proč se Theobald Carl Siebert z Liliensteinu se svou žádostí obrátil právě do Jindřichova Hradce.

Odtud získal služebník Ferdinanda ze Schwarzenberku důležité údaje: „*Auf dero selbst von hautigen dato an mich abgelaenen berichte zur nachrichtlicher andtworth, das ich bei derley huldigungen dreymahl gewesen.*“¹⁰⁹ Podle neznámého pisatele dopisu z 19. července 1683 se slavnostního rituálu holdování měl zúčastnit purkmistr, městský soudce a vyšší úředníci města. Tito městští zástupci a úředníci měli slíbit vykonáním přísahy, podáním a políbením ruky poslušnost a poddanost novému knížeti.¹¹⁰ Políbení ruky bylo v raně novověké společnosti v očích poddaných vysoce ceněné, protože sloužilo jako projev zvláštní milosti a přízně Ferdinanda ze Schwarzenberku.¹¹¹ V očích samotného knížete navíc znamenalo políbení ruky symbolické stvrzení jejich přísah. Nastupující kníže měl na oplátku svým poddaným slíbit vrchnostenskou ochranu. Pisateli tohoto listu připadalo důležité, aby „*in loco*“ holdování stálo vyvýšené křeslo pro nastupujícího knížete ze Schwarzenberku. Během rituálu holdování seděli všichni níže než mladý šlechtic. Tím bylo v očích všech přítomných symbolicky vyzdvíženo jeho vyšší sociální postavení. Vyvýšené křeslo představovalo veřejnou demonstraci moci a urozenosti syna Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku.¹¹²

---

¹⁰⁸ Došlo k připojení erbu pánů z Hradce (zlatá pětilistá růže na modrém poli) do slavatovského erbu. K erbu byly přidány jako štítonoši dva medvědi - dřívější rožmberští štítonoši. Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka usiloval o udržení vítkovské tradice v povědomí tehdejšího lidu. Proto také nechal namalovat obraz *Dělení růží*, jenž vypovídá o legendárním rozdělení rodu Vítkovců na pět větví. K tomu více Petr MAŤA, *Zrození tradice. (Slavatovské vyústění rožmberského a hradeckého odkazu)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední Páni z Hradce, České Budějovice 1998 (= OH 6)*, s. 513-552; Josef HRDLIČKA, *Jak se utváří paměť. Legenda o dělení růží a její proměny na počátku 17. století*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Paměť urozenosti*, s. 68-87; Václav BŮŽEK - Stanislav DOLEŽAL - Josef HRDLIČKA - Miroslav NOVOTNÝ - Rostislav SMÍŠEK, *Jezuitská divadelní hra Rosa Novodomensis. Zlatá a červená pětilistá růže na zlatých hroudách jako nástroje tvorby mýtu*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků, České Budějovice 2009 (=OH 13)*, s. 263-305.

¹⁰⁹ List neznámého pisatele Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu z 19. července 1683. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

¹¹⁰ TAMTÉŽ.

¹¹¹ R. SMÍŠEK, *"Dvorská" kariéra*, s. 104-105.

¹¹² TAMTÉŽ.

Další list směřoval z Jindřichova Hradce do Třeboně o pět dnů později - 24. července 1683. Ačkoliv se blíže neidentifikovaný autor dopisu podepsal slovním spojením „*dienste shuldigster*“, z obsahu psaní je zřejmé, že šlo o jakéhosi rytíře Petra.¹¹³ K dřívějším informacím zaslaným Theobaldem Carlem Siebertem z Liliensteinu připojil znění poddanského slibu v češtině.¹¹⁴ Aby přísaze rozuměli všichni poddaní panství Třeboň, měl být slib přednesen v tomto jazyce. Na začátku přísahy musel být uveden důvod konání rituálu holdování - smrt dřívějšího knížete Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku. Na základě dědického práva získal jeho syn třeboňské panství se všemi poddanými. Podle mínění neznámého pisatele listu měl nejprve přísahat nejvyšší úředník panství. Až po něm následovali další úředníci a nakonec poddaní. Pořadí při čtení slibu zrcadlilo dobovou hierarchii úředního aparátu třeboňského panství. Aby později nedošlo k nějakým sporům, vyslovili všichni přísahající své jméno. V doporučené přísaze z Jindřichova Hradce poddaný sliboval „*pánu Bohu všemohoucímu, jeho důstojné Matce Panně Marii i všem božím svatým*“ a domáhal se pomoci Svaté Trojice: „*k čemuž mně dopomáhej bůh Otec, bůh Syn, bůh Duch s[va]tý, Amen.*“¹¹⁵ Kromě Ferdinanda ze Schwarzenberku se adresáty přísahy stali Bůh, Panna Marie a všichni svatí. V raném novověku představoval Bůh nejvyšší moc. Prísaha díky tomu byla v myšlení tehdejších lidí zaštitěna nejvyšší duchovní instancí - Bohem. Kdo by se dopustil jejího porušení, dopustil by se hříchu.

Přestože již koncem července měli Ferdinand ze Schwarzenberku s Theobaldem Carlem Siebertem z Liliensteinu aspoň základní představu o průběhu rituálu holdování, ještě to nestačilo. Proto se obrátili na nejvyšší zemské úřady - místodržitelství v Praze a jeho úřad zemských desek.¹¹⁶ Na knížecí žádost o podání informací k holdování a k privilegiím uděleným městům na třeboňském panství odpověděli zaměstnanci úřadu

---

¹¹³ List neznámého pisatele Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu z 24. července 1683 čtvrt hodinu po sedmé hodině. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

¹¹⁴ „*Tak jako Bůh všemohoucí prostředkem smrti času N:N: povolati ráčil, skrze kterou to teď přítomnému N:N: právem dědickým všechny panství a statky a postupně i my všichni poddaní témuž N:N: připadli. Já tedy N:N: a tak postupně všichni přítomní své jména hlasitě jmenujíc následovně přísahaj. Já, Petr, přísahám pánu Bohu všemohoucímu, jeho důstojné Matce Panně Marii i všem božím svatým a slibuji pod mou rytířskou, teď přítomné N:N:, věrnost, poddanost, člověčenství i všechnu poddanou poslušnost k čemuž mně dopomáhej bůh Otec, bůh syn, bůh duch s[va]tý, Amen.*“ TAMTĚŽ.

¹¹⁵ TAMTĚŽ.

¹¹⁶ K tomu více Jindřich ŠEBÁNEK - Zdeněk FIALA - Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1971; Pavla BURDOVÁ, *Desky zemské království českého*, Praha 1990.

zemských desek dvěma dopisy. První odeslal z Prahy blíže neurčený Stephan Ludwig Rosendorn 7. srpna 1683.¹¹⁷ Informoval knížete ze Schwarzenberku o tom, že v deskách zemských objevil soběslavské privilegium. Město Soběslav náleželo ve druhé polovině 17. století k třeboňskému panství a jeho zástupci patřili mezi poddané, kteří v říjnu 1683 slavnostně slíbili věrnost novému knížeti. Je nanejvýš pravděpodobné, že v zemských deskách chtěl Ferdinand ze Schwarzenberku najít nějaké zprávy zejména o výsadách Třeboně. Na to odkazuje druhý dopis, který ve stejný den - 7. srpna 1683 - knížeti zaslali ze zemských desek. Pisatel dopisu na šesti foliích vypsál své názory na to, jak se mělo postupovat při přijímání holdování poddaných. Poprvé byla v korespondenci zmíněna i jiná města z panství Třeboň - kromě již uváděné Třeboně a Soběslavi autor píše i o Veselí nad Lužnicí a Lomnici nad Lužnicí.¹¹⁸ Ferdinand ze Schwarzenberku konečně získal konkrétní informace, s kterými již mohli s Theobaldem Carlem Siebertem z Liliensteinu pracovat. Autor zmíněného dopisu¹¹⁹ zjistil, že město Třeboň mělo v zemských deskách zapsaná „*privilegia, welche sie von vershiedenen herren von Rosenberg und kayser Rudolpho erhalten.*“ Tyto výsady navíc „*kayser Ferdinandt confirmiret habe*“.¹²⁰ Pisatel však zároveň s povzdechem oznámil, že se mu nikde

---

¹¹⁷ Archiváři rodinného schwarzenberského archivu označili dopis Stephana Ludviga Rosendorna větou: „*Rosendorn habt bey der stathhalterey nach der landttaffel einige nachricht wegen einnehmung der erbhuldigung gefunden.*“ List Stephana Ludvíka Rosendorna Ferdinandovi ze Schwarzenberku ze 7. srpna 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400. Z obsahu dopisu je zřejmé, že pisatel reagoval na list Ferdinanda ze Schwarzenberku odeslaný z Třeboně 29. července 1683.

¹¹⁸ List blíže neurčeného Fleischmanna Ferdinandovi ze Schwarzenberku ze 7. srpna 1683. TAMTÉŽ.

¹¹⁹ Pisatelem byl patrně nějaký zaměstnanec kanceláře desek zemských.

¹²⁰ List blíže neurčeného Fleischmanna Ferdinandovi ze Schwarzenberku ze 7. srpna 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400. Autor listu uvedl dobrého císaře Ferdinanda. Protože dopis je datován do roku 1683 a Ferdinand potvrdil privilegia již darovaná císařem Rudolfem II., mohlo jít o císaře Ferdinanda II. (1578-1637) nebo Ferdinanda III. (1608-1657). K nim více Brigitte HAMANNOVÁ, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996, s. 97-102; Ivana ČORNEJOVÁ - Jiří MIKULEC - Vít VLNAS a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české VIII. 1618-1683*, Praha 2008; Lothar HÖBELT, *Ferdinand III. Friedenskaiser wider Willen (1608-1657)*, Graz 2008. K privilegiím bylo již více řečeno výše, s. 25. K pánům z Rožmberka více Václav BŮŽEK - Josef HRDLÍČKA, *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997; Anna KUBÍKOVÁ (ed.), *Rožmberské kroniky. Krátký a sumovní výtah od Václava Břežana (Komentovaná edice)*, České Budějovice 2005; Lenka VESELÁ, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005. O císaři Rudolfovi II. více Robert J.W. EVANS, *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612*, Praha 1997; Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 2003.

nepodařilo vyhledat přesné znění třeboňských privilegií. Podle jeho mínění bylo nanejvýš vhodné dohodnout se s představiteli Třeboně na přesném znění jejich výsad a svobod.¹²¹ Dále autor listu oznámil, že všichni svolaní poddaní se měli „*im Schlos, oder in dem einigen orth, allwo die erbhuldigungspflicht abgenohmen werden solle, fruh morgens zuerscheinen.*“ Podle něj bylo třeba oddělit měšťany od jejich sedláků. Pro měšťany mělo být v sále připraveno zvláštní místo - pravděpodobně kvůli symbolickému zdůraznění vyššího sociálního postavení měšťanů. Poté, co by se všichni shromáždili na určeném místě v zámecké rezidenci, doporučoval autor dopisu, aby samotnému rituálu předcházela „*eine kleine praefation oder vorredt.*“ V této předmluvě by se poddaným znovu oznámilo, že umřel kníže Jan Adolf I. ze Schwarzenberku a jediným a pravým dědicem se stal jeho jediný syn Ferdinand. Autor proslovu by opět zdůraznil tradici a kontinuitu rodu Schwarzenberků. Uvedená řeč měla v myšlení přítomných symbolizovat neměnnost „starých pořádků“ - poddaní se po převzetí majetku novým šlechticem nemuseli obávat žádných zásadních změn.¹²² Současně pisatel v listě zdůraznil, že město mělo „*bey alten forme geloben und versprochen trew, gehorsamb, unterthänigkeit und waare leibaigenschaft.*“ Takový přísežný akt by se přednesl hromadně tváří v tvář knížeti, nebo jím jmenované osobě. Nejprve měl předstoupit „*burgermeister für sich und Stadt*“ a slavnostně slíbit věrnost a poslušnost. Teprve potom by následovali zbylí měšťané, soudci a přísežní z vesnic.¹²³

Mladý šlechtic věděl, že nezanedbatelnou roli během rituálu holdování mají i očití svědci. Proto se mladý kníže rozhodnul pozvat na slavnostní akt holdování několik významných osob. V dochované korespondenci Ferdinanda ze Schwarzenberku jsou zmíněny některé blíže neurčené osoby, o kterých se lze dohadovat, že se slavnostního aktu účastnili.¹²⁴ Z 30. června 1683 se dochoval list jakéhosi Fridericha.¹²⁵ Ten uvedl,

---

¹²¹ List blíže neurčeného Fleischmanna Ferdinandovi ze Schwarzenberku ze 7. srpna 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400. Další interpretace vychází z tohoto dopisu.

¹²² Nejčastější formou, jak legitimizovat moc a postavení urozenců v období novověku, byly dějiny. Společnost novověku byla přesvědčena o tom, že pokud se v minulosti něco osvědčilo svým dlouhým trváním, má to boží požehnání a proto by to mělo i nadále zůstat zachováno. J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 55.

¹²³ Přísežní (*die Geschworenen*) byli v 17. století zástupci obecní samosprávy. Srov. Sheilagh OGILVIE, *Vesnická obec a tzv. „druhé nevolnictví“ v raně novověkých Čechách*, ČČH 107, 2009, s. 46-94, zde s. 56.

¹²⁴ Dochované popisy rituálu holdování totiž nezmiňují žádné svědky.

¹²⁵ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

že „zu huldigung erfordert [werden] auch ein paar benachbarte von adel deputirt.“ Pisatel dopisu doporučoval bratry Karla a Petra z Ronšperku.¹²⁶ Očití svědkové holdování jsou zmiňováni i v dopise ze 7. srpna 1683. Na konci tohoto listu pisatel Ferdinandovi ze Schwarzenberku poradil „die umbliegende etwelche nachbohren hierzu einzuladen und zu invitiret“, kterým měl mladý kníže po rituálu holdování věnovat na památku „ein gedencktruh“. ¹²⁷ Vzpomínkový tisk připomínal obdarovaným slavnostní okamžik, kdy Ferdinand ze Schwarzenberku převzal dědičné panství. Zároveň byl tisk připomínkou účasti obdarovaného při tomto slavnostním rituálu holdování, uchovával vzpomínku a odkazoval na historickou tradici Schwarzenberků. ¹²⁸ K dalším pozvaným patřil pan Eliáš Mayerhoffer z Coburgu a Angernu - dřívější hejtman panství Třeboň. Ten Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu v dopise z 28. září 1683 slíbil, že se brzy dostaví do Třeboně. ¹²⁹ O několik dní později - 2. října 1683 - napsal Ferdinand ze Schwarzenberku třeboňskému vrchnímu hejtmanovi, že osobně mluvil s panem Mayerhofferem z Coburgu a Angernu. Ten podle knížete pobýval na blíže nejmenovaném místě u Štýrského Hradce a byl připraven na žádost Ferdinanda ze Schwarzenberku zamířit do Třeboně. ¹³⁰ Osobní účast bývalého třeboňského hejtmana znovu měla utvrdit třeboňské poddané o kontinuitě a tradici. Eliáš Mayerhoffer z Coburgu a Angernu svou přítomností osvědčoval oprávněnost převzetí panství Třeboň synem Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku.

---

¹²⁶ TAMTÉŽ. Karel a Petr z Ronšperku byli prozatím blíže neurčení šlechtici. Hrad Ronšperk (dnešní Pobežovice) patřil v letech 1542-1617 Švamberkům. Po smrti Jana Jiřího ze Švamberka 15. dubna 1617 připadl hrad jeho snaše Anně Maxmiliáně z Opperstorfu, které byl po Bílé hoře zkonfiskován. Od císaře získal hrad rod Thunů. August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého IX*, Praha 1973, s. 89-90. Srov. Pavel KRÁL, *Ronšperské setkání. Švamborský pohřeb jako místo politické komunikace předbělohorské šlechtické společnosti*, JSH 68, s. 291-307, zde s. 295, pozn. 38.

¹²⁷ List blíže neurčeného Fleischmanna Ferdinandovi ze Schwarzenberku ze 7. srpna 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

¹²⁸ V archívech nebyl nalezen žádný dochovaný tisk k rituálu holdování Ferdinanda ze Schwarzenberku. Autorka však v SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1 objevila pamětní tisk na holdování Ferdinandova syna - Adama Františka. Je tedy možné, že se Adam František při holdování nechal k vytištění pamětního tisku inspirovat již svým otcem.

¹²⁹ „Der hl: Mayerhoffer hat mich zwar seiner ehsten anherkhunfft durch hiebey verwahrtes brieff versichert.“ List Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 28. září 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

¹³⁰ List Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu z 2. října 1683. TAMTÉŽ, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

Pozvání hosté měli během rituálu holdování pouze působit roli svědků, nepronášet žádnou řeč, ani se osobně nezapojovat do průběhu slavnostního aktu. Mladý kníže nechtěl, aby svědci rituálu holdování během něj vedli jakýkoliv proslov k schwarzenberským poddaným. Výslovně si vymínil, že slavnostní řeč při holdování pronese pouze on nebo knížecí komisař Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu.¹³¹ Další podrobnosti o konkrétních urozených svědcích a jejich úloze chtěl Ferdinand ze Schwarzenberku osobně probrat s vrchním hejtmánem třeboňského panství. Nechtěl jim však připisovat větší důležitost, než jakou měli jako očití svědci.¹³² Svědkové před poddanými svou přítomností veřejně potvrzovali správnost nástupu mladého knížete. Jejich svědectví se nový kníže mohl dovolávat v případě nějakých problémů či sporů. Pozvání urozenci navíc svou osobní účastí stvrzovali vzájemné sliby mezi novým knížetem a jeho poddanými.

Přípravy rituálu holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku probíhaly od konce května do počátku října 1683 v několika etapách. Kníže i vrchní hejtmán třeboňského panství se s žádostmi o informace k průběhu slavnostního aktu postupně obrátili na své vrchnostenské úředníky,¹³³ „*přátele a známé*“,¹³⁴ i královské

---

¹³¹ Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu pocházel ze selského rodu. Nejstarší známý předek Mikuláš Pruskauer byl roku 1659 povýšen olomouckým biskupem Leopoldem Vilémem do šlechtického stavu a dostal přídomek z Freienfelsu. Jeho nejstarším synem se stal právě Martin Fridrich. Narodil se roku 1629 pravděpodobně v Příboře. V mládí hodně cestoval a díky své znalosti cizích jazyků se stal roku 1656 sekretářem olomouckého biskupa - arciknížete Leopolda Viléma. Po jeho smrti v roce 1662 nastoupil Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu jako knížecí hofmistr do služeb Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku. Roku 1669 získal úřad menšího písaře při zemských deskách v Brně a stal se také císařským radou. V roce 1672 byl přijat do moravského rytířského stavu mezi novožitné rytíře. Roku 1683 ho císař jmenoval místopísařem, později místokomorníkem, místosudím a nakonec roku 1693 získal úřad nejvyššího zemského písaře při úřadě zemských desek na Moravě. Dne 26. září 1686 se Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu dočkal povýšení mezi starožitné rytířské rody. Schwarzenberský knížecí komisař vlastnil pouze dva svobodné dvory v Újezdě a Křižínkově. Nejvyšší zemský písař Martin Fridrich Pruskauer zemřel roku 1695 v Brně. Pokračovatelem rodu se stal syn z druhého manželství Jan Kryštof. Rod Freienfelsů vymřel na počátku 19. století Františkem Josefem. Srov. V. BŘEZINA, *Rytířský stav v Čechách a na Moravě*, s. 33-35.

¹³² List Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu z 17. července 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

¹³³ Při hledání zpráv o holdování na panství Schwarzenberk.

¹³⁴ Theobald Carl Siebert z Liliensteinu se nejspíše při dotazování na Jindřichově Hradci obrátil na své známé.

úředníky.¹³⁵ Z dochované korespondenci a následné interpretace rituálu holdování vysvítá, že Ferdinand ze Schwarzenberku a Theobald Carl Siebert z Liliensteinu nevyužili všechny rady, které jim oslovené osoby poskytly. V Rodinném archivu Schwarzenberků a v archivu města Třeboně nedokázali objevit žádné důležité zprávy týkající se dřívějších holdování. Již nyní je možné prohlásit, že informace získané z Jindřichova Hradce v očích Ferdinanda ze Schwarzenberku a Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu patřily k nejvíce podnětným. Kníže i třeboňský vrchní hejtman také využili údaje získané od úředníků z úřadu zemských desek. Doporučené formy rituálu holdování se shodovaly na tom, že by poddaní měli slíbit svému novému pánovi především věrnost. Na kolik se Ferdinand ze Schwarzenberku a Theobald Carl Siebert z Liliensteinu získanými informacemi řídili, ukáže následující kapitola.

---

¹³⁵ Když se kníže a vrchní hejtman snažili zjistit informace na úřadu zemských desek.

III. Holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku

V září a říjnu 1683 vrcholily přípravy a vše směřovalo k jedinému cíli - ke slavnostnímu rituálu vzdání holdu novému knížeti ze Schwarzenberku. Z dochovaných listů mladého šlechtice Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu vysvítá značná netrpělivost a snaha urychlit přípravné práce.¹³⁶ Ferdinand ze Schwarzenberku chtěl převzít vládu a moc nad svými panstvími co nejdříve. Rituál holdování představoval v jeho očích součást procesu získávání vlády nad poddanými. Díky symbolickému významu slavnostního aktu a s ním spojené přísahy věrnosti třeboňští poddaní uznali změnu vrchnosti.¹³⁷ Proto 2. října 1683 mladý kníže napsal Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu, že příští týden, „*benanntlich den Dinstag oder Mittwoch*“ přijede do Třeboň.¹³⁸ Z dochovaných pramenů se nepodařilo zjistit, kdy přesně Ferdinand ze Schwarzenberku skutečně přijel na své jihočeské panství.¹³⁹

Holdovací shromáždění se odehrálo ve Velkém sále třeboňského zámku.¹⁴⁰ Výběr vhodného místa hrál důležitou roli. Třeboňský zámek představoval správní centrum panství, proto také zámek a jeho reprezentativní prostory symbolizovaly v myšlení poddaných mocenské centrum celého třeboňského panství.¹⁴¹ Pro knížete bylo ve Velkém sále připraveno křeslo, které nechal umístit na zvláštní dvoustupňové pódium.¹⁴² Nacházelo se proti prostřednímu oknu místnosti. Vedle křesla stál malý

---

¹³⁶ List Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu ze 14. září 1683. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

¹³⁷ V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 162-163. Srov. A. HOLENSTEIN, *Die Huldigung*, s. 267.

¹³⁸ List Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu ze 2. října 1683. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

¹³⁹ V Gregoriánském kalendáři připadlo 2. října 1683 na sobotu. Úterý a středa v příštím týdnu pak nesly datum 5. a 6. října. V Juliánském kalendáři bylo 2. října 1683 úterý, další úterý bylo tedy 9. října a středa 10. října. Dne 14. října se slaví svátek svatého Kalixta I., který byl v letech 217-222 šestnáctým papežem katolické církve. Tento den byl zřejmě určen náhodně, bez symbolického významu. Vera SCHAUER - Hanns Michael SCHINDLER, *Rok se svatými*, Kostelní Vydří 1997, s. 531-532; Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001, s. 541, 561.

¹⁴⁰ Dnes blíže neurčená místnost třeboňského zámku. K třeboňskému zámku více Pavel VLČEK, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1994, s. 246-247. Srov. August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého III*, Praha 1884, s. 120-154.

¹⁴¹ V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 163. Více k důležitosti výběru místa uvádí A. HOLENSTEIN, *Die Huldigung*, s. 447.

¹⁴² K významu knížecího křesla výše, s. 27.

stolek s černým přehozem. Na něj se měly uložit městské klíče a blíže neurčené insignie měst a městeček, jež se holdování zúčastnila. Od pódia s křeslem a stolkem se odvíjelo prostorové uspořádání Velkého sálu, v němž se účastníci rituálu zdržovali. Čestné místo v křesle patřilo knížeti, vrchní hejtman panství Třeboň a schwarzeberský knížecí komisař stáli v bezprostřední blízkosti šlechtice. Druhá část Velkého sálu připadla třeboňským poddaným.

Podle knížecího nařízení¹⁴³ se na třeboňském zámku sešli před polednem „*die Primatores, Bürgermeister, Rathswerwandte, Stattrichtere und gemein elstisten*“ z měst Třeboně, Soběslavi a Veselí nad Lužnicí a městeček Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí.¹⁴⁴ Z obcí Ledenice a Dolního Bukovska se na příkaz Ferdinanda ze Schwarzenberku dostavili soudci a přísežní.¹⁴⁵ Jmenovaná města, městečka a obce zastupovala veškeré poddané z třeboňského panství. Z městeček a obcí přišli nejspíše nejdůležitější zástupci těchto společenských skupin z panství Třeboň.¹⁴⁶ Všechny jmenované osoby byly vybrány zřejmě proto, že ve svých městech, městečkách a obcích a vesnicích zastupovali exekutivní moc Ferdinanda ze Schwarzenberku.¹⁴⁷

---

¹⁴³ Zmiňované knížecí nařízení se v písemné podobě nedochovalo a není možné ho datovat.

¹⁴⁴ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 29.

¹⁴⁵ Jména měst uvedená v originálech ze 17. století: Třeboň - Wittingau, Soběslav - Sobieslaw, Veselí - Wessely, Lomnice nad Lužnicí - Lomnitz, Mezimostí - Mezimosti, Ledenice - Ledenitz, Dolní Bukovsko - Bukowsko. Veselí nad Lužnicí a Mezimostí dnes tvoří město Veselí nad Lužnicí, Lomnice se dnes nazývá Lomnice nad Lužnicí, Bukovskem je myšlen dnešní městys Dolní Bukovsko. Jiří ZÁLOHA, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, Obnovená tradice 3, 1993, č. 7, s. 14-18.

¹⁴⁶ Pavel Pumpr uvádí, že panství Třeboň zahrnovalo v polovině 17. století „*tři města (Třeboň, Lomnice nad Lužnicí, Veselí nad Lužnicí), tři městečka (Dolní Bukovsko, Ledenice, Mezimostí), 51, resp. 59 obcí (či jejich částí), několik dvorů náležejících vrchnosti, drobné šlechtě a vrchnostenským úředníkům a samot v lesích u Třeboně. S 5 138 obyvateli (bez dětí do sedmi let) představovalo Třeboňsko druhé nejlidnatější panství v Bechyňském kraji (po Českém Krumlově)*.“ Pavel PUMPR, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2008 (disertační práce), s. 47. Autorka předkládané práce pracovala s informacemi, které získala z pramenů k holdování roku 1683. V písemných pramenech bylo uvedeno, že třeboňského holdování se zúčastnili zástupci měst Třeboň, Soběslav a Veselí nad Lužnicí, městeček Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí a obcí Ledenice a Dolní Bukovsko. Během necelých třiceti let mohlo dojít k povýšení nebo naopak snížení významu některých měst, městeček a obcí. Je ale také možné, že se v písemných pramenech jednalo o dobové označení konkrétních města, městeček a obcí.

¹⁴⁷ V dochovaných písemných pramenech nebyla uvedena konkrétní jména těchto zástupců. Pro bližší určení osob by bylo třeba intenzivnějšího bádání v archivních materiálech k uvedeným městům,

V danou hodinu před knížetem v předem určeném pořadí předstoupili členové městských rad Třeboně, Soběslavi, Veselí nad Lužnicí a městeček Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí.¹⁴⁸ Zástupci obcí byli do Velkého sálu treboňského zámku vpuštěni až ke konci rituálu holdování.¹⁴⁹ Po shromáždění všech jmenovaných zástupců měst a městeček vstoupil do Velkého sálu z přilehlého obývacího pokoje v doprovodu „*des wohl edlgebohrnen undt gestrengen Ritters*“ Martina Fridricha Pruskauera z Freienfelsu, schwarzenberského knížecího komisaře, nový majitel panství.¹⁵⁰ Spolu s nimi vešel do hlavní reprezentativní prostory treboňského zámku rovněž autor dochovaných popisů rituálu holdování - vrchní hejtman treboňského panství Theobald Carl Siebert z Liliensteinu. Za nimi následovali další blíže neurčení panští úředníci.

Jako první se ujal slova Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu a v německém jazyce přednesl „*proposition*.“¹⁵¹ Jménem Ferdinanda ze Schwarzenberku oslovil treboňské poddané a připomněl jim úmrtí Jana Adolfa I ze Schwarzenberku: „*Meinen hochgeert[en] geliebtesten herrn Vattern undt ewern erbherrn seeligsten andenkens vermittelst des zeitlichen todtes vor dießer veldt ab und zu sich in die ewigkeith gefordert habe*.“¹⁵² Podle jeho mínění se jediný syn zesnulého - Ferdinand ze Schwarzenberku - stal přirozeným a zákonným dědicem všech schwarzenberských panství, včetně Třeboně. „*Dießer herrshafft incorporirte Städte undt Stättlein, gesambte Bürger undt Innwohnere*“ měli svému novému pánovi přísahat věrnost „*durch einen Handstrich*.“¹⁵³ Každý zástupce na konci rituálu holdování uvedl svůj podpis na seznam zúčastněných osob. Takový podpis právně stvrzoval účast jednoho každého schwarzenberského vrchnostenského úředníka i poddaného při rituálu holdování a zavazoval je k věrnosti schwarzenberskému knížeti. Uvedením svého podpisu poddaný souhlasil se vším, co se psalo v dané písemnosti. Dále nechal kníže ústy schwarzenberského komisaře vyhlásit, že rituál podání ruky se uskuteční až na konci

---

městečkům a obcím. Pro tuto bakalářskou práci však konkrétní jména zástupců treboňských poddaných nepředstavují klíčovou informaci.

¹⁴⁸ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 29-30.

¹⁴⁹ Více k tomu v této kapitole, s. 42-43.

¹⁵⁰ „*Wohnzimmer*“ byl dnes blíže neurčený pokoj treboňského zámku. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 30.

¹⁵¹ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 30.

¹⁵² TAMTÉŽ.

¹⁵³ TAMTÉŽ.

celého slavnostního aktu, kdy před knížetem postupně předstoupí všichni poddaní. Rituál podání ruky byl nejspíše zařazen na konec slavnostního okamžiku proto, aby jednotlivá stisknutí ruky nenarušovala plynulý chod celého rituálu holdování.

Následoval další projev Martina Fridricha Pruskauera z Freienfelsu, který opět promluvil za Ferdinanda ze Schwarzenberku nejdříve česky a následně v německém jazyce.¹⁵⁴ Češtinu použil především kvůli shromážděným, kteří neuměli německy. Schwarzenberský komisař podruhé zopakoval zprávu o úmrtí Jana Adolfa ze Schwarzenberku a připomněl z toho plynoucí dědické nároky jeho syna Ferdinanda. Právě za tímto účelem svolal kníže zástupce poddaných panství Třeboň, aby mu jako dědičné vrchnosti „*cum omni jure*“ složili hold a poddanský slib.¹⁵⁵ Navrhl shromážděným zástupcům panství Třeboň, aby se zachovali podle „*chválitebného obyčeje a práva tohoto [Českého] království*.“ Zde se odvolával na právní tradici Království českého.¹⁵⁶ Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu pokračoval vysvětlením, jak bude probíhat přísežní akt - přísaha a podání ruky. Všichni poddaní byli „*právně zavázáni vrchnosti své milostivě rukou dáním místo závazku všelikou věrnost a*

---

¹⁵⁴ Celý text tohoto proslovu v českém jazyce zněl: „*Nejdražší a opatrní, též poctiví p[áni] a přátelé. Kterak tak pán Bůh všemohoucí, teď nedávného času vysoce osvícené[ho] kníže[te] a pána, pána Jana Adolfa, z té Římské říše kníže[te] ze Schwarzenberku, dědičného pána na Murově, Gimbornu, Třeboni, Hluboké nad Vltavou, Kornhausu a Vlčicích, [Řádu] zlatého rouna rytíře. J[eho] císařsk[é] a král[ovské] m[ilos]ti tajnou radu a komorníka, též dvorské říšské rady presidenta. Pána nás všech milostivého a dědičného, prostředkem časné smrti k sobě povolati, na místo pak jeho, teď přísedícího vysoce osvícené[ho] kníže[te] a pána pána Ferdinanda Arnošta, z té Římské říše kníže[te] ze Schwarzenberku, dědičného pána na Murově, Gimbornu, Třeboni, Hluboké, Kornhausu a Vlčicích, též j[eho] císařské] a král[ovské] m[ilos]ti dvorskou říšskou radu /:titul:/, jakožto vysoce docténé j[eho] v[ýsosti], o[svícené] knížecí m[ilos]ti již nebožtíka slavné paměti vlastního a jediného pána syna, ab intestato ve vši pozůstalosti, panstvích a statcích za pravého dědice cum omni jure, vše ze své nestihlé svaté vůle a lásky jest zříditi ráčil, to všem vám vůbec, bez všeelické pochybnosti povědomé jest. Kdežto chtíce j[eho] v[ýsosti] o[svícené] k[nížecí] m[ilos]ti jakožto nově nastala vaše dědičná vrchnost, dle chválitebného obyčeje a práva tohoto království obzvláště v tom náležitě se zachovati, že jsouce všichni obyvatelé měst a městy[sů], též i jiní dědiční poddaní právně zavázáni vrchnosti své milostivě rukou dáním místo závazku všelikou věrnost a poddanou poslušnost nově přislíbiti, tak jest učiniti a vás vše[chny] ve spolek, k tomu cíli a konci před sebe povolati dáti jest ráčil, aby jeden každý, slyšíce vůli j[eho] v[ýsosti] o[svícené] k[nížecí] m[ilos]ti svou poddanou povinnost dle slušnosti, náležitou uctivostí vykonati a bezprodleně tak se zachovati nepomíjel.*“ TAMTÉŽ, fol. 30-31.

¹⁵⁵ TAMTÉŽ, fol. 31.

¹⁵⁶ K pojmu právní tradice více Karel MALÝ, *Československá státnost a její historickoprávní tradice*, AČ 38, 1988, s. 129-137.

poddanou poslušnost nově přislíbíti.“ To vše měli schwarzenberští poddaní vykonat „*dle slušnosti, s náležitou uctivostí*“.¹⁵⁷

Po oznámení způsobu vykonání slibu věrnosti následoval vlastní akt přísahy. Zde se opět uplatnil hierarchický princip. Nejprve předstoupili před Ferdinanda ze Schwarzenberku se svým slibem zástupci města Třeboně - purkmistr, všichni radní, rychtář a obecní starší. Pro knížete znamenali tyto úředníci nejdůležitější osoby, protože na zdejším panství právně zatupovali Ferdinanda ze Schwarzenberku. Jeden z radních, rychtářů a dva obecní starší jménem města pronesli slavnostní přísahu: „*Já N. slibuji a připovídám Vaší knížecí milosti všelikou věrnost a poddanou poslušnost.*“¹⁵⁸ Ostatní městští úředníci, „*aby skutek nebyl příliš dlouhý*“, pouze předstoupili a políbili knížeti ruku. Jako další přišli na řadu se svou přísahou zástupci Soběslavi, Veselí nad Lužnicí, Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí, kteří „*od purkmistra až po ostatní obecní starší*“ vykonali celou přísahu „*včetně názorných slov*“: „*Já N. slibuji a připovídám Vaší knížecí milosti všelikou věrnost, poslušnost a poddanost.*“¹⁵⁹ Ostatní obyvatelé těchto měst - aby se předešlo zbytečným průtahům - stvrдили přísahu pouze svým podpisem.¹⁶⁰

Po složení přísahy pronesl Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu další řeč v češtině a poté ji zopakoval německy. Oznámil, že se všichni shromáždění zachovali podle milostivého nařízení nového knížete a správným způsobem vykonali slib poddanosti. Poddaní měli nadále ctít svou vrchnost; zachovávat jí věrnost, „*poddanost a poslušnost bez odporu.*“ Proto se také jejich „*vrchnost dědičná, milostivá a od boha zřízená ve své knížecí milosti a lásce*“ zachová stejně. Otcovsky bude chránit své poddané „*ode všech nepravých násilí a příhod.*“ Současně jménem Ferdinanda ze Schwarzenberku potvrdil knížecí komisař obyvatelům panství Třeboň všechny

---

¹⁵⁷ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 31.

¹⁵⁸ Všechny sliby poddaných byly v písemných pramenech zaznamenány v češtině i němčině. Slib města Třeboně i v německé verzi zněl: „*Die erbpflicht der Statt Wittingau. Ich N: gelobe, und werspreche ewer fürstl[ichen] gnaden alle trew und unterthänigen gehorsamb.*“ TAMTÉŽ, fol. 32.

¹⁵⁹ Německá verze slibu poddaných ze Soběslavi, Veselí nad Lužnicí, Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí: „*Ich N: gelobe und werspreche ewer fürstl[ichen] gnaden allen trew gehorsamb und unterthanigkeith.*“ V písemných pramenech nebyla nalezena žádná listina s podpisy poddaných z panství Třeboň, byly ale objeveny listiny s podpisy účastníků holdování mladému Ferdinandovi ze Schwarzenberku z roku 1665. Z toho je možné usuzovat, že zástupci panství Třeboň stvrzovali svou přísahu podpisem na podobnou listinu, která zároveň potvrzovala i jejich účast na tomto slavnostním aktu. TAMTÉŽ, fol. 32-33.

¹⁶⁰ TAMTÉŽ.

„starobylé a chvalitebné zvyklosti a svobody.“¹⁶¹ Šlo o jakýsi oboustranný slib. Za vyjádření věrnosti, poddanosti a poslušnosti mladý kníže nabídl svým poddaným ochranu a pomoc.

Další fázi rituálu holdování tvořilo veřejné představení vrchnostenských úředníků, kteří se stali bezprostředními zástupci knížete na třeboňském panství.¹⁶² Ferdinand ze Schwarzenberku společně s knížecím komisařem Martinem Fridrichem Pruskauerem z Freienfelsu česky představili zástupcům panství Třeboň vrchního hejtmana panství Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu a ostatní vrchnostenské úředníky na zdejších panství.¹⁶³ V naprosté většině případů šlo o osoby, jež svá místa

---

¹⁶¹ Celý text české řeči: „*Poněvadž tak vedle j[eho] v[ýsosti] o[svícené] k[nížecí] m[ilos]ti, pána nás všech milostivějšího, milostivého nařízení, jako i dle povinné, a poddané poslušnosti všichni vespolek jsou se zachovali a slib věrné a poddané poslušnosti na místě závazku rukou dáním j[eho] k[nížecí] m[ilos]ti s náležitou uctivostí vykonali. Pročež budou věděti, kterak vedle toho učiněného slibu a závazku, svou od samého pána Boha jim danou a zřízenou milostivější i dědičnou vrchnost vespolek cítiti, ji v náležité počestnosti a vážnosti míti, ano i též všelikou věrnost, poddanost a poslušenství bez odporosti zachovávati; V tom naproti tomu ubezpečení a jistotě, že když tak věrne, poslušně a poddaně k j[eho] v[ýsosti] o[svícené] k[nížecí] m[ilos]ti jakožto pánu svému milostivějšímu a dědičnému s ochotností se chovati a vůli j[eho] k[nížecí] m[ilos]ti dle slušnosti vykonávati se vynasázeti budou. Též j[eho] o[svícené] k[nížecí] m[ilos]ti netoliko je poddané své věrné, jakožto vrchnost jich dědičná milostivá a od Boha zřízená ve své k[nížecí] m[ilos]ti a lásce zachovati a nýbrž otcovsky k nim se míti, jich ode všech nepravých násilí a příhod milostivě chrániti a z upřímnosti zastávati, neméně při jejich starobylých a chvalitebných zvyklostech a svobodách zanechati opomíjeti neráci.*“ TAMTÉŽ, fol. 33.

¹⁶² Při obnově městské rady roku 1683 šlo o symbolické znovuuvedení úředníků do jejich úřadů. Tento ceremoniál, který byl součástí holdovacího rituálu, přeci jen neměl všechny povinné prvky regulérního rituálu obnovování městských rad. Rituál obměny městské rady je interpretován tak, jak byl zaznamenán v popisech slavnostního holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku a jak tedy snad proběhl během tohoto slavnostního holdování. K rituálu obnovování městských rad blíže Josef HRDLÍČKA, *Otázky bez odpovědí aneb konsenzuální ticho při obnovách městských rad v raně novověkých Čechách*, in: Václav Bůžek - Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= OH 12), s. 187-220; TÝŽ, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2009 (habilitační práce), s. 66-68.

¹⁶³ V dochovaných písemných pramenech z funkcí úředníků byl jmenován konkrétně pouze vrchní hejtman panství. Ostatní byli hromadně označeni pojmem „úředníci/oficíři“: „*Zde je představení pána vrchního hejtmana a těch Vašich dosazených úředníků [...]*“; „*Pročež na místě svém za ředitele a dostatečného vrchního hejtmana panství tohoto svého dědičného všem vespolek představuje teď přítomného urozeného vladky pána Kryštofa Jiřího Siberta z Liliensteinu a radu svou a po něm též nyní v povinnostech zůstávající pány oficíry [...]*“ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 34.

zastávaly již za Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku. Znovu dosazení schwarzenberští úředníci představovali záruku určité kontinuity ve správě panství. To bylo výhodné i pro poddané, kteří již znali své vrchnostenské úředníky. Spokojen mohl být rovněž Ferdinand ze Schwarzenberku, protože na panství ponechal v úřadu osoby, jež se již dříve osvědčily jeho otci a panství dobře znaly.

Ferdinand ze Schwarzenberku nechal ústy Martina Fridricha Pruskauera z Freienfelsu v češtině a poté i v němčině vyhlásit, že kvůli své dlouhodobé službě u císařského dvora ve Vídni a kvůli jinému zaneprázdnění nemohl trvale pobývat na třeboňském panství. Přesto vyjádřil touhu třeboňské poddané „*svou přítomností těšiti*.“¹⁶⁴ Současně dal najevo svou starost o ně. Nechtěl, aby se v jeho nepřítomnosti kterémukoliv z poddaných bránilo v jeho potřebách, křivdilo v právech a svobodách, „*nýbrž jeden každý při svém právě obchodu a živnosti náležitě zachován a chráněn byl*.“¹⁶⁵ Slíbením zachování práv mladý kníže dal najevo, že nebude měnit zavedené zvyklosti na panství Třeboň. Také se zde prezentoval jako ochránce poddaných.

Ferdinand ze Schwarzenberku dále prohlásil Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu „*za ředitele a dostatečného vrchního hejtmana panství tohoto svého dědičného*.“¹⁶⁶ Osoba vrchního hejtmana představovala v očích poddaných panství Třeboň nejvyššího zástupce nového knížete nejvyšší správní moc panství. Ferdinand ze Schwarzenberku nařídil obyvatelům třeboňského panství, aby drželi v úctě vrchního hejtmana i všechny vrchnostenské úředníky. Třeboňští poddaní měli zachovávat vůči těmto knížetem pověřeným osobám uctivost a poslušnost zejména vůči Theobaldu Carlu Siebertovi z Liliensteinu. Ferdinand ze Schwarzenberku vložil na bedra vrchního hejtmana panství Třeboň důvěru, že „*on p[án] vrchní hejtman jednomu každému neohlížejíce se na přátelství nebo nepřátelství, ani jaké dary [by mohl dostat]*“ bude podle svého závazku spravedlivě rozhodovat.¹⁶⁷ Své poddané měl staronový třeboňský hejtman chránit a vést tak, jak by to činil jejich nový pán osobně, kdyby pobýval na panství.

Na to se chopil slova vrchní hejtman panství Třeboň. Poděkoval knížeti za opětovné jmenování do úřadu a za projevenou důvěru. Současně promluvil česky k třeboňským poddaným a připomněl jim svou předcházející tříletou správu zdejšího

---

¹⁶⁴ Doslova „*jak by sobě toho srdcem vynšovati ráčil*“. TAMTÉŽ.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ.

¹⁶⁶ TAMTÉŽ.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ.

panství. Slíbil poddaným, že bude svůj úřad vykonávat stejně spravedlivě, jako tomu bylo doposud.

Po proslovu vrchního hejtmana předstoupil třeboňský městský písař. Jménem rady města Třeboně poblahopřál Ferdinandovi ze Schwarzenberku k převzetí třeboňského panství. Zároveň předal mladému knížeti žádost o uznání a potvrzení všech privilegií a svobod města. Tímto krokem se uzavřelo jednání s městem Třeboň a podle hierarchie následovala ostatní města a jejich zástupci.¹⁶⁸ Před knížetem nejprve předstoupili soběslavští a lomničtí městští písaři. Poté následovali purkmistři z městeček Veselí nad Lužnicí a Mezimostí. Jejich gratulaci knížeti pochvalně ohodnotil vrchní hejtmanem panství Třeboň slovy: „*brevi et decoro sermone*.“¹⁶⁹ Tito zástupci měst a městeček požádali knížete, aby je uvolnil ze svých služeb, což bylo nedílnou součástí rituálu obnovování městských rad.¹⁷⁰ Proto k zástupcům těchto měst a městeček pronesl Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu krátkou řeč nejprve v českém a pak i v německém jazyce. Schwarzenberský knížecí komisař jménem Ferdinanda ze Schwarzenberku pochválil zástupce měst a městeček za jejich předchozí služby. Pro jejich „*chvalitebné řízení a spravování*“ zmíněných správních celků panství se mladý kníže rozhodnul ponechat všechny úředníky ještě další rok ve službě. Pokud by snad nějaký z nich zemřel, měl vrchní hejtman Třeboně co nejdříve dosadit na uprázdněné místo novou osobu.¹⁷¹

---

¹⁶⁸ Hierarchie byla stanovena podle velikosti daného města nebo obce. Obecně platila hierarchie město, městečko, obec. V případě stejného postavení rozhodovala důležitost daného centra. Například mezi městy měla přednostní právo - jako správní a největší město celého panství - Třeboň a až poté následovala Soběslav. Více o tom níže, s. 61-62.

¹⁶⁹ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 36.

¹⁷⁰ K tomu více J. HRDLIČKA, *Víra a moc*, s. 66-68.

¹⁷¹ Celý proslov v češtině zněl: „*Na žádost měst o propuštění z úřadů purkmistrského a konšelského uznává j[eho] o[svícená] kn[ižecí] m[ilos]t žádost magistrátů měst svých záslužnou býti, tak jako práci jejich až posavad při jim svěřených úřadech vedenou v knížecí milosti za hodnou býti a schvalovati ráčí. A ačkoliv toho úmyslu býti ráčí, v této jejich žádosti je společně s milostivým propuštěním potěšiti, však nicméně ohlížeje se na jejich z posavad dobré měst a obcím jim svěřených chvalitebné řízení a spravování. Tak milostivě se nakloniti a je společně ještě na jeden rok příští v jejich úřadech a povinnostech skrz poctivé rukou dáni potvrzovati ráčí. Týž pak města která by skrze vykročení z tohoto světa prostředkem smrti některých úředních osob vacirovati mohly, s vůlí a milostivou ratificati j[eho] o kn[ižecí] m[ilos]ti s hodnými a dobře zachovalými osobami, skrz pana vrchního hejtmana, co nejdříve dosazeni býti mají.*“ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 36-37.

Po znovudosažení vrchnostenských úředníků následovalo podepsání smluv o opětovném udělení městských privilegií, tentokrát městům Soběslav a Lomnice nad Lužnicí a městečkům Veselí nad Lužnicí a Mezimostí. Na závěr této části rituálu holdování mladý kníže dovolil svým zástupcům i úředníkům, aby mu na stvrzení smluv políbili ruku. Polibek ruky znamenal pro poddané také jakýsi druh odměny za vykonání holdu.¹⁷² Současně kníže ze Schwarzenberku symbolicky předal zástupcům všech výše jmenovaných měst a městeček městské klíče, městské insignie a dokumenty s městskými právy a svobodami, které ležely po celou dobu rituálu holdování na stolku vedle vyvýšeného knížecího křesla. Ferdinand ze Schwarzenberku tak symbolicky předal odznaky městské moci a práva zpět do rukou městských úředníků.¹⁷³

Poslední místo na pomyslné hierarchické stupnici společnosti třeboňského panství zaujímali zástupci vesnic Ledenice a Dolního Bukovska. Z těchto obcí se celého slavnostního holdování účastnil „*eine geringe Anzahl der Richtern undt Geschworenen*.“¹⁷⁴ Také oni dostali možnost předstoupit před Ferdinanda ze Schwarzenberku. Nejprve jim však Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu představil vrchního hejtmana a další opětovně dosazené úředníky z panství Třeboň. Vše proběhlo podobně jako u holdování měst a městeček. Rozdílem ale bylo, že Ledenicím a Bukovsku mladý kníže nepotvrdil žádné dokumenty o jejich dřívějších právech. Obce Ledenice a Dolní Bukovsko předstoupily před mladého knížete, vrchního hejtmana a knížecího komisaře pouze se svým poddanským slibem: „*Já N: slibuji a připovídám V[áš] kn[ížecí] m[ilos]ti všelikou věrnost, poslušnost, poddanost a pravé člověčenství*.“¹⁷⁵ Po vykonání slibu směli také políbit knížeti ruku. Podle vrchního hejtmana sedláci obou vesnic žádali o zmenšení robotní práce. V popisu slavnostního rituálu Theobald Carl Siebert z Liliensteinu uvedl, že Ferdinand ze Schwarzenberku obě obce osvobodil od roboty.¹⁷⁶

Slib věrnosti Ferdinandovi ze Schwarzenberku předložila všechna města, městečka i obce třeboňského panství a je proto možné tyto sliby porovnat. Zástupci měst, městeček a obcí byli ke složení slibů předvoláni postupně, v hierarchickém

---

¹⁷² K symbolickému významu polibku ruky výše, s. 26.

¹⁷³ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 37.

¹⁷⁴ TAMTÉŽ.

¹⁷⁵ Německá verze zněla: „*Ich N: gelobe undt verspreche ewer fürstl: gnaden alle Trew, gehorsamb, unterthänigkeit undt wahre leibaigenshafft*.“ TAMTÉŽ.

¹⁷⁶ TAMTÉŽ.

pořadí: nejprve město Třeboň, následované Soběslaví a Veselím nad Lužnicí, městečky Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí a jako poslední přednesli slib zástupci Ledenic a Dolního Bukovska.¹⁷⁷ V přísaze zástupců jednotlivých celků panství lze pozorovat drobné rozdíly, které souvisely s odlišným postavením měst, městeček a obcí panství Třeboň. Měšťané z Třeboně slibovali Ferdinandovi ze Schwarzenberku věrnost a poslušnost, zatímco zástupci Soběslavi, Veselí nad Lužnicí, Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí přednesli slib věrnosti, poslušnosti a poddanosti. Jako poslední pronesli svou přísahu zástupci z Ledenic a Dolního Bukovska, jež slíbili věrnost, poslušnost, poddanost a člověčenství. Právě pronesením slibu člověčenství se obce nejvíce lišily od měst a městeček. Člověčenství symbolizovalo - kromě přirozeného podřízení se vrchnostenské jurisdikci - také závazek ke službě a placení poplatků vrchnosti.¹⁷⁸

Všechny sliby obyvatel panství Třeboň hned na místě zaprotokoloval do zprávy o provedení rituálu holdování vrchní hejtman Theobald Carl Siebert z Liliensteinu. Poté tyto slavnostní záznamy o vykonaném holdování slavnostně předal novému knížeti Ferdinandovi ze Schwarzenberku. Tímto krokem vrchní hejtman zakončil formální část celého slavnostního aktu. Předáním protokolů zástupci poddaných z třeboňského panství oficiálně uznali své postavení poddaných vůči mladému knížeti.

Holdovací rituál zakončil slavnostní oběd, který se podával v hodovní místnosti třeboňského zámku.¹⁷⁹ Ke stolu společně s Ferdinandem ze Schwarzenberku zasedli probošt borovanského kláštera Konrád Fischer,¹⁸⁰ schwarzenberský komisař Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu a třeboňský vrchní hejtman Theobald Carl Siebert z Liliensteinu. Slavnostní tabule se také zúčastnili dvorští a vrchnostenští úředníci.¹⁸¹ V očích obyvatel panství šlo o výjimečnou událost; hostiny se účastnili pouze nejvyšší představitelé panství.¹⁸² Pro zbylé zástupce poddaných třeboňského panství, kteří byli

---

¹⁷⁷ Ke zmíněné hierarchii měst, městeček a obcí výše, s. 40, pozn. 169.

¹⁷⁸ K termínu „člověčenství“ blíže Jaroslav ČECHURA, *Člověčenství*, Právně-historické studie 33, 1993, s. 33-52, zde s. 37, 48. Srov. Jiří MIKULEC, *Poddanská otázka v barokních Čechách*, Praha 1993, s. 11-23.

¹⁷⁹ V popisu holdování bylo doslova uvedeno „*Tafflstuben*“. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 38.

¹⁸⁰ Do té doby nebyl v průběhu celého rituálu holdování nikde ani slovem zmíněný. S velkou pravděpodobností šlo o probošta z augustiniánského kláštera v Borovanech, v dochovaných písemných pramenech někdy německy jmenovaného jako „*praepositus*“. TAMTÉŽ, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

¹⁸¹ Účastníci slavnostního oběda z řad úředníků nebyli v pramenech blíže jmenováni.

¹⁸² R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 472.

přítomni slavnostního holdovacího rituálu, nechal mladý kníže připravit ve zbrojnici a v úřednické hodovní místnosti¹⁸³ čtyři dlouhé stoly plné paštik a pečených pokrmů. K pití se podávalo víno a pivo „*in abundantia liberalissime*“ ze zámeckých knížecích zásob.¹⁸⁴ Zakončení slavnostního aktu obědem a pitím z knížecích zásob, stvrzovalo nové poddanské vztahy, jež vznikly mezi schwarzenberskou vrchností a poddanými díky rituálu holdování.¹⁸⁵

---

¹⁸³ V originálu je výslovně uvedeno: „[...] *in unseren großen Waffen Saal oder officier Tafflstuben auf vier langen Taffln.*“ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 38.

¹⁸⁴ TAMTÉŽ.

¹⁸⁵ Václav BŮŽEK, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: Martin Nodl - Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 189-213, zde s. 191. V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 165. Srov. A. HOLENSTEIN, *Die Huldigung*, s. 474; Josef HRDLIČKA, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 293-314.

IV. Třeboňské holdování v kontextu holdování dalších panství

Holdovací slavnost novému knížeti ze Schwarzenberku neproběhla pouze na panství Třeboň, ale uskutečnila se také na ostatních schwarzenberských panstvích. Poddanská přísaha z třeboňského panství se pravděpodobně stala vzorem pro ostatní holdovací slavnosti knížeti ze Schwarzenberku v roce 1683. K tomuto závěru vedou dvě okolnosti. V dochované korespondenci řešil Ferdinand ze Schwarzenberku přípravy slavnostního aktu holdování pouze na panství Třeboň. Druhým důvodem bylo, že holdování na panství Hluboká nad Vltavou se uskutečnilo jen pět dnů po rituálu holdování na panství Třeboň - 19. října 1683. Protože rituál holdování sestával z opakujících se a ustálených symbolických částí, mladý kníže jistě neměl důvod ve větší míře obměňovat formu holdování, kterou uplatnili na panství Třeboň.

Následující kapitola ukáže holdování poddaných z panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku v kontextu holdování knížecích poddaných z panství Hluboká nad Vltavou. Autorka se zde také zaměří na porovnání holdování Schwarzenberků s rituálem holdování Černínům v roce 1694. Nakonec bude vysvětleno vzdání „holdu“ augustiniánského kláštera v Borovanech svému patronovi - Ferdinandovi ze Schwarzenberku.

IV. 1. Holdování Ferdinandovi ze Schwarzenberku na panství Hluboká nad Vltavou

Slavnostní holdování panství Hluboká nad Vltavou¹⁸⁶ se konalo 19. října 1683 přímo na hlubockém hradě.¹⁸⁷ Tohoto rituálu se Ferdinand ze Schwarzenberku zúčastnil

---

¹⁸⁶ Holdování panství Hluboká nad Vltavou a města Vodňany Ferdinandovi ze Schwarzenberku popisuje „*Prothocoll*“ sepsaný neznámým autorem 19. října 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400. Není-li dále v textu uvedeno jinak, veškeré pramenné odkazy se vztahují k tomuto fasciklu.

¹⁸⁷ Zámek Hluboká nad Vltavou (německy Frauenberg) stojí na původním místě raně gotické tvrze z druhé poloviny 13. století. Koncem 15. věku přebudoval Vilém z Pernštejna tvrz na gotický hrad. Majitelem hradu se později stal Ferdinand I., který jej prodal roku 1561 pánům z Hradce. Ti přestavěli hrad na renesanční zámek. Koncem 16. století byl dalším majitelem panství Hluboká nad Vltavou rod Malovců z Malovic. Jako protestanti však přišli v roce 1619 o majetek. O čtyři roky později získal hlubocké panství náhradou za válečné pohledávky od císaře Ferdinanda II. španělský generál Don

osobně společně s komisařem Martinem Fridrichem Pruskauerem z Freienfelsu. Na hlubockém zámku se za tímto účelem shromáždili zástupci panství, purkmistr a radní královského zástavního města Vodňany,¹⁸⁸ Stejně jako u panství Třeboň šlo o nejvyšší představitele vrchnostenské moci a městské samosprávy na tomto panství. Dále přišla mladému knížeti vzdát hold městečka patřící k panství Hluboká nad Vltavou - Lišov, „*Bergstädtl*“ a „*Podthradt*“,¹⁸⁹ několik blíže nejmenovaných soudců a přísežných z okolních vesnic a osad.¹⁹⁰

Rituál holdování zahájil Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu. Knižecí komisař v česky proneseném proslovu veřejně představil všechny skupiny poddaných z panství Hluboká nad Vltavou. Připomenul úmrtí knížete Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku, na jehož místo podle dědičného práva prvorozeného nastoupil syn Ferdinand. Poté oznámil účel, za jakým byli poddaní svoláni, a vysvětlil, že mu Ferdinand ze Schwarzenberku přikázal osobně dohlédnout na správné provedení rituálu holdování.

Samotnou přísahu zahájili zástupci Vodňan: „*Já N. slibuji a připovídám Vaší knížecí milosti všelikou věrnost a poddané poslušství.*“ Z přísežné formulace je zřejmé, že vodňanští měšťané se v sociální hierarchii schwarzenberských poddaných řadili na stejnou úroveň jako třeboňští měšťané. Texty přísah představitelů obou měst se nijak nelišily, stejně jako další průběh slavnostního aktu. Poté následovalo poděkování mladého knížete. Ferdinand ze Schwarzenberku ujistil zástupce Vodňan, že se o ně dobře postará a nedovolí, aby jim kdokoliv způsobil křivdu nebo nějakou

---

Baltazar de Marradas. Od jeho synovce Francesca, hraběte ze Salentu a Marradasu, koupil 1. října 1661 hlubocké dominium za 358 000 zlatých Jan Adolf I. ze Schwarzenberku. P. VLČEK, *Encyklopedie*, s. 153-154.

¹⁸⁸ Město Vodňany vzniklo jako osada u zlatonosných rýžovišť na přelomu 12. a 13. století. V roce 1336 byly Vodňany v privilegiích Jan Lucemburského již označovány jako královské město. Prosluly jako horní město, ale ještě více jako jedno ze středisek jihočeského rybářství. Na počátku třicetileté války byly Vodňany vypleněny císařskými vojsky a připraveny o majetek. V roce 1623 dal císař Vodňany do zástavy donu Baltazarovi de Marradas, který je ale spolu s panstvím Hluboká nad Vltavou prodal roku 1661 Schwarzenberkům. Jitka VELKOVÁ, *Vodňany a Vodňansko. Turistický průvodce*, Vodňany 2006.

¹⁸⁹ Blíže neurčené části panství Hluboká nad Vltavou.

¹⁹⁰ Právě Vodňany představovaly v roce 1683 nejdůležitějším a největším město hlubockého panství. Naopak Hluboká nad Vltavou tehdy tvořila pouhou osadu. Hlubocký zámek však byl správním střediskem celého panství a nejspíše proto si ho Ferdinand ze Schwarzenberku vybral za místo konání slavnostního aktu holdování hlubockých poddaných.

nespravedlnost. Rituál pokračoval představením vrchnostenských úředníků, kteří od tohoto dne zastupovali Ferdinanda ze Schwarzenberku na hlubockém panství. Hejtmanem se stal blíže neznámý Eliáš z Heidelberku.¹⁹¹ Rituál holdování vodňanských měšťanů zakončilo obvyklé podání ruky knížeti - symbol stvrzení vykonané přísahy.

Po holdování vodňanských měšťanů následovaly podle tehdejší hierarchie hlubockého panství se svým slibem městečka Lišov, „*Bergstättl*“ a „*Podthradt*“. Protokol o provedeném holdování uvádí, že společně s těmito městečky skládaly přísahu i blíže nejmenované obce z panství Hluboká nad Vltavou a „*Jäger Parthey*“¹⁹²: „*Ich N: angelobe und verpreche Eure fürstl[ichen] Gnade (und respect den Richter anstatt den gantz Gemeyndte) verschidene treu, gehorsamb, wie auch die leibeigene Unterthanigkeit.*“ Nejspíše z důvodu urychlení celého slavnostního rituálu proběhlo holdování městeček a obcí z hlubockého panství společně. Jejich společná přísaha proto musela obsahovat kombinovanou formu slibu městeček a obcí. Do společné formulace městeček a obcí přibyla formulace o „člověčenství“ (nevolnictví), která byla charakteristická pro přísežné sliby vesničanů.¹⁹³ Slib člověčenství musel být pro zástupce městeček ponižující, avšak v dochovaných písemnostech se nedochovala žádná negativní reakce na tuto část přísahy.

Zajímavou se jeví rovněž přítomnost skupiny myslivců. Schwarzenberkové milovali lov a vše s ním spojené.¹⁹⁴ „*Jäger Pathey*“ byla pravděpodobně skupina myslivců a lesníků z hlubockého panství, která se díky svému povolání těšila vážnosti u poddaných i u mladého šlechtice. Z tohoto důvodu nejspíše Ferdinand ze Schwarzenberku žádal jejich účast na slavnostním aktu.

Slib všech těchto hlubockých poddaných byl zaznamenán v německém jazyce. Celý předcházející rituál však probíhal v českém jazyce. Proto je možné, že zástupci

---

¹⁹¹ Uvedení hlubockých úředníků do jejich funkcí bylo v „*Prothocollu*“ popsáno doslovně, jako bylo v případě zástupců knížete na třeboňském panství.

¹⁹² Blíže neurčená skupina myslivců.

¹⁹³ Již bylo ukázáno, že v Třeboni tito poddaní slibovali odděleně. Slib městeček z panství Třeboň zněl „*Já N: slibuji a připovídám Vaší knížecí milosti všelikou věrnost, poslušensství a poddanost.*“ Slib obcí byl obohacen o slíbení člověčenství: „*Já N: slibuji a připovídám V[aší] kn[ížecí] m[ilos]ti všelikou věrnost, poslušnost, poddanost a pravé člověčenství.*“ Při holdování městeček a obcí z panství Hluboká nad Vltavou tak byly obě přísahy zkombinovány. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400. Srov. výše, s. 38,42-43.

¹⁹⁴ Srov. P. JUŘÍK, *Jihočeské dominium*, s. 328-342; Jiří ZÁLOHA, *Lovecký příběh s nešťastným koncem*, DaS 18, 1996, č. 3, s. 18-20.

poddaných pronesli své holdy s užitím češtiny. Pro takové tvrzení hovoří i skutečnost, že pokud vesničané ovládali jeden z těchto dvou jazyků, šlo s největší pravděpodobností o jazyk český.

Po vykonání ústních slibů pokračoval komisař Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu krátkým proslovem v českém jazyce k obcím a vesnicím panství Hluboká nad Vltavou. Knížecí komisař je ujistil, že pokud budou poslušné ve své poddanosti a věrnosti Ferdinandovi ze Schwarzenberku, bude je kníže na oplátku otcovsky chránit.¹⁹⁵ Knížecí komisař dále vyhlásil zvýšení výživného z knížecí pokladny pro hlubocké sirotky. K dalším vstřícným krokům nového knížete vůči svým poddaným patřilo odpuštění dluhu osobám, které doposud nezaplatily daň z obilí. Za vykonané sliby se od nového knížete dočkali finanční úlevy jinde. Šlo o oboustranné stvrzení provedené přísahy. Poddaní vykonali slib věrnosti, nový kníže jim na oplátku ukázal svou dobrotu a milost. Krátce na to všichni přítomní Ferdinandovi ze Schwarzenberku poděkovali a popřáli mu dlouhou vládu.

Rovněž holdování poddaných z panství Hluboká nad Vltavou zakončil slavnostní oběd, během něhož se rozdávalo pivo a víno. V průběhu slavnostního stolování, které se konalo na tamním hradu, našel rovněž své uplatnění hierarchický princip. K hodovní tabuli na zámku měli přístup pouze představitelé měst a městeček. Soudci a přísežní z vesnic a obcí se skupinou myslivců dostali čtyři sudy piva a chléb, načež byli z hradu propuštěni. Při hlubockém holdování tak bylo symbolicky vyjádřeno vyšší sociální postavení obyvatel měst a městeček - dostalo se jim pocty poobědvat s novým knížetem.

Poddanské složení holdu Ferdinandovi ze Schwarzenberku na panství Hluboká nad Vltavou ukázalo, že i holdovací rituál v rámci jedné šlechtické rodiny mohl probíhat s nepatrnými odlišnostmi. Zpočátku probíhal slavnostní akt stejně jako na panství Třeboň. K drobným odlišnostem došlo kvůli urychlení celé slavnosti, kdy se spojily přísahy městeček a obcí. Z dochovaných pramenů není zřejmé, jestli kníže

---

¹⁹⁵ „*Obcím [a] vesnic[ím] přednesení. Na vykonaný slib jeho výsosti osvícené knížecí milosti věrné a poslušné poddanosti, který tak bez opovážení jste vykonali, budete věděti, kterak vedle toho slibu a závazku vás od pána Boha všemohoucího vám danou a zřízenou dědičnou, milostivější vrchnost u vážnosti míti, ji náležitě ctíti a k ní všeliké věrné a poddané poslušenství zachovávat, kdežto, když se tak ochotně zachováte, nepomíne naproti tomu i jeho knížecí milost vás jakožto věrné a poslušné poddané ve své knížecí milosti a lásce zachovati a vám na všech vašich potřebách a důležitostech právě otcovsky všeliké dobrodiní a milost udělovati.*“

potvrdil vodňanským i ostatním hlubockým poddaným nějaká privilegia. Oproti třeboňskému holdování však Ferdinand ze Schwarzenberku vykonal již během samotného rituálu milostivé gesto vůči svým poddaným a odpustil jim dluhy za daň z obilí. K dalším rozdílům patří větší využití českého jazyka během rituálu na panství Hluboká nad Vltavou. Většina proslovů byla podle dochovaných písemných pramenů provedena česky.

IV. 2. Holdování poddaných na panství Jindřichův Hradec v roce 1694

Když roku 1691 vymřeli Slavatové po meči, získala po vleklých soudních sporech o dědictví Františka Leopolda Viléma Slavaty, o tři roky později panství Jindřichův Hradce Marie Josefa Slavatová, která se provdala za hraběte Heřmana Jakuba Černína.¹⁹⁶ Ve stejném roce - 1694 - se uskutečnil rituál holdování obyvatel jindřichohradeckého panství nové vrchnosti. Holdování hraběti Černínovi a jeho manželce se konalo jen o 11 let později než třeboňské holdování Ferdinandovi ze Schwarzenberku. Při zevrubném srovnání obou slavnostních aktů lze spatřit několik odlišností.

Symbolického rituálu holdování panství Jindřichův Hradec se - narozdíl od holdování v Třeboni - nová vrchnost osobně nezúčastnila. Heřman Jakub Černín se svou manželkou za sebe vyslali pověřené úředníky - ředitele černínské kanceláře Ernsta Münzera z Lauensteinu, vrchního hejtmana Jana Procházku a jindřichohradeckého hejtmana Ezechiela Stanislava Richtera.¹⁹⁷ Zmínění úředníci dostali od Černínů plnou moc k převzetí panství Jindřichův Hradec - obě strany holdování byly zastoupeny a mohlo dojít k holdovacímu rituálu. Stejně jako v Třeboni i v Jindřichově Hradci vybrali pověřené úředníky za místo konání slavnostního aktu tamní zámek. Holdování jindřichohradeckých poddaných se uskutečnilo 4. února 1694 v dopoledních hodinách ve Španělském sále zámecké rezidence, v nejreprezentativnějších prostorách. Sál byl - podobně jako v Třeboni - symbolicky rozdělen na část pro představitele poddaných a na

---

¹⁹⁶ K historii Jindřichova Hradce a k rodu Slavatů už bylo napsáno více výše, s. 26-27.

¹⁹⁷ V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 162.

prostor určený pro zástupce hraběte. Pro posledně jmenované byl také připraven vyvýšený stůl, který pokrýval koberec. Na stole stál krucifix, lampy a svíce.¹⁹⁸

Jindřichohradecké holdování začalo stejně jako třeboňské informací o úmrtí předchozího majitele - Františka Leopolda Slavaty z Chlumu a Košumberka. Na základě této skutečnosti Marie Josefa Černínová, rozená Slavatová z Chlumu a Košumberka, požadovala, aby jí byl složen hold jako dědičné vrchnosti. Rodina Černínů při převzetí panství rovněž veřejně odkazovala na rodovou tradici a kontinuitu.¹⁹⁹ Kvůli nepřítomnosti hraběcího páru následovalo přečtení plné moci jimi pověřených zástupců a vlastní holdování, které sestávalo ze složení přísahy a podání ruky. Při odřikání přísežné formule jindřichohradečtí poddaní symbolicky pozdvihli dva prsty.²⁰⁰ Tímto krokem v očích všech přítomných zesílili symbolické vnímání přísahy. Takový způsob slíbení věrnosti na třeboňském panství zaznamenán nebyl. Také v Jindřichově Hradce přísahali poddaní postupně podle hierarchického uspořádání tehdejší společnosti. V tomto případě je rovněž nutné zmínit odlišné užití jazyků, v nichž poddaní skládali přísahu. Nejprve se svou přísahou předstoupili jindřichohradečtí měšťané, kteří uměli německy, následně přednesli slib v témže jazyce měšťané z Číměře a poté německy mluvící poddaní z vesnic. Nakonec přísahali poddaní, jež ovládali češtinu.²⁰¹ Černínští vrchnostenští úředníci zvolili opačný přístup k německému a českému jazyku, než jaký uplatnili poddaní Ferdinanda ze Schwarzenberku na zámku v Třeboni. Německý jazyk byl upřednostněn nejspíše proto, že jej Černínové i jejich úředníci považovali za mnohem důležitější. Ne nadarmo patřil k úředním jazykům habsburské monarchie i Království českého. Jak ukázaly dosavadní výzkumy, dalším důvodem mohlo být také to, že ve vrchnostenské správě v českých zemích koncem 17. století již jednoznačně převládal německý jazyk.²⁰² Čeština se používala hlavně kvůli poddaným, kteří neovládali němčinu.

Přísežné formule poddaných z panství Jindřichův Hradec byly stejné jako při třeboňském rituálu holdování. Slavnostní akt zakončilo již několikrát zmiňované podání ruky.²⁰³ Také zde došlo k představení nových vrchnostenských úředníků a stejně jako na

---

¹⁹⁸ TAMTÉŽ, s. 163.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 164.

²⁰⁰ TAMTÉŽ.

²⁰¹ TAMTÉŽ.

²⁰² Josef HRDLIČKA, *Úředník*, in: V. BŮŽEK - P. KRÁL (edd.), *Člověk*, s. 230.

²⁰³ V. PRAŽÁK, *Převzetí panství*, s. 164.

třeboňském panství i v tomto případě se jednalo o potvrzení osob, které spravovaly panství už za předchozích majitelů.²⁰⁴ Černínští úředníci na závěr rituálu holdování rozdali mezi poddané více než 15 sudů piva.²⁰⁵ Ty symbolizovaly - podobně jako slavnostní oběd na Třeboni či na Hluboké nad Vltavou - užší vztah mezi novou vrchností a poddanými panství Jindřichův Hradec.

Až na několik popsaných rozdílů - použití jazyků, neúčast vrchnosti, stvrzování přísahy pozdvižením dvou prstů - se slavnostní rituál holdování jindřichohradeckých poddaných rodině Černínů v roce 1694 velmi podobal rituálu holdování poddaných na panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku v roce 1683. Na rozdíl od třeboňského holdování však není známo, jestli Černíny pověření úředníci potvrdili měšťanům v Jindřichově Hradci dříve udělená privilegia.²⁰⁶ Také není zřejmé, zda černínští úředníci odpovídali na slib jindřichohradeckých poddaných stejně, jako Ferdinand ze Schwarzenberku, který svým poddaným na oplátku slíbil ochranu.

IV. 3. Ferdinand ze Schwarzenberku a augustiniánský klášter v Borovanech²⁰⁷

Velice zajímavou se jeví jediná dochovaná zpráva o - s největší pravděpodobností - první návštěvě Ferdinanda ze Schwarzenberku v augustiniánském klášteře v Borovanech.²⁰⁸ Zprávu o knížecí návštěvě sepsala neznámá osobám, „*wie es ex post facto der herr P. Sebastianus erzehlet hat.*“²⁰⁹ Během samotné návštěvy nedošlo k žádnému konkrétnímu složení holdu či poddanské přísahy.

---

²⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 164-165.

²⁰⁵ TAMTÉŽ., s. 165.

²⁰⁶ Václav Pražák ve své interpretaci holdování poddaných z panství Jindřichův Hradec neuvádí nic o udělení městských privilegií či předání městských insignií.

²⁰⁷ První písemné zmínky o obci Borovany pocházejí z roku 1186. Na místě farního kostela založil Petr z Lindy v roce 1455 augustiniánský klášter. Roku 1564 byl ale klášter zrušen a k jeho obnově došlo až v roce 1630. Řád augustiniánů odešel z kláštera v Borovanech po zavedení církevních reforem Josefa II. a po definitivním zrušení kláštera roku 1785. Zrušený klášter koupili Schwarzenberkové a přestavěli ho na zámek. Dnešní areál bývalého kláštera tvoří kostel Navštívení Panny Marie, kaple Panny Marie Karmelské, budova fary s lapidářiím v křížové chodbě a zámek (bývalá prelatura kláštera), ke kterému patří další hospodářské budovy. Daniel KOVÁŘ, *Borovany*, České Budějovice 2000, 4-31.

²⁰⁸ Borovany jsou od Třeboně vzdálené necelých 20 kilometrů.

²⁰⁹ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

Augustiniáni byli služebníky církve a nenacházeli se v žádném poddanském vztahu k Ferdinandovi ze Schwarzenberku. Stejně tak borovanský klášter nemusel jako církevní instituce skládat hold novému knížeti. Ferdinand ze Schwarzenberku se však již roku 1671 stal patronem borovanského kláštera.²¹⁰ Mezi klášterem a schwarzenberským knížetem fungoval vztah, jenž historici označují termínem „klientelismus“.²¹¹ Celá návštěva Ferdinanda ze Schwarzenberku v borovanském augustiniánském klášteře se nesla ve slavnostním duchu a nepostrádala jistou symboliku. Proto je možné tuto návštěvu Ferdinanda ze Schwarzenberku považovat za jakýsi „holdovací“ akt. Šlo o seznamovací návštěvu knížete-patrona s augustiniánským klášterem-klientem a jeho představiteli.²¹²

Návštěva se uskutečnila na podnět borovanského probošta²¹³ Konráda Fischera. Když se dozvěděl, že se nový kníže ze Schwarzenberku 8. července 1683 vrátil z Vídně do Třeboně, ihned pozval mladého šlechtice na návštěvu svého kláštera.²¹⁴ Ferdinand ze Schwarzenberku přijel do Borovan v sobotu 1. srpna 1683 okolo deváté hodiny ranní. Knížete přišel osobně uvítat Konrád Fischer oblečený ve slavnostním bílém taláru, společně s dalšími kněžími. Probošt borovanského kláštera a další blíže neznámí kněží přivítali knížete až za borovanskou radnicí, v uličce proti „*Neue Marker*“, naproti

---

²¹⁰ P. PUMPR, *Beneficia*, s. 88.

²¹¹ Ke pojmu „klientelismus“ více Václav BŮŽEK, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků ve druhé polovině 16. století*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 213-225; TÝŽ, *Regionale Ämter zwischen Staatsfunktion und Klientel in Böhmen (1526-1620)*, in: Joachim Bahlcke - Hans J. Bömelburg - Norbert Kersken (edd.), *Ständefreiheit und Staatsgestaltung in Ostmitteleuropa. Übernationale Gemeinsamkeiten in der politischen Kultur vom 16. - 18. Jahrhundert*, Leipzig 1996, s. 51-63; TÝŽ, „*Páni a přátelé*“ v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku, ČČH 100, 2002, s. 229-263; Pavel MAREK, *Klientelní strategie španělských králů na pražském císařském dvoře konce 16. a počátku 17. století*, ČČH 105, 2007, s. 40-87; P. MAŤA, *Svět*, s. 641-678; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 297-320.

²¹² V. BŮŽEK - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Člověk českého raného novověku*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Člověk*, s. 43.

²¹³ Probošt byl obvykle prvním hodnostářem v kapitule nebo představený mužského kláštera. Evermod Gejza ŠIDLOVSKÝ, *Svět liturgie. Slovník základní církevní terminologie*, Praha 1991, s. 35.

²¹⁴ Podle dochované písemné zprávy o průběhu návštěvy byl schwarzenberský kníže pozván do Borovan dopisem z 13. července 1683. Zmíněný dopis se však do dnešní doby nedochoval. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400. Není-li dále v textu uvedeno jinak, veškeré pramenné odkazy se vztahují k tomuto fasciklu.

klášteru.²¹⁵ Tam sesedl z koně nejprve kníže a po něm i jeho doprovod. Tím byla symbolicky ukázána přednost mladého knížete před ostatními osobami z jeho doprovodu. Borovanský probošt pak latinsky pronesenou uvítací řečí pozdravil Ferdinanda ze Schwarzenberku a vyzval ho, aby vstoupil „*ad suos et ad sua*.“ Všichni shromáždění poté pomalu zamířili ke klášterní budově. U hlavní brány kostela předložil Konrád Fischer knížeti kropenku, aby se mohl před vstupem do kláštera pokřizovat svčenu vodou.²¹⁶ V kostele u chóru²¹⁷ bylo pro Ferdinanda ze Schwarzenberku připraveno klekátko, před kterým stálo sedátko s ozdobným kobercem. Klekátko se stoličkou symbolicky zvýrazňovaly sociální postavení schwarzenberského knížete mezi shromážděnými osobami.

Slavnostní bohoslužba začala hymnem *Te Deum Laudamus*,²¹⁸ který zazpíval chrámový sbor na uvítanou nového schwarzenberského knížete. Po krátkém přivítání v chrámu pokračoval celebrant²¹⁹ - probošt Konrád Fischer - ve mši. Po jejím skončení doprovodil mladého šlechtice přes ambit²²⁰ do proboštské kanceláře. Ferdinand ze Schwarzenberku se živě zajímal o chod kláštera, zejména „*de statu Monasterij eiusdem proventibus*.“ Načež mu probošt jako patronovi kláštera ústně sdělil přesné informace.

Poté se v proboštském pokoji podávalo slavnostní jídlo. Kníže ze Schwarzenberku opět usedl do vyvýšeného křesla.²²¹ Po jeho pravé ruce - na druhé nejčestnější místo - usedl „*herr Reichshoffrath Franz Anton Nicolas*.“²²² Po levici zaujal místo bývalý vrchní hejtman panství Třeboň Eliáš Mayerhoffer z Coburgu a Angernu. Vedle nejvyššího vrchnostenského úředníka třeboňského panství seděl probošt kláštera. Oběda se rovněž účastnili někteří blíže neurčení „*juniores relligiosi*“ a Páter

---

²¹⁵ K významu přivítání více V. BŮŽEK, *Ferdinand II. Tyrolský*, s. 236-237; TÝŽ, *Symboly rituálu*, s. 161-162.

²¹⁶ Kropenka je kamenná nebo kovová nádoba se svčenu vodou. Bývá umístěna u vchodu do kostela a slouží k tomu, aby se věřící při příchodu nebo odchodu z kostela křizovali svčenu vodou ve znamení kříže na očistu. E. G. ŠIDLOVSKÝ, *Svět*, s. 22.

²¹⁷ Chór je část kostela, ve které stojí hlavní oltář a probíhá bohoslužba. TAMTÉŽ, s. 18.

²¹⁸ *Te Deum laudamus* (Tebe Bože chválíme) jsou počáteční slova latinského slavnostního hymnu, který složil svatý Ambrož. Tato slova dala název celé skladbě označované častěji zkráceným názvem *Te Deum*. Tento hymnus je určen pro slavnostní příležitosti jako vyjádření díků Bohu. TAMTÉŽ, s. 41.

²¹⁹ Celebrant je označení pro kněze, který slouží mši. TAMTÉŽ, s. 15.

²²⁰ Ambit je uzavřená klenutá klášterní chodba čtvercového půdorysu okolo rajského dvora. TAMTÉŽ, s. 9.

²²¹ „*Ihre fürstliche gnade setzen sich oben an*.“

²²² Blíže neučená osoba.

Sebastianus.²²³ Po jídle proběhla „*conferens*“ mezi Eliášem Mayerhofferem z Coburgu a Angernu a říšským radou Franzem Antonem Nicolasem o koních, zatímco mladý kníže hovořil s panem proboštem. Konrád Fischer poděkoval za návštěvu, požádal Ferdinanda ze Schwarzenberku o ochranu ubohého kláštera a nakonec mu daroval bílý talár. Talár představoval symbolický oděv duchovních a zároveň se stal darem pro patrona kláštera. Takovým darem chtěl probošt nejspíše upevnit a prohloubit dobré vztahy mezi klášterem a knížetem ze Schwarzenberku.²²⁴ Ferdinand ze Schwarzenberku se svým doprovodem nakonec „*um 7 Uhr abents zu Wittingau glickhlich ankhommen sind.*“ Protože se do Třeboně vraceli na koních, kníže ponechal darovaný talár v borovanském klášteře.

Návštěva v Borovanech jako jediná ukázala, že kníže byl přivítán již při příjezdu do města. Přivítání při příjezdu bylo jistě také součástí holdovacích rituálů na panství Hluboká nad Vltavou i Třeboň. O tom se však nedochovaly žádné písemné zprávy. Stejně tak v popisech slavnostních holdovacích rituálů nebyla nalezena ani jedna zmínka o tom, že by se před nebo po holdování uskutečnila mše. A to i přes to, že se borovanský probošt přinejmenším zúčastnil rituálu holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku 14. října 1683. Mše rovněž představovala nedílnou součást královských korunovačních ceremoniálů a šlechtických holdování, ze kterých poddanská holdování čerpala inspiraci. Z tohoto důvodu mohla být opět součástí rituálu holdování mladému šlechtici.²²⁵ Návštěva knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku v augustiniánském klášteře v Borovanech proto pomohla doplnit mozaiku symbolického jednání, které nezachytily prameny, jež pojednávají o rituálech holdování v Třeboni a na Hluboké nad Vltavou.

---

²²³ Páter Sebastianus byl podle dochovaných písemných pramenů i podle jeho účasti na obědě druhým nejvýznamnějším knězem v borovanském klášteře. Nejspíše borovanským farářem.

²²⁴ V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“, s. 238, 242.

²²⁵ J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 140-158.

V. Prezentace účastníků holdování na panství Třeboň

Každý z účastníků rituálu holdování zaujímal roli, kterou v očích ostatních zosobňovaly symboly (sebe)prezentace. Tyto symboly vizualizovaly hodnotový žebříček raně novověké společnosti - sdělovaly informace a propagovaly sociální status raně novověkého člověka.²²⁶ Tato kapitola představí účastníky holdování Ferdinandovi ze Schwarzenberku na panství Třeboň pomocí symbolů a „rolí“, které během tohoto slavnostního aktu zaujímal.

V. 1. Ferdinand ze Schwarzenberku

Slavnostní rituál převzetí panství Třeboň využil Ferdinand ze Schwarzenberku jako prostředek vlastní reprezentace. Během rituálu holdování chtěl mladý šlechtic svou prezentací vytvořit v očích poddaných panství Třeboň příznivý dojem vládce s množstvím nejlepších vlastností.²²⁷ Nový schwarzenberský kníže byl v dochovaných písemných pramenech prezentován v několika rovinách.

První z nich tvoří obraz Ferdinanda ze Schwarzenberku jako nového vládce schwarzenberského domu. Nejzřetelněji je takové vyobrazení vidět na titulatuře. V dobových svědectví o průběhu holdování na panství Třeboň i na Hluboké nad Vltavou oslovili autoři popisů Ferdinanda ze Schwarzenberku jeho plnou titulaturou, která vyplývala z nově nabytého postavení šlechtice v čele schwarzenberského rodu: *„Ihre fürstl[ichen] gnaden der durchlechtig hochgebohrne fürst und herr herr Ferdinandt des key[s]erlichen Röm[ischen] Reichs fürst zu Schwartzenberg, herr zu Gimborn, Murau, Wittingau, Frawenberg, Kornhauß und Wildschütz. Der Röm[ischen] kayßerl[ichen] Mayst[ät] Reichshoffrath und Cammerer.“*²²⁸ Ve zprávě o návštěvě Borovan byla Ferdinandova titulatura sice zkrácena o výčty některých panství, jež mladý kníže vlastnil, a obohacena o jeho úřady u císařského dvora: *„Ihre fürstl[ichen] Gnaden der durchleichtig hochgebohrne fürst herr herr Ferdinand, deß heyl[igen] Röm[ischen] reichs fürst zu Schwarzenberg, herr zu Gimborn, Murau, Wittingau und*

---

²²⁶ P. MAŤA, *Svět*, s. 88-109.

²²⁷ Srov. J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 215-222.

²²⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

*Frauenberg. Der Röm[ischen] Kay[s]erlichen Mäyst[ät] Cammerer und Ihre May[stät] der Verwittibten Käyßerin Obrister Stallmaister.*²²⁹ Uvedení úřadů, které kníže zastával u císařského dvora, symbolizovalo v očích součastníků jeho vliv, politické a mocenské postavení. Tradiční oslovení „*durchleuchtig*“ nebo „*hochgeboren*“ naopak odkazovalo na vznešenost mladého knížete.²³⁰ Současně však mohlo také ukazovat uctivý pohled autora popisu na Ferdinanda ze Schwarzenberku. V dochované korespondenci adresované Ferdinandovi ze Schwarzenberku se v průběhu příprav holdování objevuje ještě další tradiční oslovení charakteristické pro období raného novověku: „*Durchleüchtig hochgeborner Fürst, gnädigster herr herr.*“²³¹ Nejčastěji však býval mladý šlechtic označován běžným slovním spojením obvyklým i pro ostatní urozené osoby: „*Jeho Vysost osvícená knížecí milost.*“²³² Takové oslovení bylo kratší, pisatel nemusel vyjmenovávat všechny hodnosti a majetek urozené osoby, navíc nepostrádalo potřebnou úctu.²³³

Na moc Schwarzenberků a jejich schopnosti odkazovalo rovněž připomenutí společenského postavení a kariérních úspěchů Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku: „*Osvícený kníže a pán, pan Jan Adolf, z té Říšské Říše kníže z[e] Schwarzenberku, dědičný pán na Murově, Gimbornu, Třeboni, Hluboké nad Vltavou, Kornhausu a Vlčicích, zlatého Rouna Rytíř, J[eho] Císařsk[é] a král[ovské] M[ilos]ti tajný rada a komorník, též dvorské říšské rady president.*“²³⁴ Mladý šlechtic představoval v očích poddaných nositele rodové tradice díky svým úspěchům na císařském dvoře. Ferdinand ze Schwarzenberku navazoval ve dvorské kariéře na svého otce. Zdůraznění původu a

---

²²⁹ TAMTÉŽ. S obrazem mladého šlechtice jako knížete Římsko-německé říše úzce souviselo vyjmenování schwarzenberských panství. To odkazovalo na majetkové zázemí Ferdinanda ze Schwarzenberku, ale také na bohatství a vliv urozeného jedince.

²³⁰ V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 45.

²³¹ Tímto slovním spojením byl Ferdinand ze Schwarzenberku osloven ve všech jemu adresovaných dopisech. Srov. List od blíže neučeného Fridricha Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 30. června 1683; dopis Stephana Ludvíka Rosendorna Ferdinandovi ze Schwarzenberku ze 7. srpna 1683; psaní blíže neurčeného Fleishmanna Ferdinandovi ze Schwarzenberku ze 7. srpna 1683; list Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 28. září 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

²³² TAMTÉŽ.

²³³ V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 45.

²³⁴ TAMTÉŽ.

předků Ferdinanda ze Schwarzenberku mělo posílit povědomí poddaných o hloubce urozenosti knížete.²³⁵

Kromě titulatury a forem oslovení Ferdinanda ze Schwarzenberku se během rituálu holdování dostala ke slovu další symbolika, která zobrazovala mladého šlechtice jako nového vládce na schwarzenberských panstvích. Kníže vstoupil do nejreprezentativnější prostory třeboňského zámku a hlubockého hradu, kde probíhal rituál holdování, v doprovodu urozených osob komisaře a vrchního hejtmána panství Třeboň až poté, co se zde shromáždili všichni ostatní. To také podtrhovalo sociální postavení mladého knížete. Stejně tak jako nejvýše postavená osoba ve společenské hierarchii odcházel Ferdinand ze Schwarzenberku z místnosti ze všech shromážděných jako první. Symbol sociálního postavení - knížecí urozenost - představovalo rovněž vyvýšené křeslo. Honosně vyzdobené slavnostní křeslo stálo proti prostřednímu oknu Velkého sálu - na nejčestnějším místě slavnostní prostory na dvoustupňovém pódiu. O vysokém rituálním postavení mladého šlechtice svědčí i skutečnost, že během celého rituálu jen mlčky seděl a téměř nepromluvil. Vše podstatné za něj učinily jím pověřené osoby. Jedinou částí rituálu, do které se mladý šlechtic zapojil, bylo „*uctivé rukou dání*“ a „*handtküs*“ poddaných. Postavení Ferdinanda ze Schwarzenberku jako hlavy schwarzenberského rodu také potvrzoval dobový názor, že moc vladaře pocházela od Boha. Novou vrchnost proto poddaní dostali „*od samého pána Boha*“ a měli mu zachovávat věrnost.²³⁶ Optikou tohoto pohledu Ferdinand ze Schwarzenberku převzetím vladařského stolce po otci pouze vyplnil boží vůli.²³⁷

Dalšími podobami Ferdinanda ze Schwarzenberku, které se zrcadlily v rituálu holdování, byl dědic a ochránce schwarzenberských panství i jejich obyvatel. Ne nadarmo v dochovaných pramenech promlouval Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu ústy knížete o jeho otci: „*Můj velectěný nejmilovanější pán otec, [...]*“.²³⁸ Ferdinand ze Schwarzenberku tím dával najevo svůj vztah k zesnulému otci. Mladý šlechtic se prokazoval jako jediný mužský potomek a právoplatný nástupce Jana Adolfa

---

²³⁵ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 104-117.

²³⁶ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

²³⁷ K tomu pouze výběrově srov. V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 128-130; Ivo CERMÁN, *Panovník*, in: V. Bůžek - P. Král (edd.), *Člověk*, s. 36-58; J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 31-66.

²³⁸ SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400; TAMTÉŽ., *Velkostatek Třeboň*, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 30.

I. ze Schwarzenberku. Slovním spojením „*nejmilovanější otec*“ vytvářel autor popisu obraz ideální rodiny Schwarzenberků, jež odpovídala dobovým normám.²³⁹ Ferdinand ze Schwarzenberku se současně stylizoval do role jediného následníka Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku: „[...] *jen já jako jeho zákonný, přirozený, jediný syn a dědic*.“ Během rituálu holdování bylo několikrát zopakováno, že dědicem Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku se ze zákona mohl stát pouze a jen právě Ferdinand ze Schwarzenberku.²⁴⁰

Nový schwarzenberský kníže se prezentoval také jako milostivý ochránce svých poddaných. Ferdinand ze Schwarzenberku výslovně slíbil, že se o ně otcovsky postará, „*otcovsky k nim se míti [bude], je ode všech nesprávných násilí a příhod milostivě chrániti a s upřímností zastávati*.“²⁴¹ Základem této ochrany se měli stát znovu dosazení úředníci, na něž se poddaní mohli obracet se svými problémy a těžkostmi.

Symbolická prezentace Ferdinanda ze Schwarzenberku v rituálu holdování zrcadlila základní hodnoty raně novověkého šlechtictví - urozenost, majetek a moc. Myšlenkové vyobrazení nového knížete ze Schwarzenberku se neslo ve třech vzájemně propojených rovinách - v obrazu hlavy schwarzenberského rodu, právoplatného a jediného dědice a nositele odkazu Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku a ochránce poddaných. Záleželo na autorech popisů, kterou podobu Ferdinanda ze Schwarzenberku ve svých zprávách upřednostnili.

V. 2. (Sebe)rezentace Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu

V rituálu holdování treboňského panství novému knížeti se však neodráží pouze různé podoby obrazu Ferdinanda ze Schwarzenberku. Díky dochovaným písemnostem je možné zkonstruovat rovněž podobu vrchního hejtmána panství Třeboň Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu.

V korespondenci během příprav k rituálu holdování na treboňském zámku oslovoval mladý kníže svého věrného služebníka jako „*Edell undt unser insonnders*

---

²³⁹ K tomu více V. BŮŽEK - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Člověk českého raného novověku*, s. 14-30.

²⁴⁰ Srov. „[...] *nebožtíka slavné paměti vlastního a jediného pána syna [...]*“, „[...] *za pravého dědice [...]*“, „[...] *zřízenou milostivou a dědičnou vrchnost [...]*“, „[...] *jakožto vrchnost jejich [poddaných] dědičná a milostivá [...]*“. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 30-32.

²⁴¹ TAMTÉŽ, fol. 33.

*lieber undt getreuer [...]*²⁴² V ojedinělém případě dokonce přešel k osobnějším oslovení „*Lieber hauptmann, [...]*“²⁴³ V tomto slovním spojení je možné spatřit důvěrnější a užší vztah vladaře a vrchnostenského úředníka.

Jiný, neznámý pisatel označil dopis pro vrchního hejtmana Třeboně z 19. července 1683 slovy: „*Dem wohl edlen unndt gestrengen herrn Christoph Geörg Sibert won Lilienstein hochfürs[tlichen] Schwarzenberg[lichen] herrshafft Wittingau, wohl bestelten Oberhauptman, Meinem sonders hochgeehrtem herrn, Wittingau.*“²⁴⁴ Přídomek „z Liliensteinu“ i oslovení treboňského hejtmana dokazuje, že se Theobald Carl Siebert z Liliensteinu vyznačoval urozeným původem. Formy oslovení vrchního hejtmana panství Třeboň upozorňují na jeho ctnosti. Rovněž „věrnost“ patřila k důležitějším ctnostem raně novověkého člověka a představovala další důležitý povahový rys.²⁴⁵

Byl to také vrchní hejtman, kterého kníže ze Schwarzenberku jako nejvyššího úředníka na panství Třeboň pověřil sepsáním „*Nachrichten*“ o průběhu rituálu holdování treboňských poddaných. Sám Theobald Carl Siebert z Liliensteinu v dochovaných pramenech s hrdostí hovořil o svém postavení, jež zastával v rámci úřednického aparátu Ferdinanda ze Schwarzenberku. Psal o sobě jako o „*třeboňském vrchním panu hejtmanovi*“²⁴⁶ „*řediteli*“²⁴⁷ „*knížecím náměstkovi*“²⁴⁸ „*vladykovi*“²⁴⁹ a

²⁴² List Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu ze 14. září 1683. SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

²⁴³ List Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu ze 17. července 1683. TAMTÉŽ, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

²⁴⁴ List neznámého pisatele Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu z 19. července 1683. TAMTÉŽ, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1.

²⁴⁵ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 125. Srov. J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 77.

²⁴⁶ „*Wir auch, des Wittingawe herrn oberhauptmanns undt andern so wohl hoffes=als herrshaffts officierern, [...]*“ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 30.

²⁴⁷ „*Pročež na místě svém za řiditele a dostatečného vrchního hejtmana představuje[...]*“ TAMTÉŽ.

²⁴⁸ „*[...] a ohled k němu [k hejtmanovi] jakožto knížecímu náměstkovi důvěrně měli [poddaní].*“ TAMTÉŽ.

²⁴⁹ Pojem „vladyka“ označoval nižší šlechtický titul. Ve stavovské hierarchii tvořil do roku 1620 nejnižší ze tří urozených stavů - vladycký stav, rytířský stav a panský stav. Vladykou se stával často méně zámožný šlechtic, který se nemohl prokázat rodokmenem s několika generacemi předků. Vladykové se od zbytku nižší šlechty lišili tím, že nebyli k nikomu vázáni služební povinností. Vladykové většinou také tvořili urozenější a zámožnější část nižší šlechty. Václav BŮŽEK, *Urozenec*, in: V. Bůžek - P. Král, (edd.), *Člověk*, s. 87-88. Srov. V. BŮŽEK - J. HRDLIČKA - P. KRÁL - Z. Vybíral, *Věk urozených*, s. 43-54; Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích II. (1471-1526). Šlechta*, Praha 1994, s. 58-63.

„knížecím rádci“.²⁵⁰ V očích poddaných se prezentoval jako přímý zástupce knížete ze Schwarzenberku, jako prostředník mezi nimi a šlechticem.

Třeboňský vrchní hejtman se osobně zúčastnil rituálu holdování po boku knížete. Do Velkého sálu třeboňského zámku vstoupil hned za Ferdinandem ze Schwarzenberku a knížecím komisařem Martinem Bedřichem Pruskauerem z Freienfelsu. Na hierarchické stupnici společnosti na panství Třeboň se tak díky svému postavení stal třetí nejdůležitější osobou celého rituálu holdování.²⁵¹ Při popisu vstupu knížete a jeho doprovodu do Velkého sálu třeboňského zámku označil Theobald Carl Siebert z Liliensteinu sebe a knížecího komisaře jako „*des wohl edl gebohrnen undt gestrengen Ritters*“.²⁵² Z uvedené formulace vysvítá, že se považoval za „urozeného“ a „statečného rytíře“.²⁵³ I když se jednalo spíše o formální a uctivé označení, hejtman opět odkazoval na jednu z vysoce ceněných dobových ctností - statečnost.

Theobald Carl Siebert z Liliensteinu se směl po zakončení holdování zúčastnit po boku knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku, borovanského probošta Konráda Fischera, komisaře Martina Fridricha Pruskauera z Freienfelsu a některých dalších nižších vrchnostenských úředníků slavnostního oběda. To jej v očích soudobých pozorovatelů vyzvihovalo nad další účastníky rituálu holdování, neboť pozváním k hodovní tabuli Ferdinand ze Schwarzenberku veřejně prokázal vrchnímu hejtmanovi milost. To svědčí o jeho důležitém postavení v rámci třeboňského panství.²⁵⁴

Theobald Carl Siebert z Liliensteinu z moci svěřeného úřadu zastupoval Ferdinanda ze Schwarzenberku na panství. V očích poddaných měl zosobňovat ochranu a spravedlnost. Také proto knížecí komisař Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu nabádal během rituálu holdování třeboňské poddané, aby vrchního hejtmana i ostatní úředníky „*u vážnosti své měli, jim náležitou uctivost a poslušensství v[e] službách a důležitostech J[eho] K[knižecí] M[ilos]ti netoliko zachovávali, ale i ve všech jejich*

---

²⁵⁰ „Představuje ted' přítomného urozeného vladyku p[ána] Křištofa Jiřího Syberta z Lilienstejna, a radu svou, [...]“ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 34.

²⁵¹ Z dochovaných pramenů není zřejmé, jaká role připadla během rituálu holdování proboštovi augustiniánského kláštera v Borovanech Konrádu Fischerovi.

²⁵² SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 30.

²⁵³ Slovo rytíř znamenalo ve středověku pojmenování bojovníka na koni. V novověku se slovem rytíř označovali příslušníci nižšího šlechtického stavu. V. BŮŽEK, *Urozenec*, s. 86-87. Srov. V. BŮŽEK - J. HRDLÍČKA - P. KRÁL - Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 43-54; J. MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích II.*, s. 50-58.

²⁵⁴ R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 517.

*potřebách své útočiště, a ohled k němu jakožto knížecímu náměstkovi důvěrně měli.*²⁵⁵ Tímto proslovem knížecí komisař jen zdůraznil postavení a význam Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu v očích poddaných. Naproti tomu vrchní hejtman měl „jednomu každému, neohlížejíc se na přátelství nebo nepřátelství, ani jaké dary, dle závazku svého a pravé slušnosti za spravedlivě učini[ti] a je [poddané] chrániti ano i chválitebně řídití [...]“²⁵⁶ Na otázku, zda se vrchní hejtman treboňského panství skutečně spravedlivě choval ke svým podřízeným, nedávají prostudované prameny řádnou odpověď. Z dosavadních poznatků z jiných panství však vysvítá, že skutečnost byla často jiná.²⁵⁷

Hlavním úkolem vrchního hejtmána během rituálu holdování bylo opětovné převzetí správní moci nad treboňským panstvím z rukou nového knížete.²⁵⁸ V průběhu slavnostního aktu promluvil Theobald Carl Siebert z Liliensteinu pouze jednou. Poté, co ho Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu představil a znovu dosadil na místo vrchního hejtmána, pronesl ke knížeti i treboňským poddaným děkovný proslov. Tato řeč prozrazuje, jakým způsobem Theobald Carl Siebert z Liliensteinu nazíral na svěřený úřad a jeho pracovní náplň. Služebník Ferdinanda ze Schwarzenberku připomněl, že na treboňském panství byl vrchním hejtmanem již po tři léta. Během tohoto období prý dostatečně osvědčil své schopnosti a při propuknutých sporech jednal vždy spravedlivě. V průběhu své dřívější správy panství Třeboň prý prokázal, že dokázal ochránit zájmy poddaných i knížete. Také proto si na něj údajně nikdo nemohl stěžovat. Theobald Carl Siebert z Liliensteinu ve svém „*Danksagung*“ zdůraznil, proč právě on byl vhodnou osobou pro místo vrchního hejtmána panství Třeboň. Podle něj patřila k jeho přednostem spravedlnost, dobrá znalost treboňského panství i jeho obyvatel.²⁵⁹

---

²⁵⁵ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 34.

²⁵⁶ TAMTÉŽ.

²⁵⁷ Srov. František HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, zde s. 404-416.

²⁵⁸ K tomu blíže výše, s. 39-41.

²⁵⁹ Celý proslov pronesl vrchní hejtman panství Třeboň v německém jazyce: „*Der herr oberhauptmann hat darauff nach gethanen gegen Ihre fürst[lichen] gnaden gehorster dancksagung die sammentliche da anwesende Stätte, undt den Marckt Mezymosti in böhm[ischen] sprach wersichert, das er sie (gleich wie bies dato durch die 3. jahr seiner Wittingauer Amts, wersehung werhoffentlich geshehen) seiner möglichkeit und erforderlicher billigkeit nach geziemend regierren, einem jeden in worfallenden begebenheiten der gestalt shutzen undt beyhustlich ahsistiren wolle, damit niemanden wieder Ihme zu clagen einige befüge ursach haben möge, welches umb so viel ehender geshehen könne, weillen er mit Ihnen mehrern theils shon bekandt, auch der herrshafft besser alß da er den dienst angetretten, kündig wäre.*“ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 35.

Poslední způsob, díky němuž je možné nahlédnout na Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu, tvoří jeho podpisy. Své dopisy adresované Ferdinandovi ze Schwarzenberku vrchní hejtman panství Třeboň vždy končil uctivým a pokorným pozdravem: „*Ich aber nebst gehorsambter empfhelung verbleibe ewer fürstl[ichen] gnaden gehorsambter, Ckristoph Siebert.*“²⁶⁰ V něm není žádná zmínka o společenském postavení Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu, což je pochopitelné, protože dopis byl určen mladému knížeti a vrchní hejtman patřil k jeho poddaným a služebníkům. V jiných písemnostech však dával s hrdostí najevo své postavení nejvyššího vrchnostenského úředníka panství Třeboň. „*Nachrichten*“ o třeboňském holdování podepisoval s dovětkem: „*Theobald Carl Siebert v[on] Lielienstein, Würtshaffts Secretarius.*“²⁶¹ Pokud psal sám o sobě, vždy hovořil o „vrchním hejtmanovi“ nebo o „hospodářském tajemníkovi“ panství Třeboň. Oba tituly označovaly úředníkově vysoké postavení v rámci třeboňského panství. V takovém případě mu osoby na nižším stupni musely prokazovat náležitou úctu.

V. 3. Prezentace třeboňských poddaných

Během slavnostního aktu vzdání holdu na panství Třeboň zaujímali jiné sociální postavení šlechtici, úředníci i samotní třeboňští poddaní. Kolektivní obraz poddaných byl na první pohled zřejmý. Přišli složit slib věrnosti a poslušnosti nové vrchnosti a poklonit se svému novému pánovi. Když komisař Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu poprvé oslovil zástupce třeboňského panství, označil je jako „*Nejdražší a opatrné, též poctivé pány a přátele.*“²⁶² Během poddanské přísahy apeloval na jejich mravnost a dobré chování. Třeboňští poddaní měli „*svou poddanou povinnost, dle slušnosti, s náležitou uctivostí vykonati.*“²⁶³ Obyvatelům panství také připomněl, že by

---

²⁶⁰ List Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu Ferdinandovi ze Schwarzenberku z 28. září 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

²⁶¹ TAMTÉŽ, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 38.

²⁶² TAMTÉŽ, fol. 30. K termínu „páni a přátelé“ více V. BŮŽEK, „*Páni a přátelé*“; P. MAŤA, *Svět*, s. 639-656; R. SMÍŠEK, *Císařský dvůr*, s. 296-304.

²⁶³ SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, fol. 31.

měli svou vrchnost ctít a vážit si jí, zachovávat jí věrnost, poddanost a poslušnost.²⁶⁴ Jednalo se o mravní pojmy, které byly zastoupeny i v přísežné formulaci slibu poddaných.

Kromě kolektivního obrazu poddaných z panství Třeboň vystupují z pramenů konkrétní obrazy jednotlivých měst, městeček a obcí. Obyvatelé třeboňského panství byli rozděleni podle toho, odkud pocházeli. Odlišné postavení zaujímali zástupci z měst, jiné obyvatelé městeček a jiné měli obyvatelé obcí. Již dříve bylo řečeno, že se aktu holdování zúčastnili zástupci měst Třeboň, Soběslav a Veselí nad Lužnicí, městeček Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí a obcí Ledenice a Dolní Bukovsko.²⁶⁵ Celému slavnostnímu rituálu však byli přítomni pouze zástupci měst a městeček. Zástupci obcí vstoupili do Velkého sálu třeboňského zámku až na vlastní složení poddanského slibu.²⁶⁶ Symbolické a hierarchické odlišnosti mezi městy, městečky a obcemi musely být zřejmé i účastníkům slavnostního holdování. Zásadní rozdíl spočíval v počtu přítomných zástupců a samotné podobě holdovacích slibů. Třeboň zaujímala místo správního střediska a nejdůležitějšího města celého panství. Jejím představitelům proto patřilo nejpřednější místo mezi poddanými. Rovněž tvořili nejpočetnější skupinu zástupců, byli oslovováni a svůj holdovací slib směli přednést jako první. Zároveň se mohli zúčastnit slavnostního oběda ve společnosti knížete. Po Třeboni následovali představitelé Soběslavi a Veselí nad Lužnicí, kteří měli podobné sociální postavení jako zástupci Třeboně. Svůj holdovací slib však nepronesli souběžně s Třeboní.

V sociální hierarchii poddaných z třeboňského panství následovala po Třeboni, Soběslavi a Veselí nad Lužnicí městečka Lomnice nad Lužnicí a Mezimostí. Městečka co do velikosti a významu tvořila jakousi hranici mezi městy a obcemi. Sice nemohla využívat městská práva jako města, ale na rozdíl od vsí směla pořádat týdenní a dobytčí trhy.²⁶⁷ Jejich zástupci se účastnili slavnostního holdování také od začátku a svůj slib přednesli jako druzí v pořadí. Snad pro urychlení celého rituálu směli představitelé obou městeček proslovit slib věrnosti společně s městy Soběslav a Veselí nad Lužnicí. To je také v očích vesničanů vyzdvihovalo na vyšší úroveň. Zástupci Dolního Bukovska a Ledenic vstoupili do Velkého sálu třeboňského zámku až na samotný závěr celého slavnostního aktu. Naznačovalo se tak jejich nižší sociální postavení. Zároveň však

---

²⁶⁴ „[...] vespolek ctíti, ji [vrchnost] v náležitě počestnosti a vážnosti míti, ano i též všelikou věrnost, poddanost a poslušenství bez odporosti zachovávat.“ TAMTÉŽ, fol. 33.

²⁶⁵ Srov. výše, s. 33-34.

²⁶⁶ Srov. výše, s. 42-43.

²⁶⁷ F. HOFFMANN, *Středověké město*, s. 446-453.

mohli být hrdí na to, že si je kníže ze Schwarzenberku vybral, aby mu slíbili poslušnost za všechny obce panství Třeboň.

Na první pohled není zřejmé, jestli zástupci měst stáli ve Velkém sále třeboňského zámku odděleně od ostatních poddaných, jak Ferdinandovi ze Schwarzenberku i hejtmanovi Theobaldu Carlu Siebertovi z Liliensteinu doporučoval blíže neurčený Fleishmann z české dvorské kanceláře.²⁶⁸ Lze však předpokládat, že tomu tak skutečně bylo. Obyvatelé měst žili uvnitř městských hradeb, které jim zaručovaly bezpečí a dodávaly pocit nadřazenosti a jistého odlišení od obyvatel městeček a vesnic. Městské hradby tak mohly v očích poddaných panství Třeboň představovat symbolickou hranici, kdy obyvatelé vnitřního města se těšili váženějšímu postavení než osoby žijící v městečkách a obcích.²⁶⁹ Proto bylo sociální postavení měšťanů symbolicky zdůrazněno i v rámci rituálu holdování předními a čestnějšími místy ve Velkém sále třeboňského zámku.

---

²⁶⁸ Srov. výše, s. 29. List blíže neurčeného Fleishmanna Ferdinandovi ze Schwarzenberku ze 7. srpna 1683. SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

²⁶⁹ Srov. Daniel KOVÁŘ, *Královská pevnost na jihu Čech. Z minulosti budějovických hradeb*, České Budějovice 2006, s. 43.

VI. Závěr

Cílem předkládaného pojednání bylo interpretovat rituál holdování poddaných panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku roku 1683. Práce heuristicky vyšla z bohatého souboru dosud badatelsky nevyužitých písemných pramenů, které se nachází ve Státním oblastním archivu v Třeboni. V něm se dochovaly popisy průběhu slavnostního aktu. Na jejich stránkách přímí účastníci slavnostního aktu zevrubně vylíčili průběh rituálu. Autorka rovněž využila dochované korespondence mezi Ferdinandem ze Schwarzenberku, jeho vrchnostenskými úředníky a dalšími osobami o průběhu příprav rituálu holdování.

Rekonstrukce tohoto rituálu s využitím metodologického konceptu symbolické komunikace umožnila nahlédnout do hodnotového žebříčku raně novověkého člověka. Předložená práce ukázala směry, kterými se mladý kníže a vrchní hejtman panství Třeboň Theobald Carl Siebert z Liliensteinu ubírali při přípravách rituálu holdování. Nejprve hledali potřebné informace v rodinném archivu Schwarzenberků. Když se jim nepodařilo nic objevit, oslovili přátele a vrchnostenské úředníky okolních panství. Nakonec požádali o pomoc českou dvorskou kancelář a úřad desk zemských.

V další části práce autorka interpretovala samotný rituál holdování na panství třeboň. Během slavnostního rituálu převzetí moci na panství Třeboň knížetem Ferdinandem ze Schwarzenberku byly využity prostředky symbolické komunikace, které vytvářely obraz řady osob, jež se tohoto slavnostního aktu účastnili. Rituál holdování řídil knížetem ze Schwarzenberku pověřený komisař Martin Fridrich Pruskauer z Freienfelsu, jenž měl zajistit správný průběh celého slavnostního aktu. Na třeboňském zámku se za tímto účelem sešli předem vybraní představitelé všech sociálních skupin obyvatel panství Třeboň - měst, městeček i obcí. Samotný rituál holdování probíhal podle předem připraveného scénáře. Jednotliví zástupci měst, městeček a obcí postupně slíbili novému knížeti věrnost a poslušnost. Svůj poddanský slib zakončili podáním ruky mladému knížeti. Někteří z přítomných dokonce směli ruku Ferdinanda ze Schwarzenberku i políbit. Za vykonaný slib obdrželi zástupci měst a městeček od jediného syna Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku zpět svá městská privilegia. Obyvatelé obcí získali úlevu na daních někteří dosáhli zrušení roboty. Nedílnou součástí rituálu holdování tvořila rovněž obměna městských rad a vrchnostenských úředníků panství Třeboň. Vrchním hejtmanem zdejšího panství kníže ze Schwarzenberku jmenoval Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu. Celý akt

holdování zakončil slavnostní oběd za účasti Ferdinanda ze Schwarzenberku, vybraných urozených osob a vrchnostenských úředníků.

Z popisu rituálu holdování i z dochované korespondence jasně vysvítá hluboké povědomí autorů těchto písemností o společenské hierarchii. Nejčestnější postavení zaujímal Ferdinand ze Schwarzenberku, který byl patřičnou symbolikou představen jako jediný a pravý vládce panství. Mladý šlechtic stál na samotném vrcholu pomyslné společenské pyramidy treboňského panství. V myšlení poddaných ztělesňoval jejich ochránce. Bezprostředním zástupcem knížete na zdejším panství se stal Theobald Carl Siebert z Liliensteinu. S pomocí dalších vrchnostenských a městských úředníků spravoval rozsáhlé panství, které se skládalo z měst, městeček a obcí. Zástupci poddaných z těchto částí panství tvořili hierarchicky různorodou skupinu osob. Přední místo mezi obyvateli panství Třeboň patřilo měšťanům ze správního města Třeboně. Po nich následovala další města a městečka. Nejnižší postavení v sociální hierarchii obyvatel panství zaujímal poddaní z obcí.

Všechny v této práci zmíněné rituály holdování - ať už Ferdinandovi ze Schwarzenberku či Černínům v Jindřichově Hradci - zřetelně ukázaly analogie i případné rozdíly v praktikování tohoto slavnostního aktu na konci 17. století. Jedná se však pouze o dva příklady. Pro větší obecné rysy symbolického rituálu holdování poddaných v raném novověku z území Království českého je třeba hlubšího bádání v písemných pramenech šlechtických archivů. V české historické vědě se rituálu holdování věnovala pozornost pouze v rámci šlechtického holdování českému králi.²⁷⁰ Toto téma by si však zasloužilo hlubší zkoumání také v rámci nižších vrstev obyvatelstva Království českého - poddanské holdování vrchnosti. Zajímavé informace může do budoucna přinést srovnání poddanského holdování vrchnosti v rámci území Čech a Moravy. Další neprobádané území představuje vývoj rituálu holdování během několika staletí. Pro slavnostní akt vzdání holdu Ferdinandovi ze Schwarzenberku neexistují žádné hmotné prameny. Jinak tomu však je u mladších příslušníků Schwarzenberků v 19. století. Naznačené možnosti dalšího bádání však vyžadují hlubší a speciálně orientovaný výzkum.

---

²⁷⁰ Výběrově pouze nejnovější literatura k tématu: J. HRBEK, *České barokní korunovace*, s. 74-83; Š. VÁCHA - I. VESELÁ - V. VLNAS - P. VOKÁČOVÁ, *Karel VI. a Alžběta Kristýna*, s. 188-191.

VII. Seznam použitých pramenů a literatury

VII. 1. Archivní prameny

SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, Rodinný archiv Schwarzenberků, fasc. 400.

SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, „*Narození, sňatky, zásnuby, jmeniny apod. v rodině knížecí, vzácné návštěvy. Titulatury, hodnosti, holdy poddaných knížecí vrchnosti.*“, 1665–1774; SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400.

VII. 2. Vydané prameny

BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef (edd.), *Rodinný život posledních pánů z hradce ve světle jejich korespondence*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (= Opera historica 6), s. 14-271.

DURAJOVÁ, Miroslava – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), *Hieronymus der Ältere Schlick: Das Tagebuch. Eine Selbstdarstellung aus den Jahren 1580-1582*, České Budějovice 2008 (= prameny k českým dějinám 16.-18. století. Řada B/2).

HRDLIČKA, Josef, *Konflikt jindřichohradeckých měšťanů s Vilémem Slavatou v pamětech Jiříka ze Kře*, Jihočeský sborník historický 69-70, 2000-2001, s. 188-208.

KOLDINSKÁ, Marie – MAŤA, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.

KOPIČKA, Petr (ed.), *Deníky roudnického hejtmana Blažeje Albína z Weisenberku z let 1611 a 1625*, Praha 2003 (= Clavis monumentorum literarum regni Bohemiae. Memorabilia 3).

MAREK, Pavel (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005 (= Prameny k českým dějinám 16.-18. století. Řada B/1).

VII. 3. Literatura

- ASCH, Ronald G., *Europäischer Adel in der frühen Neuzeit. Eine Einführung*, Böhlau-Köln 2008.
- ASCH, Ronald G., *Der Adel im Ancien Régime. Von der Krise der ständischen Monarchien bis zur Revolution (ca. 1600-1789)*, Köln 2001.
- BALEKA, Jan, *Gesto*, in: Týž, *Výtvarné umění - výkladový slovník*, Praha 1997, s. 113.
- BALETKA, Tomáš, *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003.
- BERGER, Franz Adolf, *Das Fürstenhaus Schwarzenberg*, Wien 1866.
- BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- BREMMER, Jan N. – ROODENBURG, Herman (edd.), *A cultural history of gesture*, Ithaca 1992.
- BŘEZINA, Vladimír, *Rytířský stav v Čechách a na Moravě v raném novověku. Rod Bukůvků z Bukůvky od středověku do 20. století*, České Budějovice 2008.
- BUBEN, Milan, *Schwarzenbergové I. Primogenitura*, Rodopisná revue 2, 2001, s. 5-16.
- BUBEN, Milan, *Schwarzenbergové II. Sekundogenitura*, Rodopisná revue 3, 2001, s. 1-7.
- BURKE, Peter, *Jazyk gesta v raně novověké Itálii*, in: týž (ed.), *Variety kulturních dějin*, Brno 2006.
- BURDOVÁ, Pavla, *Desky zemské království českého*, Praha 1990.
- BŮŽEK, Václav, *Ferdinand II. Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006.
- BŮŽEK, Václav, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků ve druhé polovině 16. století*, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 213-225.
- BŮŽEK, Václav, „*Páni a přátelé*“ *v myšlení a každodenním životě české a moravské šlechty na prahu novověku*, ČČH 100, 2002, s. 229-264.
- BŮŽEK, Václav, *Přípitek ve společnosti raného novověku*, in: Martin Nodl – Daniela Tinková (edd.), *Antropologické přístupy v historickém bádání*, Praha 2007, s. 189-213, zde s. 191.
- BŮŽEK, Václav, *Regionale Ämter zwischen Staatsfunktion und Klientel in Böhmen (1526-1620)*, in: Joachim Bahlcke – Hans J. Bömelburg – Norbert Kersken (edd.), *Ständefreiheit und Staatsgestaltung in Ostmitteleuropa. Übernationale Gemeinsamkeiten in der politischen Kultur vom 16. - 18. Jahrhundert*, Leipzig 1996, s. 51-63.

- BŮŽEK, Václav, *Zrcadlo ctností, bohů a rozkoší. Sebe prezentace Ferdinanda Tyrolského v rytířských kratochvilích*, Studia Rudolphina. Bulletin Centra pro výzkum umění a kultury doby Rudolfa II. 6, 2006, s. 45-58.
- BŮŽEK, Václav – DOLEŽAL, Stanislav – HRDLIČKA, Josef – NOVOTNÝ, Miroslav – SMÍŠEK, Rostislav, *Jezuitská divadelní hra Rosa Novodomensis. Zlatá a červená pětilistá růže na zlatých hroudách jako nástroje tvorby mýtu*, in: Václav Bůžek (ed.), *Šlechta raného novověku pohledem českých, francouzských a španělských historiků*, České Budějovice 2009 (=OH 13), s. 263-305.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef, *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Šlechta raného novověku v historickoantropologických proudech současné evropské historiografie*, ČMM 122, 2003, s. 375-409.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*, České Budějovice 2000 (= OH 8).
- BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav, *Symboly rituálu. Volba Karla V. římským králem ve Frankfurtu nad Mohanem a jeho korunovace v Cáchách*, in: Lenka Bobková – Mlada Holá (edd.), *Lesk královského majestátu ve středověku*. Pocta Prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc., k nedožitým 85. narozeninám, Praha-Litomyšl 2005, s. 123-132.
- CERMAN, Ivo, *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*, Praha 2008.
- ČECHURA, Jaroslav, *Člověčenství*, Právně-historické studie 33, 1993, s. 33-52.
- ČORNEJOVÁ, Ivana – MIKULEC, Jiří – VLNAS, Vít a kol., *Velké dějiny zemí Koruny české VIII. 1618-1683*, Praha 2008.
- DEWALD, Jonathan, *The European Nobility, 1400-1800*, Cambridge 1996.
- DRESSEL, Gert, *Historische Anthropologie. Eine Einführung*, Wien 1996.
- DRESSEL, Gert, *Wissenschaftspraxis - Biographien - Generationen. Ein paar Facetten einer Reflexiven Historischen Anthropologie*, in: Václav Bůžek – Dana

Štefanová (edd.), *Menschen - Handlungen - Strukturen. Historisch anthropologische Zugangsweisen in den Geschichtswissenschaften*, České Budějovice 2001 (= OH 9), s. 27-69.

VAN DÜLMEN, Richard, *Historická antropologie. Vývoj, problémy, úkoly*, Praha 2002.

EVANS, J. W., *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612*, Praha 1997.

VAN GENNEP, Arnold, *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*, Praha 1997.

GAŽI, Martin (ed.), *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008.

HAMANNOVÁ, Brigitte, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996.

HIML Pavel, *Zrození vagabunda: neusedlí lidé v Čechách v 17. a 18. století*, Praha 2007

HOFFMANN, František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009

HOLENSTEIN, André, *Die Huldigung der Untertanen. Rechtskultur und Herrschaftsordnung (800-1800)*, Stuttgart-New York 1991.

HÖBELT, Lothar, *Ferdinand III. Friedenskaiser wider Willen (1608-1657)*, Graz 2008.

HRBEK, Jiří, *České barokní korunovace*, Praha 2006 (rigorózní práce).

HRDLIČKA, Josef, *Mezi ctí a normou. Ke kultuře služby slavatovských hejtmanů okolo roku 1630*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*, České Budějovice 2006 (= OH 11), s. 347-373.

HRDLIČKA, Josef, *Otázky bez odpovědi aneb konsenzuální ticho při obnovách městských rad v raně novověkých Čechách*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= OH 12), s. 187-220.

HRDLIČKA, Josef, *Slavatova obrana jezuitského řádu a jeho představy o konfesijním uspořádání Čech z počátku dvacátých let 17. století*, FHB 23, 2008, s. 225-249.

HRDLIČKA, Josef, *Slavnostní stolování na aristokratickém dvoře v raném novověku*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Slavnosti a zábavy*, s. 293-314.

HRDLIČKA, Josef, *Úředník*, in: Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007, s. 230.

HRDLIČKA, Josef, *Víra a moc. Politika, komunikace a protireformace v předmoderním městě (Jindřichův Hradec 1590-1630)*, České Budějovice 2009 (habilitační práce).

- JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 2003.
- JUROK, Jiří, *Česká šlechta a feudalita ve středověku a raném novověku. Majetková a sociální struktura, politická moc a kulturní reprezentace šlechty a feudality v českém státě ve 13. - první polovině 17. století*, Nový Jičín 2000.
- JUŘÍK, Pavel, *Knížata s krkavcem ve znaku*, *Živá historie* 9, 2009, s. 8-11.
- JUŘÍK, Pavel, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.
- KASÍK, Stanislav, *Vývoj znaku Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka*, *Orlice* 2, 1992, s. 75-76.
- KOLDINSKÁ, Marie, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2004.
- KOTLÁROVÁ, Simona, *Páni z Rožmitálu*, České Budějovice 2008.
- KOVÁŘ, Daniel, *Borovany*, České Budějovice 2000.
- KOVÁŘ, Daniel, *Královská pevnost na jihu Čech. Z minulosti budějovických hradeb*, České Budějovice 2006, s. 43.
- KRÁL, Pavel, *Křtiny, svatby a pohřby. K vzájemné reflexi panovnických a šlechtických přechodových rituálů ve druhé polovině 16. století a první polovině 17. století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= OH 10).
- KRÁL, Pavel, *Rituál a ceremoniál. Na příkladu pohřebních slavností na šlechtických dvorech v raném novověku*, *SPFFBU C 49*, 2002, s. 71-86.
- KRÁL, Pavel, *Ronšperské setkání. Švamborský pohřeb jako místo politické komunikace předbělohorské šlechtické společnosti*, *JSH 68*, České Budějovice 1999, s. 291-307, zde s. 295 pozn. 38.
- KRÁL, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004 (= *Monographia historica* 4).
- KREINATH, Jens – SNOPEK, Jan – STAUSBERG, Michael, *Theorizing Rituals. Issues, Topics, Approaches, Concepts*, Leiden 2006.
- KUBEŠ, Jiří, *Sídla Jana Jiřího Jáchyma hraběte Slavaty z Chlumu a Košumberka (1634/37-1689) v proměně*, *Scientific Papers of the University of Pardubice, Series C, Faculty of Humanities 9*, Pardubice 2003, s. 55-87.
- KUBEŠ, Jiří, *Vilém Slavata a jeho hejtmani. K anatomii prestiže raně novověké šlechty*, *Historický obzor* 12, 2001, č. 3-4, s. 70-75.
- KUBEŠ, Jiří, *Vyšší šlechta v českých zemích v letech 1650-1750. Úvod do tématu*, in: Týž (red.), *Vyšší šlechta v českých zemích v období baroka (1650-1750)*.

- Biografy vybraných šlechticů a edice typických pramenů, Pardubice 2007 (= Prameny k dějinám Pardubického kraje 3), s. 9-33.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Ferdinand ze Schwarzenberku - 300 let od úmrtí*. Obnovená Tradice 14, 2003, č. 28, s. 30-31.
- KUBÍKOVÁ, Anna (ed.), *Rožmborské kroniky. Krátký a sumovní výtah od Václava Břežana (Komentovaná edice)*, České Budějovice 2005.
- MARKUS, Antonín, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, in: Schwarzenberská ročenka 1935, s. 25-85.
- MACEK, Josef, *Jagellonský věk v českých zemích 2 (1471-1526). Šlechta*, Praha 1994.
- MALÝ, Karel, *Československá státnost a její historickoprávní tradice*, AČ 38, 1988, s. 129-137.
- MAREK, Pavel, *Klientelní strategie španělských králů na pražském císařském dvoře konce 16. a počátku 17. století*, ČČH 105, 2007, s. 40-87.
- MAŠEK, Petr, *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003.
- MAŘA, Petr, *Nejstarší české a moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, FHB 18, 1997, s. 99-120.
- MAŘA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.
- MAŘA, Petr, *Tagebücher*, in: Josef Pauser – Martin Scheutz – Thomas Winkelbauer (edd.), *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16.-18. Jahrhundert). Ein Exemplarisches Handbuch*, Wien-München 2004 (= Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungsband 44), s. 767-780.
- MAŘA, Petr, *Von der Selbstapologie zur Apologie der Gegenreformation: Konversion und Glaubensvorstellungen des Oberstkanzlers Wilhelm Slawata (1572-1652)*, in: Ute Lotz-Heumann – Jan-Friedrich Mißfelder – Matthias Pohl (edd.), *Konversion und Konfession in der Frühen Neuzeit*, Gütersloh 2007, s. 287-322.
- MAŘA, Petr, *Zrození tradice. (Slavatovské vyústění rožmborského a hradeckého odkazu)*, in: Václav Bůžek (ed.), *Poslední Páni z Hradce*, České Budějovice 1998 (=OH 6), s. 513-552.
- MIKULEC, Jiří, *Poddanská otázka v barokních Čechách*, Praha 1993, s. 11-23.
- MUIR, Edward, *Ritual in Early Moderne Europe*, Cambridge 1997.
- MULRYNE, Ronnie – GOLDRING, Elizabeth (edd.), *Court Festivals of European Renaissance. Art, Politics and Performance*, Burlington 2002.

- OGILVIE, Sheilagh, *Vesnická obec a tzv. „druhé nevolnictví“ v raně novověkých Čechách*, ČČH 107, 2009, s. 46-94.
- PAPAJÍK, David, *Páni z Holštejna. Významný, ale zapomenutý panský rod*, České Budějovice 2007.
- PEŠEK, Jiří (ed.), *Pražské slavnosti a velké výstavy. Sborník příspěvků z konferencí Archivu hl. m. Prahy 1989 a 1991*, Praha 1995 (= DP 12).
- PRAŽÁK, Václav, *Převzetí panství Jindřichův Hradec hrabaty Černíny v roce 1694. Anatomie jednoho rituálu*, in: Václav Bůžek – Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= OH 12).
- PUMPR, Pavel, *Beneficia, záduší a patronát v barokních Čechách. Na příkladu panství Třeboň na přelomu 17. a 18. století*, Brno 2008 (disertační práce).
- PUTNA, Martin C., *Předběžný náčrt díla Karla VI. Schwarzenberga na základě jeho pozůstalosti*, Souvislosti 15, 2004, č. 4, s. 130-144.
- RAMEŠ, Václav, *Schwarzenbergové v našich zemích*, Obnovená tradice 10, 1999, č. 20, s. 23-27.
- ROUX, Jean-Paul, *Král. Mýty a symboly*, Praha 2009.
- RYANTOVÁ, Marie, *„In perpetuum sui memoriam scripsit“*. *Raně novověké památníky jako prostředek uchování paměti*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 106-118, zde s. 117.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého IX*, Praha 1973.
- SCHAUBER, Vera – SCHINDLER, Hanns Michael, *Rok se svatými*, Kostelní Vydří 1997.
- SCHMITT, Jean-Claude (ed.), *Svět středověkých gest*, Praha 2004.
- SCHWARZENBERG, Karl, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg I-II*, Neustadt an der Aisch 1963.
- SIKORA, Michael, *Der Adel in der Frühen Neuzeit*, Darmstadt 2009.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11).
- SMÍŠEK, Rostislav, *Deník Ferdinanda ze Schwarzenberku jako pramen historického bádání. Příspěvek k poznání mobility císařského dvora na sklonku 17. století*, in: Jiří Kubeš (ed.), *Šlechtic na cestách v 16.-18. století*, Pardubice 2007, s. 129-161.
- SMÍŠEK, Rostislav, *"Dvorská" kariéra očima knížete Ferdinanda ze Schwarzenberku*. JSH 73, 2004, s. 94-120

- SMÍŠEK, Rostislav, *Šlechtic a sňatek ve druhé polovině 17. století. Sňatkové strategie Jana Adolfa a Ferdinanda ze Schwarzenberku*, FHB 24, 2009, č. 1, s. 167-198.
- STERNECK, Tomáš, *Mezi měšťany a šlechtou. Dějiny rodu Daublebských ze Sternecku*, Brno 2009.
- STOLLBERG-RILINGER, Barbara, *Symbolische Kommunikation in der Vormoderne. Begriffe - Thesen - Forschungsperspektiven*, ZHF 31, 2004, s. 489-527.
- STRONG, Roy, *Art and Power. Renaissance Festivals 1450-1650*, Los Angeles 1984.
- ŠEBÁNEK, Jindřich - FIALA, Zdeněk - HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Česká diplomatika do roku 1848*, Praha 1971.
- ŠIDLOVSKÝ, Evermod Gejza, *Svět liturgie. Slovník základní církevní terminologie*, Praha 1991.
- ŠTĚDROŇ, Miloš - VÁLKA, Josef, *Svátky a slavnosti v dějinách kultury*, OM 18, 1986, s. 289-297.
- TEPLÝ, František, *Dějiny města Jindřichova Hradce, I/3 Slavatové v Jindřichově Hradci (1604-1691)*, Jindřichův Hradec 1935.
- TINKOVÁ, Daniela, *Hřích, zločin a šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha 2004.
- TURNER, Victor, *Průběh rituálu*, Brno 2004.
- URBAN, Jan, *Lichtenburkové. Vzestupy a pády jednoho panského rodu*, Praha 2003.
- VÁCHA, Štěpán - VESELÁ, Irena - VLNAS, Vít - VOKÁČOVÁ, Petra, *Karel VI. a Alžběta Kristýna. Česká korunovace 1723*, Praha 2009.
- VELKOVÁ, Jitka, *Vodňany a Vodňansko. Turistický průvodce*, Vodňany 2006.
- VESELÁ, Lenka, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005.
- VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1994.
- WALTER, John, *Gesturing at Authority: Deciphering the Gestural Code of Early Modern England*, in: Michael J. Braddick (ed.), *Politics of Gesture: Historical Perspectives, Past and Present 2009*, Supplement 4, s. 96-127, zde s. 111-113.
- WIESNER-HANKS, Merry E., *Early Modern Europe 1450-1789*, Cambridge 2006.
- WOLF, Adam, *Fürst Ferdinand von Schwarzenberg. 1652-1703*, in: Týž (ed.), *Geschichtliche Bilder aus Österreich*, 2, Wien 1880, s. 146-197.
- WOMACK, Mari, *Symbolic and meanings. A concise introduction*, Oxford 2005.

ZÁLOHA, Jiří, *Lovecký příběh s nešťastným koncem*, DaS 18, 1996, č. 3, s. 18-20.

ZÁLOHA, Jiří, *Stručné dějiny rodu knížat ze Schwarzenberku*, České Budějovice b. d.

ZÁLOHA, Jiří, *Způsoby nabytí schwarzenberských panství a statků*, *Obnovená tradice* 3, 1993, č. 7, s. 14-18.

ŽUPANIČ, Jan – FIALA, Michal – STELLNER, František (edd.), *Encyklopedie knížecích rodů země Koruny české*, Praha 2001.

VIII. Seznam zkratek

AČ	Archivní časopis
b. d.	bez data
ČČH	Český časopis historický
ČMM	Časopis Matice moravské
DaS	Dějiny a současnost
DP	Documenta Pragensia
fasc.	fascikl
FHB	Folia Historica Bohemica
fol.	folium (folio)
HO	Hitorický obzor
JSH	Jihočeský sborník historický
OH	Opera historica
RA	Rodinný archiv
sign.	signatura
SOA	Státní oblastní archiv
SPFFBU	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity
ZHF	Zeitschrift für historische Forschung

IX. Seznam obrazových příloh

- IX. 1. Svatební portrét Ferdinanda ze Schwarzenberku od neznámého autora z roku 1674 [převzato z Rostislav SMÍŠEK, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009 (= Monographia historica 11), obr. 3].
- IX. 2. Svatební portrét Marie Anny ze Schwarzenberku, rozené ze Sulzu [převzato z Martin GAŽI (ed.), *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2008, s. 387].
- IX. 3. Portrét Jana Adolfa I. Ze Schwarzenberku z 19. století od neznámého autora [převzato z Jitka RADIMSKÁ, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenberku na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007, s. 38].
- IX. 4. Portrét Marie Justiny ze Schwarzenberku, rozené ze Starhemberku, z 19. století od neznámého autora [převzato z Jitka RADIMSKÁ, *Knihovna šlechtičny. Francouzské knihy Marie Ernestiny z Eggenberku na zámku v Českém Krumlově*, České Budějovice 2007, s. 39].
- IX. 5. Pasování Adolfa ze Schwarzenberku na rytíře císařem Rudolfem II. na Pražském hradě 5. června 1599 [převzato z Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Schwarzenberská ročenka 1935, s. 33].
- IX. 6. Rodokmen pánů ze Schwarzenberka [převzato z Karl SCHWARZENBERG, *Geschichte des reichsständischen Hauses Schwarzenberg I-II*, Neustadt an der Aisch 1963, s. 192-193].
- IX. 7. Erb Schwarzenberků od roku 1688 [převzato z Antonín MARKUS, *Rod knížat ze Schwarzenberku*, Schwarzenberská ročenka 1935, s. 91].
- IX. 8. Zámek Třeboň [foto autorka].
- IX. 9. Zámek Hluboká nad Vltavou [převzato z Pavel JUŘÍK, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenbergové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008, s.163].
- IX. 10. Zámek Jindřichův Hradec [převzato z Václav BŮŽEK - Josef HRDLIČKA - Pavel KRÁL, Pavel - Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002, mezi s. 168-169].
- IX. 11. Zámek Borovany, dřívější augustiniánský klášter [foto autorka].

- IX. 12. Mapa míst, ze kterých se sešli zástupci obyvatel panství Třeboň na rituál holdování Ferdinandovi ze Schwarzenberku [práce autorky].
- IX. 13. Ukázka popisu holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku 14. října 1683 [SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400].
- IX. 14. Ukázka z popisu holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku 14. října 1683 [SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, *Narození, sňatky, zásnuby, jmeniny apod. v rodině knížecí, vzácné návštěvy. Titulatury, hodnosti, holdy poddaných knížecí vrchnosti, 1665-1774*].
- IX. 15. Ukázka z popisu holdování panství Hluboká nad Vltavou Ferdinandovi ze Schwarzenberku 19. října 1683 [SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400].
- IX. 16. Ukázka z dopisu Ferdinanda ze Schwarzenberku Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu, z 14. září 1683 [SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1, „*Narození, sňatky, zásnuby, jmeniny apod. v rodině knížecí, vzácné návštěvy. Titulatury, hodnosti, holdy poddaných knížecí vrchnosti.*“, 1665-1774].
- IX. 17. Ukázka listu neznámého autora Theobaldovi Carlu Siebertovi z Liliensteinu, z 24. července 1683 [SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1].
- IX. 18. Ukázka podpisu Ferdinanda ze Schwarzenberku [SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1].
- IX. 19. Ukázka podpisu Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu [SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1].
- IX. 20. Ukázka slibů poddaných z panství Třeboň v českém jazyce [SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1].

X. Obrazové přílohy

Obr. 1
Svatební portrét knížete Ferdinand ze Schwarzenberku

Obr. 2

Svatební portrét kněžny Marie Anny ze Schwarzenberku, rozené landkraběnky ze Sulzu, manželky Ferdinanda ze Schwarzenberku

Obr. 3

Portrét Jana Adolfa I. ze Schwarzenberku z 19. století od neznámého autora

Obr. 4

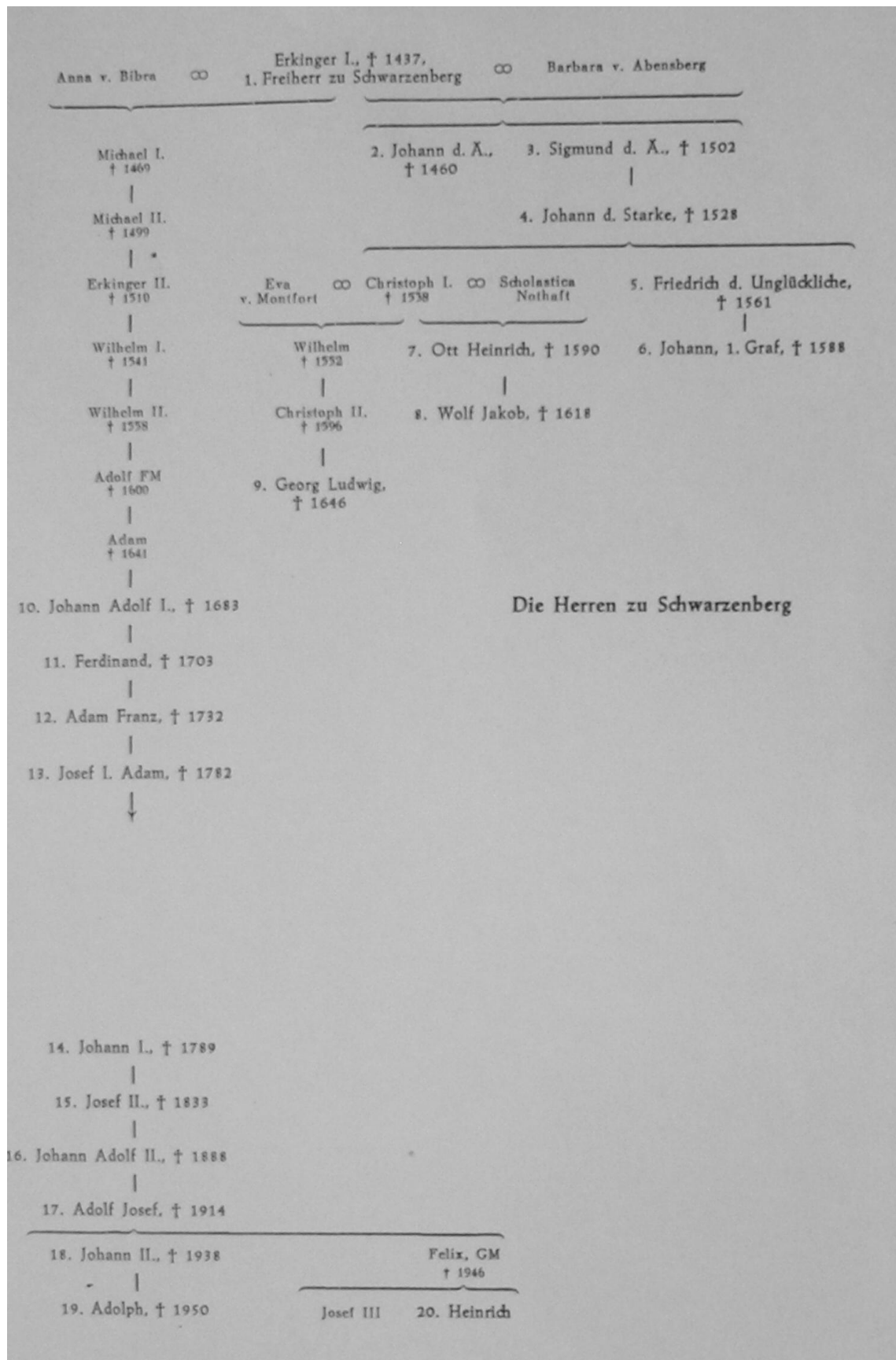
Portrét Marie Justiny ze Schwarzenberku, rozené ze Starhemberku, z 19. století od neznámého autora

Obr. 5

Pasování Adolfa ze Schwarzenberku na rytíře císařem Rudolfem II. na Pražském hradě
5. června 1599

Obr. 6

Rodokmen pánů ze Schwarzenberku

Obr. 7

Erb Schwarzenberků od roku 1688

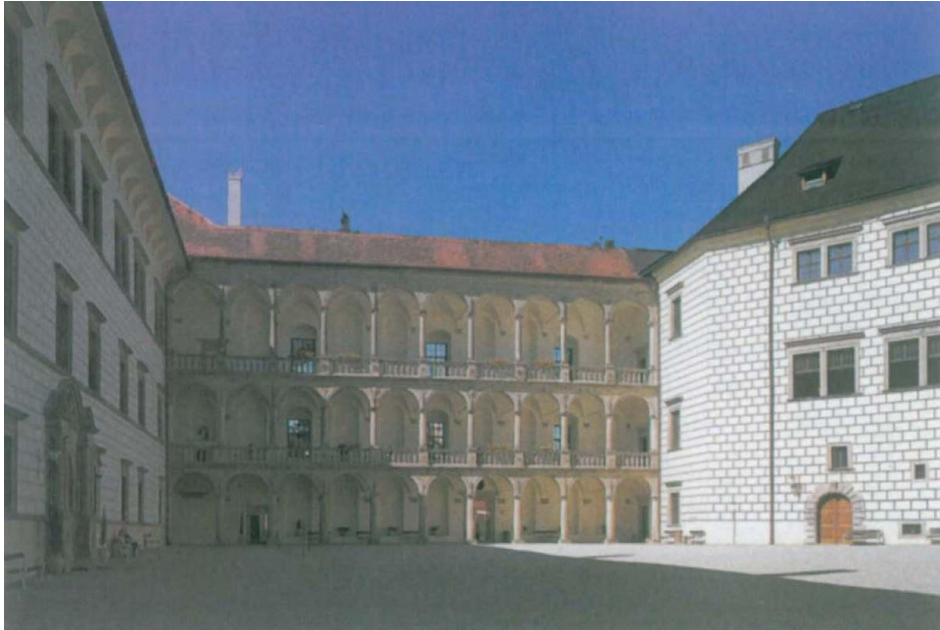

Obr. 8
Zámek Třeboň

Obr. 9
Zámek Hluboká nad Vltavou

Obr. 10
Jindřichův Hradec

Obr. 11
Zámek Borovany - dnešní areál bývalého kláštera tvoří kostel Navštívení Panny Marie, kaple Panny Marie Karmelské, budova fary s lapidáriem v křížové chodbě a zámek (bývalá prelatura kláštera), ke kterému patří další hospodářské budovy.

Obr. 12

Mapa míst, ze kterých se sešli zástupci obyvatel panství Třeboň na rituál holdování Ferdinandovi ze Schwarzenberku 14. září 1683

Nachricht.

Welcher gestalt Ihre Durchlaucht. Inraden
 der küniglichen hochgebornen Fürst. und Herr Herr
 Ferdinand, des heyl. Roml. Reichs künig zu Scharhen-
 berg, Herr zu Jumborn, Meran, Wittengau, Traut-
 berg, Korusau, und Wirtzburg, des Roml. Kay-
 May. Reichs Rath, und Camerer von Austru zu
 der küniglichen Herrschafft Wittengau ge-
 forigter Stätten, Marktten, und jandere, des Reichs
 das Homagium, der küniglichen Reichs künig selbst in
 eigentum Fürst. Person eingefangten jattu.

Das auch ist sößgeracht Ihre Durchlaucht. Inraden
 künigliche Primatores, Bürgermeistert, Rath des Reichs
 waidt, Stättmeister, und jandere Stättten auß
 Stätten Wittengau, Söbischaw, Wirtzb., und Louant.

Obr. 13

Ukázka popisu holdování panství Třeboň Ferdinandovi ze Schwarzenberku 14. října 1683, SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA Schwarzenberků, fasc. 400

Protocoll,

Das bey dem jüngst actum, inalien in dem Gulischen
 und sech den besondlichen gegewant des fünf
 durch das gmeinschafftlich-Lothgebodenn fünf
 und Johann Johann Ferdinanden, des Kay. Rom.
 Anich fünf zu Vörschreibung (pitt.) die
 auf in Englin und mit cooperation des fünf
 Herr fünf. Gul. Jüngin Enthalten somm i
 des Johann Martin Jüdenich Jans Jüdenich
 Jünginich, Eng abgessung des Landtüblich
 Romagij oder Jüdenich, soest von dem Landt
 Jüdenich Jüdenich und das der Jüdenich
 Jüdenich Jüdenich. also dem zu Jüdenich
 Jüdenich Jüdenich Jüdenich, Jüdenich
 Jüdenich Jüdenich und Jüdenich. die auf von
 von Jüdenich und Jüdenich den Eng Jüdenich
 das Jüdenich Jüdenich Jüdenich Jüdenich
 das und von dem Herr Jüdenich Jüdenich
 Jüdenich Jüdenich und Jüdenich Jüdenich
 Jüdenich Jüdenich, d. 19. octob. 1683.

Jüdenich Jüdenich Jüdenich Jüdenich Jüdenich
 Jüdenich Jüdenich und Jüdenich Jüdenich
 Jüdenich Jüdenich Jüdenich Jüdenich
 und in Jüdenich Jüdenich Jüdenich
 Jüdenich Jüdenich Jüdenich Jüdenich

Obr. 15

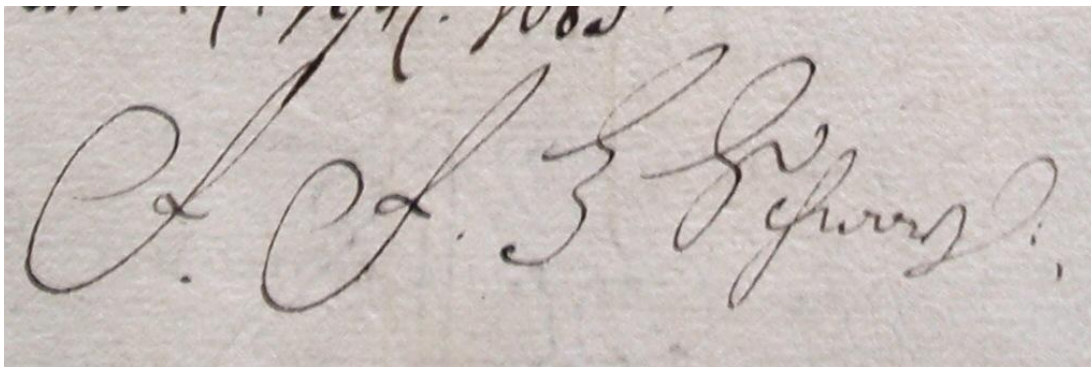
Ukázka z popisu holdování panství Hluboká nad Vltavou Ferdinandovi ze
 Schwarzenberku 19. října 1683, SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov, RA
 Schwarzenberků, fasc. 400

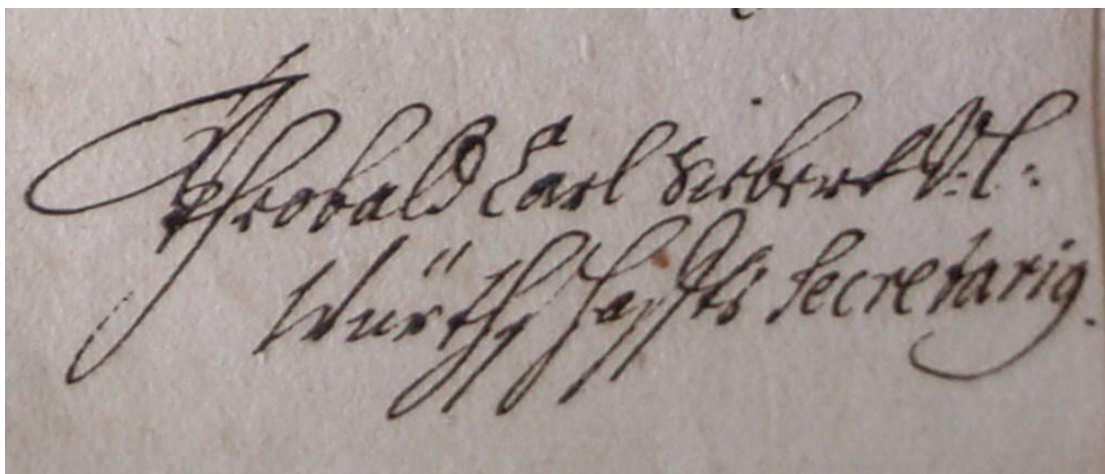

Obr. 18

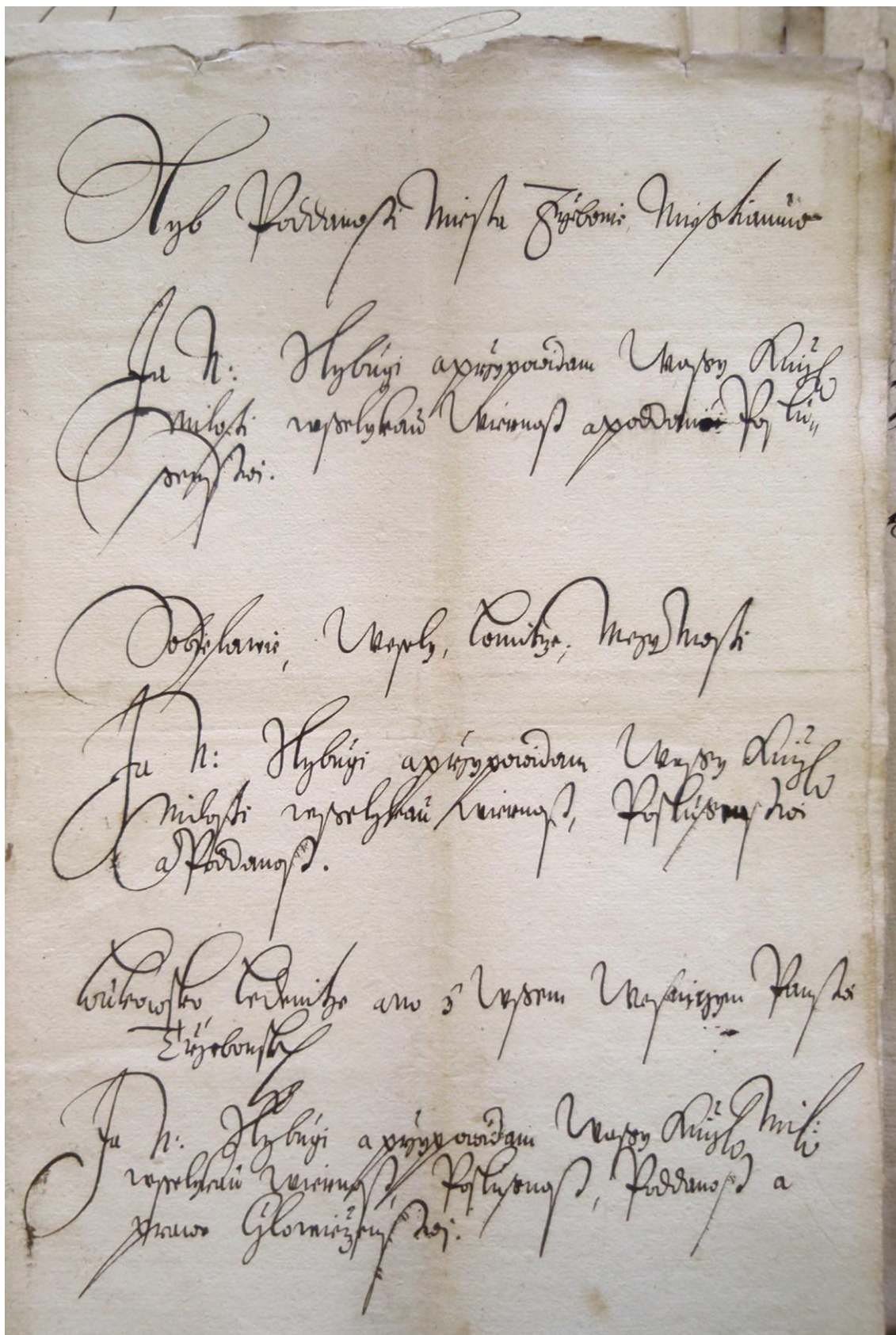
Ukázka podpisu Ferdinanda ze Schwarzenberku, SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň,
sign. IA 8F^{alfa}1

Obr. 19

Ukázka podpisu Theobalda Carla Sieberta z Liliensteinu, SOA Třeboň, Velkostatek
Třeboň, sign. IA 8F^{alfa}1

Obr. 20

Ukázka slibů poddaných z panství Třeboň v českém jazyce, SOA Třeboň, Velkostatek Třeboň, sign. IA 8F^{alfa} 1